

โครงการวิจัย
13 ตุลาคม 2559 กับความเป่งบานของศิลปะไทย

รายงานสรุปการวิจัย
13 ตุลาคม 2559 กับความเป่งบานของศิลปะไทย
ภาพยนตร์ (เล่ม 6)

ภัทร ด้านอุตรา
(ผู้วิจัย)

ได้รับทุนวิจัยจากธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน)
และคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

คำนำ

ภาพยนตร์: โครงการวิจัย 13 ตุลาคม 2559 กับความแบ่งบานของศิลปะไทย (เล่ม 6) เป็นส่วนหนึ่งของ รายงานผลการวิจัยโครงการ “13 ตุลาคม 2559 กับความแบ่งบานของศิลปะไทย” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมชาย สำเนียงงาม เป็นหัวหน้าโครงการ ได้จัดทำผลการวิจัยในรูปของหนังสือเผยแพร่ จำนวน 6 เล่ม ดังนี้

1. บทสังเคราะห์: โครงการวิจัย 13 ตุลาคม 2559 กับความแบ่งบานของศิลปะไทย (เล่ม 1)
2. วรรณศิลป์: โครงการวิจัย 13 ตุลาคม 2559 กับความแบ่งบานของศิลปะไทย (เล่ม 2)
3. ทศศิลป์: โครงการวิจัย 13 ตุลาคม 2559 กับความแบ่งบานของศิลปะไทย (เล่ม 3)
4. ศิลปะการแสดง: โครงการวิจัย 13 ตุลาคม 2559 กับความแบ่งบานของศิลปะไทย (เล่ม 4)
5. สังคีตศิลป์: โครงการวิจัย 13 ตุลาคม 2559 กับความแบ่งบานของศิลปะไทย (เล่ม 5)
6. ภาพยนตร์: โครงการวิจัย 13 ตุลาคม 2559 กับความแบ่งบานของศิลปะไทย (เล่ม 6)

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปรากฏการณ์อันเป็นแรงบันดาลใจให้คณะผู้วิจัยดำเนินโครงการนี้คือ ความแบ่งบานของศิลปะไทยอันเป็น ปฏิกริยาตอบสนองต่อการเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในวันที่ 13 ตุลาคม 2559 เพราะเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า ความสำนึกร่วมในรูปของ ความศรัทธาและ ักตติที่มีต่อพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นธรรมราชาและอัครมหาศิลปิน เป็นพลังหนุนเนื่องให้เกิดการสร้างสรรคทาง ศิลปะที่โดดเด่น พสกนิกรทั่วราชอาณาจักรผู้สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณต่างหาทางของตนที่จะแสดงออกด้วยการ สร้างสรรคทางศิลปะ ซึ่งในบางลักษณะเป็นการลบเส้นพรมแดนระหว่าง “ผู้รักสมัครเล่น” (amateurs) กับศิลปิน อาชีพ (professionals)

ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นหมุดหมายที่สำคัญยิ่งของพัฒนาการของศิลปะไทยที่ทำให้ผู้วิจัยต้องศึกษามอง ย้อนหลังในเชิงประวัติศาสตร์ และได้ค้นพบว่าในอดีตมีปรากฏการณ์หรือความเปลี่ยนแปลงซึ่งมีผลกระทบต่อ สังคมไทยอันกระตุ้นให้เกิดการแสดงออกทางศิลปะเป็นระยะๆ นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ผ่านวิกฤตการณ์ทางการเมืองสังคมและทางเศรษฐกิจอีกหลายครั้ง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าจุดสุดยอดของการแสดงออก ทางศิลปะที่มีต่อปรากฏการณ์สำคัญของสังคมไทยอยู่ในช่วง 13 ตุลาคม 2559 จนถึงพระราชพิธีถวายพระเพลิง พระบรมศพวันที่ 25-29 ตุลาคม พ.ศ. 2560 แนวคิดดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่าเป็นนวัตกรรมทางวิชาการ เพราะ เท่ากับเป็นการสร้างประวัติศาสตร์ศิลปะไทยด้วยมิติใหม่ นั่นคือการใช้ความสำนึกร่วมในการสร้างสรรค์ทางศิลปะ เป็นตัวนำในการอธิบายความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย

คำถามที่สำคัญของการวิจัยคือการเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรส่งผลให้ศิลปะแบ่งบานอย่างไร สามารถสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเป็น แรงขับเคลื่อนสังคมได้อย่างไร รวมทั้งมุ่งหาคำตอบที่เชื่อมโยงกันว่า นโยบายทางศิลปะอันจะเอื้อให้สังคมไทย ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงท่ามกลางวิกฤตการณ์นานับการในระดับโลก ควรเป็นอย่างไร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาและวิเคราะห์ความเป่งบานของศิลปะ 5 สาขา คือ วรรณศิลป์ ทัศนศิลป์ ศิลปะการละคร สังคีตศิลป์ และ ภาพยนตร์ นับตั้งแต่ 13 ตุลาคม 2559 จนถึงพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพอันเป็นผลจากสำนึกร่วมที่เกิดขึ้นในหมู่พสกนิกรทั่วไป

2. สก๊ตบทเรียนจากการตื่นตัวของศิลปะในครั้งนี้ ซึ่งเกิดขึ้นในทุกะดับของสังคมไทย ว่าสามารถสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้อย่างไร และเป็นแรงขับเคลื่อนสังคมได้อย่างไร

3. ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทิศทางในการกำหนดนโยบายจากพื้นฐานของศักยภาพของศิลปวัฒนธรรม โดยปรับ “ข้อยกเว้น” คือความตื่นตัวในช่วงสั้นๆ ให้เป็น “กฎเกณฑ์” อันได้แก่แนวทางการดำรงชีวิตอันจะเอื้อให้สังคมไทยดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงท่ามกลางวิกฤตการณ์นานัปการทั้งภายในประเทศและในระดับโลก

อนึ่ง โครงการวิจัยเห็นว่า โครงการวิจัยก่อนหน้านี้ เรื่อง “ความสำนึกร่วมในพัฒนาการศิลปะและการวิจารณ์ของไทย: หมายเหตุที่สำคัญในช่วง พ.ศ. 2475 – 2550” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจาก สกสว.(สกว.) นั้น มีผลการวิจัยอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะร่วมสมัยของไทยมาก และเป็นข้อมูลสำคัญที่ใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลของโครงการนี้ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าการศึกษาพัฒนาการดังกล่าวต้องหยุดลงที่ปี พ.ศ. 2550 เท่านั้น โครงการจึงได้ดำเนินการเก็บไปจากวัตถุประสงค์เดิมของการวิจัยครั้งนี้ด้วย โดยได้เก็บและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับศิลปะและการวิจารณ์ของไทยในช่วง พ.ศ.2550 ถึง 2559 ด้วย เพื่อให้เห็นสายธารของพัฒนาการอย่างสมบูรณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของโครงการทั้ง 4 ข้อ ทั้งยังเป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ศิลปะร่วมสมัยของไทยให้ครบถ้วนที่สุดเท่าที่จะทำได้

3. สมมติฐานของการวิจัย

1. การเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) ปลุกสำนึกร่วมในสังคมไทย

2. ศิลปะเป่งบาน เพราะมหาชนจากทุกภาคส่วนพร้อมที่จะแสดงออกถึงความสำนึกร่วมนั้นด้วยศิลปะ

3. ศิลปะ 5 แขนง คือ วรรณศิลป์ ทัศนศิลป์ ศิลปะการละคร สังคีตศิลป์ และ ภาพยนตร์ เป็นพลังที่ขับเคลื่อนสังคมไทยไปในทางสร้างสรรค์ แม้ในเวลาที่สังคมจะประสบวิกฤต

4. การมีสำนึกร่วมกัน คิดร่วมกัน การสร้างสรรค์ร่วมกัน เพราะมีศูนยรรมน้ำใจ มีนัยต่อทิศทางการกำหนดนโยบาย อันจะทำให้ประเทศไทยดำรงอยู่ได้ท่ามกลางวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ในระดับโลก

4. คณะผู้วิจัย

คณะผู้วิจัยประกอบด้วยนักวิจัยผู้มีความเชี่ยวชาญศิลปะ 5 สาขา คือ วรรณศิลป์ ทัศนศิลป์ ศิลปะการละคร สังคีตศิลป์ และ ภาพยนตร์ ส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่เคยทำวิจัยเกี่ยวกับศิลปะและการวิจารณ์ที่มีศาสตราจารย์ ดร.เจตนา นาควัชระ เมธีวิจัยอาวุโส สกว. เป็นหัวหน้าโครงการ หรือเป็นที่ปรึกษาโครงการที่ได้ดำเนินการต่อเนื่องยาวนานกว่าสองทศวรรษ ดังมีรายนามต่อไปนี้

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สำเนียงงาม	หัวหน้าโครงการ
2. ดร.อรพินท์ คำสอน	นักวิจัยสาขาวรรณศิลป์

3. อาจารย์ ดร.สุริยะ ฉายะเจริญ	นักวิจัยสาขาทัศนศิลป์
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรรา โตะบุรินทร์	นักวิจัยสาขาศิลปะการละคร
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไอยเรศ บุญฤทธิ์	นักวิจัยสาขาสังคีตศิลป์
6. อาจารย์ภัทร ด้านอุตรา	นักวิจัยสาขาภาพยนตร์
7. ศาสตราจารย์ ดร.เจตนา นาควัชระ	ที่ปรึกษาอาวุโส

5. การดำเนินงานของโครงการ

โครงการวิจัยได้ดำเนินงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารทั้งในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์และต้นฉบับ และข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ รวมถึงสื่อสังคมออนไลน์ สัมภาษณ์ศิลปิน นักวิจารณ์ นักประวัติศาสตร์ นักวิชาการในสาขาที่เกี่ยวข้อง และผู้รู้ด้านศิลปะ รวมทั้งการประชุมนักวิจัยอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าของงานวิจัย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างสาขาเพื่อให้เกิดทวิวิจน์ตามแนวคิดศิลปะสองทางให้แกกัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย นอกจากนี้ยังจัดปาฐกถาเชิงหลักการหรือทฤษฎี โดยที่ปรึกษาอาวุโสของโครงการ และจัดเสวนาเกี่ยวกับประเด็นที่น่าสนใจทางศิลปะและผลการวิจัยบางประเด็น เพื่อเผยแพร่ความรู้และรับฟังข้อวิพากษ์จากผู้สนใจทางออนไลน์อย่างต่อเนื่องรวม 7 ครั้ง รวมทั้งจัดอบรมร่วมกับผู้รู้และผู้สนใจภายนอก 1 ครั้ง คือ “โครงการอบรมอาสาสมัครนักวิจารณ์ในเทศกาลละครกรุงเทพ 2020” ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร เพื่อเผยแพร่ความรู้และกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวเกี่ยวกับการวิจารณ์ศิลปะด้วย

อุปสรรคสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ก็คือ การเกิดโรคระบาด “โควิด-19” ตั้งแต่ต้นปี 2563 ทำให้แหล่งข้อมูลสำคัญในการสืบค้น ไม่ว่าจะเป็นห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หรือหอศิลปะ ปิดให้บริการเป็นระยะ ๆ นับเป็นข้อจำกัดในการเข้าถึงและสืบค้นข้อมูล นอกจากนี้ยังทำให้นักวิจัยไม่สามารถดำเนินการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างเข้มข้นได้ อย่างไรก็ตามนักวิจัยทุกสาขาต่างพยายามสำรวจข้อมูลเอกสารจากแหล่งข้อมูลที่สามารถเข้าถึงได้ และสืบค้นจากแหล่งข้อมูลออนไลน์ รวมทั้งปรับปรุงรูปแบบการสัมภาษณ์ให้เป็นการสัมภาษณ์ทางไกลผ่านทางโทรศัพท์และช่องทางออนไลน์แทน

ทั้งนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณคุณศุภชัย โชติรสเศรษฐี รองผู้อำนวยการหอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน) ที่ให้คำแนะนำตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในรายงานฉบับนี้

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	2
บทคัดย่อ	6
Abstract	7
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	8
EXECUTIVE SUMMARY	9
รายงานสรุปผลการวิจัยทัศนศิลป์	13
ภาคผนวก	

รายงานสรุปการวิจัยสาขาภาพยนตร์

(1 มกราคม 2563 – 31 ธันวาคม 2564)

โครงการวิจัย "13 ตุลาคม 2559 กับความแบ่งบานของศิลปะไทย"

ภัทร ด่านอุตรา (ผู้วิจัย)

รายงานโครงการวิจัย 13 ตุลาคม 2559 กับความแบ่งบานของศิลปะไทย ฉบับนี้มุ่งสำรวจข้อมูลว่าด้วยความเคลื่อนไหวที่สำคัญในช่วง พ.ศ. 2560 – 2562 (รวมสืบต่อถึงช่วง 2563 ซึ่งเป็นช่วงที่เก็บข้อมูลวิจัยด้วยในบางกรณี) ของวงการภาพยนตร์ไทย จึงเป็นการสานต่อข้อมูลจากโครงการวิจัย “ความสำนึกร่วมในพัฒนาการศิลปะและการวิจารณ์ของไทย : หมายเหตุที่สำคัญ พ.ศ. 2475 - 2550” ซึ่งดำเนินการโดยคณะวิจัยเดียวกันนี้ เป็นการสร้างความต่อเนื่องของชุดข้อมูล เพื่อใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์ที่เชื่อมโยงเข้าสู่การวิจัยในประเด็นหลักที่ว่าด้วย ความแบ่งบานของศิลปะอันเป็นปฏิกิริยาตอบสนองต่อการเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในวันที่ 13 ตุลาคม 2559

งานวิจัยชิ้นนี้ดำเนินไปด้วยเนื้อหา 3 ประเด็นหลัก อันเป็นแกนของโครงการวิจัย ได้แก่ 1) ศึกษาและวิเคราะห์ความเคลื่อนไหวของศิลปะและธุรกิจภาพยนตร์ทั้ง ก่อนหน้า ระหว่าง และหลังเหตุการณ์ 13 ตุลาคม 2559 2) สกัดบทเรียนจากความเคลื่อนไหวของศิลปะภาพยนตร์ในสังคมไทยจากบริบทนี้ และ 3) ให้ข้อวิเคราะห์และมุมมองเกี่ยวกับทิศทางของศิลปวัฒนธรรมด้านภาพยนตร์

ทั้งนี้แม้ว่าโดยภาพรวมแวดวงภาพยนตร์ไทยและวัฒนธรรมการเสพภาพยนตร์ไทยของไทยในช่วงทศวรรษ 2550-2560 จะขบเซาเลงทั้งด้านยอดขายได้และการยืนโรง รวมถึงปริมาณการผลิต (ซึ่งจำนวนมากเป็นภาพยนตร์ขนาดเล็ก และจำนวนหนึ่งเป็นภาพยนตร์นอกกระแสและ/หรือใช้ต้นทุนการผลิตไม่สูงมาก) หากเทียบกับยุคแบ่งบานของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ในช่วงทศวรรษ 2510 – 2530 รวมถึงยุคที่การกระตือรือร้นในช่วงทศวรรษ 2540 แต่กระนั้น ภาพยนตร์ในช่วงทศวรรษ 2550-2560 ก็มีพัฒนาการและการเติบโต สะดุด ถดถอย และปรับเปลี่ยนในหลายองค์ประกอบ นับได้ว่าเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญของศิลปะภาพยนตร์ไทยช่วงหนึ่ง เทียบเคียงได้กับสังคมไทยในช่วงเดียวกันที่อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านรัชสมัยเช่นกัน

เพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์โครงการฯ ผู้วิจัยขอแบ่งเนื้อหาของรายงานวิจัยชิ้นนี้เป็น 3 หัวข้อหลัก ได้แก่

1) ความเคลื่อนไหวในส่วนระบบนิเวศ¹ ของภาพยนตร์ไทย ทั้งในภาคส่วนรัฐและเอกชน โดยเน้นหนักในช่วงทศวรรษ 2550-2560 ตามกรอบการวิจัย

¹ ระบบนิเวศ เดิมหมายถึงสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติ หรือที่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น อันมีผลทั้งบวกและลบต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ สัตว์ และ พืช มีนัยในเชิงอนุรักษ์เพื่อความอยู่รอดของโลกและมนุษยชาติ ในด้านศิลปะ ระบบนิเวศ คือ องค์ประกอบต่างๆ ของศิลปะ ที่เป็นทั้งปัจจัยทางสังคมและปรากฏการณ์ทางศิลปะโดยตรงที่เกี่ยวกันเป็นสายโยงใยให้ศิลปะดำรงอยู่ได้ เช่น การสร้างสรรค์ของศิลปินสัมพันธ์กับผู้รับหรือมหาชน หรือความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี มีผลต่อการสร้างงานและการรับงาน ในกรอบของ

2) ความเคลื่อนไหวในส่วนของการสร้างสรรค์ โดยเน้นหนักในช่วงทศวรรษ 2550-2560

3) ความเคลื่อนไหวในส่วนของภาพยนตร์ และภาพยนตร์ละครโทรทัศน์ ตลอดจนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทั้งในส่วนระหว่างรัชกาล ช่วงสวรรคต และช่วงหลังสวรรคต ตามต่อท้ายด้วยบทวิเคราะห์และข้อสังเกตทั้งท้าย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ความเคลื่อนไหวในส่วนของระบบนิเวศของแวดวงอุตสาหกรรมและวัฒนธรรมภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยในช่วงทศวรรษ 2550 - 2560

ลักษณะเด่นประการหนึ่งของแวดวงภาพยนตร์ในช่วงทศวรรษ 2550 - 2560 ที่แม้ตกอยู่ภายใต้ภาวะถดถอยในแง่รายได้ และจำนวนผลงานที่มีลักษณะการสร้างเพื่อการชมในวงกว้างที่มีใช้จำกัดเพียงกลุ่มแวดวงเล็กๆ ก็คือมีการเติบโตของระบบนิเวศที่แข็งแกร่งขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นผลต่อเนื่องจากพัฒนาการด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมืองโดยรวมของประเทศ ที่เติบโตอย่างรวดเร็วมาโดยตลอดตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 2520 ถึงช่วงปลายทศวรรษที่ 2530 และจากการที่ภาครัฐให้ความสนใจอย่างจริงจังต่ออุตสาหกรรมภาพยนตร์ ทั้งนี้มีหน่วยงาน องค์กร และสมาคมที่เกี่ยวข้องได้เติบโต และที่จัดตั้งขึ้นใหม่ ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ทั้งจากภาครัฐ ภาควิชาชีพ และภาคการศึกษา ซึ่งล้วนมีบทบาทต่ออุตสาหกรรมและวัฒนธรรมภาพยนตร์ไทย ทำให้เกิดเครือข่าย และระบบนิเวศทางวัฒนธรรมเพื่อก้าวไปสู่ความเป็นมาตรฐานสากลยิ่งขึ้น โดยสามารถสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

(1) การเกิดขึ้นของ พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ที่มาทดแทน พระราชบัญญัติฉบับเดิม พ.ศ. 2473 ที่ล้าสมัย และมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อความเคลื่อนไหวของวงการภาพยนตร์ไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเซ็นเซอร์และการจัดตั้งองค์กรที่ให้การสนับสนุนด้านภาพยนตร์ ซึ่งต่างไปจากอดีตที่เป็นทำงานเพียงการควบคุมเป็นหลัก

แม้ว่าภาพยนตร์ไทยที่ผลิตในช่วงเวลานี้จะซบเซาทางด้านยอดขายได้รวมในแต่ละปี โดยเมื่อเปรียบ เทียบกับสัดส่วนของยอดขายได้จากการฉายของภาพยนตร์ที่นำเข้าจากต่างประเทศ แต่เกิดปรากฏการณ์ภาพยนตร์ไทยที่มียอดขายได้สูง แต่จำกัดอยู่ในกลุ่มผู้ผลิตไม่กี่ราย โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษ 2550 ที่มีบริษัทผู้ผลิตสองรายหลักคือบริษัท GTH(ไทยรัฐออนไลน์ พลิกเกมส์ GTH 'สหมงคลฯ' จัดเต็มหนังไทยครบสปี 58,2558) (ที่ปรับเปลี่ยนเป็น บริษัท GDH จากการเปลี่ยนผู้ถือหุ้นในปี พ.ศ. 2559) และของการลงทุนร่วมระหว่างสหมงคลฟิล์ม-พร้อมมิตรโปรดักชั่น จากชุดภาพยนตร์ตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช อีกทั้งยังมีการเติบโตของการ ผลิตหนังสั้นและหนังแนวศิลปะที่ได้รับการตอบรับให้สามารถเข้าฉายในโรงภาพยนตร์กระแสหลักและโรงภาพยนตร์ทางเลือก

การวิจัยนี้ ความผูกพันทางใจของพสกนิกรที่มีต่อรัชกาลที่ 9 กำกับให้การแสดงออกในชีวิตจริง มีความเข้มข้นไม่น้อยกว่าการถ่ายแบบผ่านสื่อที่เป็นงานศิลปะ หรือการสื่อสารผ่านเทคโนโลยี

(2) ทศวรรษ 2550 กล่าวได้ว่าศิลปินภาพยนตร์ไทยได้ก้าวเข้าสู่สนามภาพยนตร์นานาชาติอย่างแท้จริง ไม่เพียงแต่ความโดดเด่นของผู้กำกับภาพยนตร์ที่น่าโดยอภิมหาพงศ์ วีระเศรษฐกุลเท่านั้น แต่ยังรวมถึงนักแสดงที่ได้รับความนิยมในระดับนานาชาติด้วย ซึ่งแม้ว่าความนิยมจะยังจำกัดอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออก และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เว้นกรณี ทักษิณ ชีวะมัย (ชื่อจริงของ จา พนม) ที่ปรากฏผลงานในภาพยนตร์ตะวันตกในบทบาทด้านการแสดงบรู๊อยู่บ้าง

(3) การเติบโตของระบบนิเวศ ทั้งจากทางภาคส่วนองค์กร ที่เป็นของรัฐ สมาคมวิชาชีพ สถาบันการศึกษา และอื่นๆ รวมถึงการจัดกิจกรรมรูปแบบต่างๆ ที่มีปริมาณจำนวนและความหลากหลายที่มากขึ้น ส่วนหนึ่งมาจากการเติบโตทางด้านวัฒนธรรมภาพยนตร์ ทั้งในส่วนของการศึกษาอย่างเป็นวิชาการ และในส่วนของรูปแบบการเสพที่มีการบริโภคภาพยนตร์เชิงเนื้อหามากขึ้นที่มากกว่าเป็นความบันเทิงเป็นหลักอย่างในอดีต ในส่วนของของคนรุ่นใหม่ที่เกิดมาพร้อมกับทัศนคติในการเสพสื่อภาพยนตร์แบบใหม่ และเป็นผลสืบเนื่องจากสื่ออินเทอร์เน็ตที่ทำให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับศิลปะแขนงนี้แพร่หลายอย่างกว้างขวางมากขึ้น

(4) ในฐานะเป็นสื่อศิลปะ ภาพยนตร์ไทยและวัฒนธรรมการบริโภคภาพยนตร์ของคนไทยในช่วงทศวรรษนี้ มีแนวโน้มที่น่าสนใจคือ เกิดความหลากหลายของเนื้อหามากขึ้น มีการเติบโตของภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยที่นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับเพศที่สามจำนวนมากขึ้น มีปริมาณการฉายภาพยนตร์สารคดีในโรงขนาดใหญ่เพิ่มขึ้น มีการนำการฉายภาพยนตร์ไปเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมในแกลเลอรีศิลปะรวมถึงเป็นส่วนหนึ่งของการจัดแสดงงานศิลปะ อีกทั้งยังมีศิลปินสาขาอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านทัศนศิลป์เข้ามาสนใจใช้สื่อภาพยนตร์เป็นแนวทางหนึ่งในการเสนอผลงาน โดยมักจะเป็นในรูปแบบสื่อวีดิทัศน์ รวมถึงการที่นักวิชาการจากศาสตร์สาขาอื่นๆ เข้ามาวิเคราะห์วิจารณ์ และนำภาพยนตร์ไปบรรยาย อภิปราย หรือเขียนบทความในมุมมองที่เป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์ทางสังคมร่วมสมัย

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมความเคลื่อนไหวขององค์กร/หน่วยงาน/สมาคม ต่างๆ ที่สำคัญในระบบนิเวศของอุตสาหกรรมและวัฒนธรรมภาพยนตร์ไทย ทั้งในส่วนของภาครัฐและเอกชน ที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 2250 – 2560 ดังนี้

1.1 องค์กรภาครัฐ

บทบาทของรัฐในอดีตเน้นหนักไปทางการกำกับดูแล โดยผ่านกลไกทางกฎหมายหลักสองฉบับคือพระราชบัญญัติภาพยนตร์ พ.ศ. 2473 (ภายใต้การกำกับของกรมตำรวจ) และพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 (ผ่านกฎกระทรวง ประเพณีและระบบความปลอดภัยของโรงมหรสพ ภายใต้การดูแลของกรุงเทพมหานครและเทศบาลต่างๆ) ซึ่งเน้นด้านการตรวจพิจารณาและดูแลความปลอดภัยของโรงฉาย แต่ด้วยกฎหมายใหม่ที่ยังออกมา เช่น พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 และ พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. 2543 (ผ่านกฎกระทรวงว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้อาคารเพื่อประกอบกิจการโรงมหรสพ ประเพณีและระบบความปลอดภัยของโรงมหรสพ และอัตราค่าธรรมเนียมสำหรับการอนุญาตให้ใช้อาคารเพื่อประกอบกิจการโรงมหรสพ พ.ศ. 2550) ภาครัฐแสดงให้เห็นถึงการช่วยการสนับสนุนเชิงโครงสร้างกับอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย โดยเฉพาะจากพระราชบัญญัติภาพยนตร์ และผนวกกับการจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่ในปี 2545 ก่อนหน้านั้นกิจการด้าน

วัฒนธรรมเป็นเพียงแขนงหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการ ภายใต้การดูแลของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติมานานหลายทศวรรษ การจัดตั้งหน่วยงานด้านภาพยนตร์ส่วนหนึ่งเกิดจากการเล็งเห็นประโยชน์และผลลัพธ์เชิงเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์ หน่วยงานวิเทศทางวัฒนธรรมจากภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับงานภาพยนตร์ที่สำคัญ ได้แก่

1.1.1 คณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ

หน่วยงานนี้เรียกกันโดยย่อว่า film board จัดตั้งภายใต้พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ พ.ศ. 2551 ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการส่วนกลาง เพื่อประสานหน่วยงานภาครัฐต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจการภาพยนตร์ ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน (แต่อาจแต่งตั้งรองนายกคนใดคนหนึ่งมาดูแลแทน) รัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรมเป็นรองประธานคนที่หนึ่ง และรัฐมนตรีกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นรองประธานคนที่สอง รวมปลัดกระทรวงและหัวหน้าหน่วยงานที่เนื่องงานมีความเกี่ยวข้องมาเป็นคณะกรรมการร่วม ได้แก่ กระทรวงการคลัง กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงศึกษาธิการ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ผู้แทนกระทรวงกลาโหม ผู้แทนกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิอีกไม่เกิน 11 คน โดยมีเลขาธิการคณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม เป็นฝ่ายสนับสนุน ซึ่งนับว่าเป็นครั้งแรกที่ภาครัฐจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะขึ้นมาดูแลกิจการภาพยนตร์ในประเทศอย่างมีบูรณาการทุกภาคส่วน และยังเปิดโอกาสให้ภาคเอกชน และภาคการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

ความรับผิดชอบหลักประการหนึ่งของคณะกรรมการนี้ คือการดำเนินการกิจกรรมและโครงการต่างๆ ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์การส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์และวีดิทัศน์ ซึ่งได้ผ่านมาแล้วสามระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 พ.ศ. 2552 – 2554 กับระยะที่ 2 พ.ศ. 2555 – 2559 และเพิ่งผ่านระยะที่ 3 พ.ศ. 2560 – 2564 ซึ่งมีเป้าหมายให้อุตสาหกรรมภาพยนตร์และวีดิทัศน์ไทยให้เป็นอุตสาหกรรมหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ตัวอย่างของ สาระสำคัญของยุทธศาสตร์ระยะที่ 3 มี 5 ยุทธศาสตร์ โดยย่อดังนี้ (กลุ่มเลขานุการคณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, 2563)

- 1) พัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมภาพยนตร์และวีดิทัศน์ไทยให้เป็นมืออาชีพ
- 2) ส่งเสริมและพัฒนาตลาดภาพยนตร์และวีดิทัศน์ไทย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
- 3) ส่งเสริมการปกป้องและคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของงานภาพยนตร์และวีดิทัศน์
- 4) ส่งเสริมความร่วมมือในการลงทุนระหว่างประเทศ รวมธุรกิจถ่ายทำภาพยนตร์ต่างประเทศในประเทศไทย
- 5) พัฒนาขีดความสามารถของอุตสาหกรรมภาพยนตร์และวีดิทัศน์ อาทิ ปรับโครงสร้างการบริหารจัดการและบทบาทของ หน่วยงานภาครัฐ พัฒนาระบบฐานข้อมูลภาพยนตร์และวีดิทัศน์ เป็นต้น

จากผลรายงานสรุปในช่วงปี 2560–2561 ว่าได้ให้การส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์ จนสามารถสร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทยรวมมูลค่าไม่น้อยกว่า 200,000 ล้านบาทต่อปี โดยได้พัฒนาองค์ความรู้และให้ทุน

สนับสนุนทุนการผลิตภาพยนตร์และวีดิทัศน์กว่า 190 โครงการ และคณะกรรมการยังมุ่งผลักดันให้ประเทศไทยเป็น ศูนย์กลางอุตสาหกรรมภาพยนตร์และวีดิทัศน์ เพื่อไปสู่การเป็นผู้นำด้านอุตสาหกรรมภาพยนตร์และวีดิทัศน์ในกลุ่ม อาเซียน โดยอยู่อันดับ 5 ในภูมิภาคเอเชีย รองจากญี่ปุ่น จีน อินเดีย และเกาหลีใต้

1.1.2 หน่วยงานในสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม

หลังจากการจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรมในปี พ.ศ. 2545 กระทรวงวัฒนธรรมได้เป็นหน่วยงานหลักในระดับ ปฏิบัติการที่ดูแลกิจการกำกับและส่งเสริมงานด้านอุตสาหกรรมและวัฒนธรรมภาพยนตร์ไทย โดยหน่วยงานที่ดูแล ด้านภาพยนตร์ไทยคือสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งมีการกิจสำคัญคือการการให้รางวัลศิลปิน แห่งชาติ ก่อนหน้าปี พ.ศ.2545อุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยและธุรกิจโรงภาพยนตร์อยู่ในภาวะที่เอาตัวรอดทาง ธุรกิจเท่านั้น และยังมีงานวัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์ที่ต้องให้ความสำคัญในลำดับต้นๆก่อน ทำให้การดำเนินการส่งเสริม ภาพยนตร์ยังไม่เห็นเด่นชัดนัก เว้นแต่การจัดตั้งหอภาพยนตร์แห่งชาติที่อยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร ใน ปัจจุบันมีหน่วยงานของกระทรวงที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับงานด้านภาพยนตร์อยู่สามหน่วยงานได้แก่ หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน) สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย และกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ซึ่งมีเนื้องานและผลงานที่เกี่ยวข้อง โดยสรุปดังนี้

1.1.2.1 หอภาพยนตร์(องค์การมหาชน)

การก่อตั้งหอภาพยนตร์มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อทำการสืบค้นและอนุรักษ์ม้วนฟิล์มภาพยนตร์ไทยตั้งแต่ยุค แรกที่สูญหายและชำรุดที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก เนื่องจากประเทศไทยเคยผลิตภาพยนตร์ได้เป็นจำนวนมาก และติด อยู่ในอันดับที่ 12 ของประเทศผู้ผลิตภาพยนตร์รายใหญ่ของโลก ด้วยจำนวนมากกว่า 100 เรื่องต่อปี โดยมี จุดเริ่มต้นจากการค้นพบฟิล์มภาพยนตร์เก่าสมัยรัชกาลที่ 7 ของกองภาพยนตร์เผยแพร่ข่าว กรมรถไฟหลวงในปี พ.ศ. 2524 ต่อจากนั้นได้มีการเรียกร้องให้ทางราชการดำเนินการอนุรักษ์ภาพยนตร์เหล่านั้น และจัดตั้งหน่วยงาน ทำหน้าที่เก็บรวบรวมและอนุรักษ์ภาพยนตร์ขึ้นในประเทศไทย จนนำมาสู่โครงการจัดตั้งหอภาพยนตร์แห่งชาติ ภายใต้การดูแลของกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการในปี พ.ศ. 2527 ภายใต้ชื่อว่า "หอภาพยนตร์แห่งชาติ" โดย เป็นเพียงหน่วยงานเล็กๆในกองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (กลุ่มเลขานุการคณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์ แห่งชาติ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม)

จากภาระกิจแรกเริ่มในการแสวงหาภาพยนตร์และสิ่งเกี่ยวเนื่องกับภาพยนตร์ เช่น เอกสาร ภาพถ่าย สิ่งพิมพ์ อุปกรณ์สร้างภาพยนตร์ของไทยนับตั้งแต่ยุคแรกสร้าง และในปี 2530 หอภาพยนตร์แห่งชาติได้โอนไป สังกัดเป็นฝ่ายหนึ่งในกองหอจดหมายเหตุแห่งชาติ และเริ่มเปิดให้บริการแก่สาธารณชน ในรูปแบบกิจกรรมต่างๆ เช่นฉายภาพยนตร์ จัดนิทรรศการ และจัดบรรยาย เป็นต้น

หลังจากใช้พื้นที่ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอศิลป์ และกองจดหมายเหตุเป็นที่ทำการมาว่าทศวรรษ ใน ปี 2540 หอภาพยนตร์แห่งชาติได้ย้ายไปยังสถานที่ตั้งใหม่ที่ ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล นครปฐม โดยมีพื้นที่ และอาคารเป็นของตนเอง และได้รับการยกระดับเป็น หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน) เมื่อปี 2552

ภารกิจนอกจากการเก็บรักษาภาพยนตร์ต่างๆ ทั้ง ภาพยนตร์ขาวโทรทัศน์ ภาพยนตร์สารคดี ภาพยนตร์เรื่อง นับหลายพันรายการ และวีดิทัศน์ประมาณ 100,000 เรื่อง รวมถึงสิ่งเกี่ยวเนื่องกับภาพยนตร์ เช่น บทภาพยนตร์ ภาพถ่าย โปสเตอร์ หนังสือ สื่อบันทึก และชิ้นวัตถุต่างอีกมากมาย หอภาพยนตร์ฯ ยังคงให้บริการแก่สาธารณะในการจัดฉาย การจัดนิทรรศการ และการบรรยาย มีการจัดตั้งส่วนห้องสมุดเพื่อการศึกษาค้นคว้า โดยสามารถขอทำสำเนาได้ รวมถึงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ภาพยนตร์ไทยในบริเวณของหอภาพยนตร์เอง

หอภาพยนตร์ยังมีบทบาทในการจัดกิจกรรมต่างๆ จำนวนมาก ทั้งในบริเวณ และนอกสถานที่ ซึ่งถือได้ว่ามีส่วนให้การสนับสนุนวัฒนธรรมภาพยนตร์ให้กับสาธารณะชนไทย ซึ่งเป็นการทดแทนบทบาทที่หายไปหรือลดลงขององค์กรทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศที่เคยทำหน้าที่นี้อย่างเด่นชัดในช่วงทศวรรษ 2510 ถึง 2540 อย่าง AUA ของสมาคมนักเรียนเก่าสหรัฐอเมริกา British Council ของรัฐบาลอังกฤษ รวมถึง Alliance Française, Goethe Institute และ Japan Foundation ของรัฐบาลฝรั่งเศส เยอรมัน และญี่ปุ่น ตามลำดับ โดยกล่าวได้ว่าหลังจากที่ได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรเป็นองค์กรมหาชน ทำให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารตั้งแต่ปี 2552 จนได้กลายเป็นกลไกหลักหนึ่งในการดำเนินงานด้านส่งเสริมวัฒนธรรมภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย ตัวอย่างของกิจกรรมของหอภาพยนตร์ที่จัดได้แก่

- การอนุรักษ์ภาพยนตร์ และสื่อเกี่ยวเนื่องทางด้านภาพยนตร์ไทย
- การฉายภาพยนตร์ฟรีให้ในวาระต่างๆ ตลอดทั้งปี
- ห้องสมุดและโสตทัศนสถาน เขต ทรงศรี สำหรับหนังสือ สิ่งพิมพ์ เอกสาร และสื่อโสตทัศนูปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์ไทย
- นิทรรศการถาวรเมืองมายา(ว่าด้วยประวัติภาพยนตร์ไทยและสากล) นิทรรศการสัญจร นิทรรศการชั่วคราว
- โครงการโรงหนังโรงเรียน และกิจกรรมโรงหนัง
- กิจกรรมภาพยนตร์ผู้สูงอายุ
- โครงการอบรมองค์ความรู้ด้านภาพยนตร์ด้านต่างๆ
- โครงการสนับสนุนทุนวิจัย และสนับสนุนทุนวิทยานิพนธ์
- การจัดประชุมวิชาการภาพยนตร์ศึกษา
- โครงการคัดเลือกมรดกภาพยนตร์ของชาติ
- การจัดเทศกาลภาพยนตร์สั้น เทศกาลภาพยนตร์วิทยาศาสตร์เพื่อการเรียนรู้

1.1.2.2 สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย

การจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรมในปี พ.ศ. 2545 ได้มีการตั้งสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย เป็นส่วนราชการมีฐานะเทียบเท่ากรมหนึ่ง เพื่อดำเนินการจัดการและส่งเสริมงานด้านศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ทั้งการให้ทุน การผลิตผลงานและการค้นคว้าวิจัย การจัดโครงการต่างๆ ทั้งนิทรรศการ การแสดง ฝึกอบรม เสวนา ให้ทุน แต่บทบาทหนึ่งที่ดูแตกต่างจากองค์กรอื่นคือการให้ “รางวัลศิลปาธร” แก่ศิลปินร่วมสมัยสัญชาติไทยที่มีผลงาน

สร้างสรรค์อย่างต่อเนื่องและมีอายุตั้งแต่ 30-50 ปี ใน 5 สาขา ได้แก่ สาขาทัศนศิลป์ สาขาวรรณศิลป์ สาขาคีตศิลป์ สาขาภาพยนตร์ และสาขาศิลปะการแสดง โดยเริ่มมอบรางวัลครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีได้รวม 11 ครั้ง แล้วและมีศิลปินสาขาภาพยนตร์ได้รางวัลด้วยทุกครั้ง ได้แก่ เป็นเอก รัตนเรือง (2547), อภิชาติพงศ์ วีระเศรษฐกุล (2548), วิศิษฐ์ ศาสนเที่ยง (2549), ธัญสกล พันสีทิวารกุล (2550), นนทรี นิมิบุตร (2551), พิมพ์กา ไตรวิระ (2552), อาทิตย์ อัสสรัตน์ (2553), คงเดช จาตุรันต์รัศมี (2557), อรุพงศ์ รัชชาสัตย์ (2560), โสฬส สุขุม (2561) และล่าสุด สยมภู มุกดีพร้อม (2562) แม้ว่าผู้ได้รางวัลส่วนใหญ่จะเป็นผู้กำกับภาพยนตร์ แต่ก็มีจากสายการอำนวยการสร้าง (โสฬส สุขุม) และการถ่ายภาพ (สยมภู มุกดีพร้อม) ได้รับรางวัลด้วย (เว็บไซต์สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย)

1.1.2.3 กรมส่งเสริมวัฒนธรรม

การโอนภารกิจของคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติจากที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการไปยังสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ในปี พ.ศ. 2553 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น "กรมส่งเสริมวัฒนธรรม" โดยยังคงสืบต่อกิจกรรมสำคัญต่างๆ ทั้งการให้ทุนสนับสนุนศิลปิน และกิจกรรมที่เป็นที่รู้จักมากที่สุด คือ โครงการศิลปินแห่งชาติ ที่เริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. 2527 และมอบรางวัลครั้งแรกในปี 2528 โดยมีศิลปินสายภาพยนตร์ได้รับรางวัลเกียรติยศนี้เป็นคนแรกในปี 2530 คือนายวิจิตร คุณาวุฒิ โดยหลังจากนั้นก็มีการมอบให้กับสาขานี้เกือบทุกปี

การประกาศยกย่องศิลปินแห่งชาติ นอกจากเป็นการสรรหาศิลปินเพื่อประกาศยกย่องเกียรติคุณขึ้นเป็นศิลปินแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์อีก 4 ข้อได้แก่ 1) จัดทำทำเนียบศิลปินทุกแขนงทั่วประเทศ 2) จัดตั้งกองทุน (มูลนิธิ) สวัสดิการเพื่อศิลปิน 3) สนับสนุนให้ศิลปินได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงาน 4) อนุรักษ์และส่งเสริมให้มีการสืบทอดความรู้ความสามารถของศิลปิน

ผู้ที่ได้รับรางวัลศิลปินแห่งชาติ ในสาขาและประเภทที่มีความเกี่ยวข้องกับภาพยนตร์มีดังนี้ นายวิจิตร คุณาวุฒิ (ภาพยนตร์ ปี 2530), นายสมชาย อาสนจินดา (ละครเวที ภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ ปี 2533), นายชาติ อินทรวิจิตร (นักแสดง นักร้อง นักประพันธ์คำร้อง ภาพยนตร์ ดนตรี ปี 2536), นายอานวย กลั่นนิมิ (ผู้สร้างภาพยนตร์-ผู้กำกับการแสดง ปี 2538), พลโท พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอนุสรมงคลการ (ผู้สร้างภาพยนตร์ ผู้กำกับการแสดง-ภาพยนตร์ ปี 2539), นายสมควร กระจ่างศาสตร์ (นักแสดง ภาพยนตร์ ละครเวที ปี 2539), นายสมพงษ์ พงษ์มิตร (ภาพยนตร์และละคร ปี 2540), นางจุรี โอศิริ (นักแสดง นักพากย์ ภาพยนตร์และละคร ปี 2541), นางมารศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา (นักแสดง นักพากย์ ภาพยนตร์และละคร ปี 2542), นายแท้ ประกาศวุฒิสาร (ภาพยนตร์ ปี 2542), มจ. ชาตรีเฉลิม ยุคล (ผู้สร้างภาพยนตร์-ผู้กำกับการแสดง ปี 2544), นายไพรัช สังวริบุตร (ภาพยนตร์และละคร ปี 2547), นายกริพงษ์ เทียมเสวต หรือ สรพงษ์ ชาตรี (นักแสดงภาพยนตร์ และละครโทรทัศน์ ปี 2551), นางสาวพิศมัย วิไลศักดิ์ (ภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ - นักแสดง ปี 2553), นายสุประวัติ ปัทมสูต (ภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ - ผู้กำกับ นักแสดง ปี 2553), นายดอกดิน ภิญญามาลย์ (ภาพยนตร์ ปี 2555), นายบุญฉลอง ภักดีวิจิตร (ฉลอง ภักดีวิจิตร) (ผู้สร้าง-ผู้กำกับภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ ปี 2556), นางภัทราวดี มีชูธน (ละครเวทีและภาพยนตร์ ปี 2557), นายสะอาด เปี่ยมพงศ์สานต์ (โทรทัศน์และภาพยนตร์ ปี 2557), นาย

สมบูรณ์สุข นิยมศิริ (เป๊ยก โปสเตอร์) (ภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ ปี 2558), นายสมบัติ เมทะนี (ภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ ปี 2559), นายยุทธนา มุกดาสนิท (ภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ ปี 2560), นายคณศ คำมูลคดี (รอง คำมูลคดี) (ภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ ปี 2560), นางเอก ขาวราษฎร์ (เพชร ขาวราษฎร์) (ภาพยนตร์ ปี 2561), นายชลประคัลภ์ จันทรเรือง (ภาพยนตร์และละคร ปี 2562), และ นางอารีย์ นักดนตรี (ภาพยนตร์และละคร ปี 2562)

นอกจากการประกาศยกย่องรางวัลศิลปินแห่งชาติ กรมส่งเสริมวัฒนธรรมยังรับผิดชอบการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรมอีกด้วย ซึ่ง ก่อน พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 จะประกาศและมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2553 คณะกรรมการกองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรมจัดตั้งขึ้นตามมาตรา 23 แห่ง พระราชบัญญัติสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการที่ประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการกองทุน เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นอธิบดีกรมส่งเสริมวัฒนธรรม) เป็นรองประธานกรรมการกองทุน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรมจากทั้งทางภาครัฐและเอกชน ซึ่งการดำเนินงานของกองทุนที่เปิดให้เอกชนและประชาชนทั่วไปสามารถบริจาคสมทบได้ด้วยนั้นนอกจากจะสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการอนุรักษ์ศิลปกรรมแห่งชาติในด้านสวัสดิการต่างๆ แล้ว ยังเปิดรับการขอทุนสนับสนุนกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมอีกด้วย (เว็บไซต์กระทรวงวัฒนธรรม)

1.1.3 หน่วยงานรัฐอื่นๆ

1.1.3.1 สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) (Creative Economy Agency หรือ CEA)

CEA คือหน่วยงานที่เป็นผลต่อเนื่องจากศูนย์ความรู้ด้านการออกแบบและความคิดสร้างสรรค์ (Thailand Creative & Design Centre หรือ TCDC) เคยเป็นหน่วยงานที่สังกัด สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) (Office of Knowledge Management and Development) ภายใต้การกำกับของสำนักนายกรัฐมนตรี และได้มีการเปลี่ยนสถานะให้เป็นอิสระในปี พ.ศ. 2561 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผ่านการสร้างปัจจัยสนับสนุนต่างๆ โดยอาศัยความคล่องตัวของการเป็นองค์การมหาชน ทั้งนี้สิ่งที่ต่างจากการดำเนินการในยุคที่เป็น TCDC คือได้เพิ่มกิจกรรมด้านภาพยนตร์ ซึ่งถือว่าเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ 12 สาขา ตามนิยามของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้แก่ 1) กลุ่มอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย 2) กลุ่มอุตสาหกรรมโฆษณาไทย 3) กลุ่มธุรกิจการให้บริการด้านสถาปัตยกรรมไทย 4) กลุ่มอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ไทย 5) กลุ่มธุรกิจการแพร่ภาพและกระจายเสียงไทย 6) กลุ่มอุตสาหกรรมการพิมพ์ไทย 7) กลุ่มอุตสาหกรรมการออกแบบไทย 8) กลุ่มอุตสาหกรรมดนตรีของไทย 9) กลุ่มอุตสาหกรรมทัศนศิลป์ไทย 10) กลุ่มอุตสาหกรรมแฟชั่นไทย 11) กลุ่มอุตสาหกรรมศิลปะการแสดงไทย และ 12) กลุ่มอุตสาหกรรมหัตถกรรมไทย

จากการจัดกิจกรรม Bangkok Design Week สองครั้งที่ผ่านมา ในปี พ.ศ. 2563 และ 2561 ซึ่งเป็นกิจกรรมประจำปีสำคัญขององค์กรนี้ ได้มีการบรรจุส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานด้านอุตสาหกรรมภาพยนตร์เข้าไปในรายการด้วย นอกเหนือไปจากการมีข้อมูลและการวิจัยเกี่ยวกับอุตสาหกรรมภาพยนตร์อยู่ในแผนงานของ CEA นี้ โดยปัจจัยส่วนหนึ่งเป็นเพราะภาพยนตร์เริ่มถูกมองว่ามีความเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมดิจิทัล ซึ่งเป็นเครื่องยนต์ขับเคลื่อนเศรษฐกิจใหม่ (New Engine of Growth) ที่มีมูลค่าสูง (Creative, Culture and High Value Services) (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน), แผนปฏิบัติการสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563)

1.1.3.2 กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

แม้ว่าจะไม่ได้มีความรับผิดชอบโดยตรงกับอุตสาหกรรมภาพยนตร์ แต่ด้วยความชำนาญในการดำเนินงานด้านการส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งการส่งออกภาพยนตร์ที่ถือว่าเป็นความหวังของรายได้ช่องทางหนึ่งก็อยู่ในขีดความสามารถของทางกรมที่จะให้ความร่วมมือได้ กิจกรรมส่งเสริมสำคัญที่ทางกรมนี้ดูแลคือ การจัดบูธแสดงสินค้าคือภาพยนตร์ไทย และการจัดการเจรจาจัดจำหน่ายทางธุรกิจและการระดมทุนสร้างในเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติสำคัญในต่างประเทศ รวมถึงการจัดงาน Thai Night ที่ได้เชิญนักธุรกิจภาพยนตร์ที่สนใจในตัวสินค้าภาพยนตร์ไทยมาร่วม ที่ผ่านมามีการจัดที่เมือง Cannes ประเทศฝรั่งเศสที่มีเทศกาลภาพยนตร์คานส์ที่มีชื่อเสียง นครลอสแอนเจลิส สหรัฐอเมริกา ในงาน American Film Market รวมถึงฮ่องกง (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, Thai Night AFM 2016 “อุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย” เดินหน้าอย่างโดดเด่นด้วยเอกลักษณ์อันโด่งดัง)

1.2.1 องค์การภาควิชาชีพ

ในช่วงทศวรรษ 2550 – 2560 องค์การวิชาชีพภาพยนตร์ อันได้แก่สมาคมต่างๆ ซึ่งเป็นการรวมกันของบุคคลในสาขาวิชาชีพต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์ สมาพันธ์เหล่านี้เติบโตและทวีความสำคัญเป็นอย่างมาก ในช่วงที่อุตสาหกรรมภาพยนตร์กระแสหลักประสบความชบเซาทางด้านรายได้ ซึ่งได้แก่ สมาพันธ์สมาคมภาพยนตร์แห่งชาติ ซึ่งจัดว่ามีขนาดใหญ่สุด และทำงานใกล้ชิดกับภาครัฐมากที่สุด

1.2.2 สมาพันธ์สมาคมภาพยนตร์แห่งชาติ

หลังจากที่มีความพยายามในการรวมตัวกันมาอย่างยาวนาน โดยมีจุดเริ่มต้นในการรวมตัวคือ เพื่อการต่อรองกับภาครัฐเพื่อปรับปรุงกฎหมายและกฎเกณฑ์อันล้าหลังที่เกี่ยวข้องการผลิตและจัดจำหน่ายภาพยนตร์ เริ่มแรกได้ก่อตั้งเป็น สมาคมสมาพันธ์ภาพยนตร์แห่งชาติในปี พ.ศ. 2534 และได้เปลี่ยนเป็น “สมาพันธ์สมาคมภาพยนตร์แห่งชาติ” ในปี พ.ศ. 2551 เพื่อให้สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติภาพยนตร์ฉบับใหม่ที่รวมเอากิจการวิทยุทัศน์เข้าไว้ด้วย การรวมตัวของสมาคมผู้ประกอบการภาพยนตร์และวิทยุทัศน์เป็นไปเพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือบุคคลที่อยู่ในแต่ละสาขาอาชีพ โดยมีแกนหลัก 11 สาขาอาชีพ ได้แก่ ผู้ประกอบการในสาขาผู้อำนวยการสร้าง สาขาโรงภาพยนตร์ สาขาผู้จัดจำหน่าย สาขาผู้กำกับ สาขาดารา - นักแสดง สาขาทีมงานสร้าง สาขานักพากย์ สาขา

แลป สาขาผู้สื่อข่าวบันเทิง สาขานักวิชาการภาพยนตร์ สาขาผู้ผลิตและจำหน่ายวีดิทัศน์ (เฟซบุ๊กสมาพันธ์สมาคมภาพยนตร์แห่งชาติ)

สมาคมที่เป็นสมาชิกของสมาพันธ์สมาคมภาพยนตร์แห่งชาติ มี 13 สมาคม ได้แก่ สมาคมผู้ประกอบการโรงภาพยนตร์, สมาคมผู้กำกับภาพยนตร์ไทย, สมาคมผู้บริหารการผลิตภาพยนตร์ต่างประเทศ, สมาคมศิลปินตลก (ประเทศไทย), สมาคมนักพากย์ภาพยนตร์, สมาคมเทคนิค ไทยแลป फिल्मภาพยนตร์, สมาคมผู้ประกอบการแอนิเมชันและคอมพิวเตอร์กราฟิกส์ไทย, สมาคมไทยธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์บันเทิง, สมาคมการค้าผู้ประกอบการธุรกิจบันเทิงไทย, สมาคมดนตรีแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, สมาคมอุตสาหกรรมเพลงไทย, สมาคมนักข่าวบันเทิง และ สมาคมเกมและสื่อดิจิตอลบันเทิง

นอกจากการจัดการประกวดภาพยนตร์ภายใต้ชื่อรางวัล “สุพรรณหงส์” ที่รู้จักกันดีแล้ว ทางสมาพันธ์ยังภารกิจหลักอื่นๆ อีก ตัวอย่างเช่น เป็นตัวแทนประสานงานกับองค์กรภายนอกทั้งในและต่างประเทศเพื่อเปิดรับการสนับสนุนต่างๆ เช่นร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ในการเทศกาลภาพยนตร์ ร่วมมือกับกระทรวงพาณิชย์ในการจัดงาน Thai Night

1.2.3 สมาคมผู้กำกับภาพยนตร์ไทย

เป็นการรวมตัวกันของกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพทางการกำกับภาพยนตร์ ซึ่งนอกจากจะมีเพื่อวัตถุประสงค์ในการเป็นตัวแทนของผู้กำกับในการเจรจากับภาคส่วนต่างๆ แล้ว ยังทำงานด้านการส่งเสริมวิชาชีพกำกับภาพยนตร์ด้วย ผลงานที่เป็นที่รู้จักคือการจัดการประกวดรางวัลสมาคมผู้กำกับภาพยนตร์ไทย เป็นการมอบรางวัลให้กับบุคคลที่สร้างผลงานภาพยนตร์ ซึ่งถือเป็นรางวัลสำคัญรายการหนึ่ง โดยเริ่มแรกในปี พ.ศ. 2554 มอบเพียงรางวัล “ภาพยนตร์ยอดเยี่ยม” “ผู้กำกับภาพยนตร์ยอดเยี่ยม” และ “รางวัลเชิดชูเกียรติ” ต่อมาในปี พ.ศ. 2558 มีการเพิ่มรางวัลให้กับนักแสดงด้วย บทบาทสำคัญของทางสมาคมคือการจัดอบรม จัดอภิปราย การร่วมจัดการประกวดหนังสือกับองค์กรอื่นตามวาระต่างๆ และเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อวิชาชีพการกำกับภาพยนตร์ (เฟซบุ๊กสมาคมผู้กำกับภาพยนตร์ไทย)

1.2.4 ชมรมนักวิจารณ์บันเทิง

ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2531 ภายใต้การนำของ นคร วีระประวัติ บรรณาธิการข่าวบันเทิงอาวุโส และดำรงตำแหน่งเป็นประธานชมรมที่รวบรวมนักวิจารณ์บันเทิง จากสื่อนิตยสาร หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และสื่อออนไลน์ โดยแรกเริ่มมีนักวิจารณ์ดนตรีด้วย กิจกรรมที่โดดเด่นคือการมอบรางวัลภาพยนตร์ไทย "ชมรมวิจารณ์บันเทิง" (Bangkok Critics Assembly) ที่มอบให้แก่บุคคลในวงการผลิตภาพยนตร์ของไทย ที่มีผลงานดีเด่นที่สุดในสาขาต่างๆ ของแต่ละปี ซึ่งแม้จะเป็นการจัดงานประกวดรางวัลขนาดเล็ก แต่ก็สามารถจัดได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถแสดงถึงตัวตนของวิชาชีพนักวิจารณ์ได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามชมรมนี้เป็นคนละองค์กรกับสมาคมนักข่าวบันเทิง (เฟซบุ๊กชมรมวิจารณ์บันเทิง)

1.3 องค์การภาคการศึกษา

นอกเหนือไปจากการดำเนินงานของภาครัฐ และภาควิชาชีพแล้ว การเติบโตของระบบนิเวศที่สนับสนุนกิจการของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยในช่วงทศวรรษ 2550 – 2560 ที่สำคัญก็คือภาคการศึกษาด้านสายงานด้านภาพยนตร์และที่เกี่ยวข้องได้รับความนิยมและสนใจที่จะศึกษาเพิ่มขึ้นในช่วงทศวรรษดังกล่าว ส่งผลให้เกิดการเติบโตของคณะ ภาควิชา ตลอดจนหลักสูตรที่เกี่ยวข้องทั้งสายตรงอย่างการผลิตภาพยนตร์ และสายที่เกี่ยวข้องอย่างการผลิตสื่อวีดิทัศน์และสื่อดิจิทัล ตลอดจนสาขาศิลปะการแสดงและการกำกับแสดง โดยสถาบันการศึกษาที่สำคัญ ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ มหาวิทยาลัยรังสิต และมหาวิทยาลัยกรุงเทพ สมาพันธ์สมาคมภาพยนตร์แห่งชาติ สมาคมผู้กำกับภาพยนตร์ไทย ชมรมวิจารณ์บันเทิง ที่ได้กล่าวถึงไปแล้ว และจากองค์กรอื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดอบรมการผลิตภาพยนตร์สั้นซึ่งมีความนิยมจัดเป็นจำนวนมาก ทั้งที่เพื่อเป็นกิจกรรมเชิงสังคมส่งเสริมการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจเอกชน และเพื่อเป็นการสนับสนุนการผลิตภาพยนตร์ตามวาระและการรณรงค์ประเด็นทางสังคมต่างๆ

นอกจากนี้จากการเติบโตของภาคการศึกษายังส่งผลถึงการเติบโตของนักวิชาการภาพยนตร์ทั้งจากสายตรง และจากสาขาอื่นทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ที่หันมาสนใจงานด้านภาพยนตร์ศึกษา โดยนักวิชาการเหล่านี้มีทั้งที่จบจากในประเทศและต่างประเทศ ทั้งสาขานิเทศศาสตร์ และอื่นๆ ตัวอย่างของนักวิชาการในระบบเหล่านี้ได้แก่ ไกรวุฒิ จุลพงษ์พร ปริญญาเอกจาก Queen Mary University of London, UK (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) วิกานดา พรหมขุนทอง ปริญญาเอกจาก Aberystwyth University, Wales UK (มหาวิทยาลัยมิดเดิล) อุณาโลม จันทร์รุ่งมณีกุล ปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช) และกัจจกร หลุยยะพงศ์ ปริญญาเอกจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) นักวิชาการเหล่านี้เป็นผู้ที่สนใจผลิตงานวิชาการด้านภาพยนตร์ศึกษาเป็นหลัก

อย่างไรก็ตามยังไม่เกิดการรวมตัวของกลุ่มนักวิชาการสายภาพยนตร์ศึกษาเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตวารสารวิชาการหรือผลงานตำราหรืองานวิจัยร่วมกัน ซึ่งกิจกรรมทางวิชาการหลักที่สำคัญเป็นเพียงการประชุมวิชาการภาพยนตร์ศึกษาที่จัดโดยหอภาพยนตร์

2. ความเคลื่อนไหวในส่วนของการสร้างสรรค์ในแวดวงอุตสาหกรรมและวัฒนธรรมภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยในช่วงทศวรรษ 2550 - 2560

โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักส่วนหนึ่งว่าด้วยการศึกษาแนวโน้มและพัฒนาการของความคิดสร้างสรรค์ในศิลปะแขนงต่างๆ ในประเทศไทย จึงให้น้ำหนักกับเนื้อหาส่วนนี้เป็นพิเศษ ในศิลปะภาพยนตร์ไทยพบทั้งความเคลื่อนไหวในทางที่ถดถอยลง ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อความก้าวหน้าของวัฒนธรรมภาพยนตร์ไทย อันเป็นสภาวะที่สืบเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยก่อนหน้านี้ แต่ยังมีลักษณะการปรับเปลี่ยน

ไปตามบริบทของสังคมและตามยุคสมัย และยังพบความเคลื่อนไหวของวัฒนธรรมภาพยนตร์ไทยที่ไปในทางที่ดีขึ้นเช่นกัน

กลุ่มความเคลื่อนไหวที่ถดถอยลงหรือเป็นอุปสรรค ได้แก่ 2.1) ปัญหาการที่ภาพยนตร์ไทยถูกจำกัดการยืนฉายในโรงภาพยนตร์ และข้อเสนอในการให้มีเกณฑ์ช่วยเหลือ 2.2) ปัญหาการเซ็นเซอร์และการห้ามฉาย และพระราชบัญญัติภาพยนตร์ฉบับใหม่ ปี พ.ศ. 2551 และ 2.3) เนื้อหาภาพยนตร์ที่ไทยวนเวียนซ้ำซาก

กลุ่มความเคลื่อนไหวที่ชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการในทางที่ดีขึ้น หรือน่าสนใจ ได้แก่ 2.4) ยุคต่อเนื่องของบทบาทภาพยนตร์ไทยในกระแสภาพยนตร์นานาชาติ 2.5) บทบาทที่ขยายของการเสพภาพยนตร์ในไทย นอกเหนือจากการเป็นสื่อบันเทิง 2.6) ภาพยนตร์ไทยกับทัศนศิลป์ และ 2.7) การเติบโตของภาพยนตร์สารคดีในไทย

ซึ่งรายละเอียดของทั้ง 7 หัวข้อที่ว่าด้วยความเคลื่อนไหวในส่วนการสร้างสรรค์ของภาพยนตร์ไทยในรอบทศวรรษ 2550 – 2560 มีดังนี้

2.1 ปัญหาการที่ภาพยนตร์ไทยถูกจำกัดการยืนฉายในโรงภาพยนตร์ และข้อเสนอในการให้มีเกณฑ์ช่วยเหลือ การที่ภาพยนตร์ไทยมีส่วนแบ่งทางการตลาดที่ลดน้อยลงอย่างต่อเนื่อง จากเดิมที่เคยทำสถิติรายได้สูงสุดที่ 3,000 ล้านบาท ซึ่งเป็นได้สัดส่วนรายได้ 35% ในปี 2556 โดยมีหัวทอกอย่าง *พี่มาก... พระโขนง* เป็นตัวชูโรงที่สร้างสถิติใหม่ 1,000 ล้านบาท แต่หลังจากนั้น ภาพยนตร์ไทยประสบภาวะซบเซามาโดยตลอด โดยในปี 2560 สามารถทำรายได้รวมเพียงแค่ 1,000 ล้านบาท ซึ่งเป็นสัดส่วนรายได้แค่ที่ 11% ประกอบกับจำนวนการผลิตและฉายภาพยนตร์ไทยแต่ละปีมีประมาณ 50 – 70 เรื่อง ซึ่งนับว่าน้อย เมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านอย่าง ญี่ปุ่น เกาหลี หรือแม้แต่กับฮ่องกงที่ประชากรน้อยกว่ายังผลิตได้ปริมาณใกล้เคียงกับไทย ข้อกล่าวอ้างประการหนึ่งของการที่คนไทยบริโภคภาพยนตร์ไทยน้อยนั้น ส่วนหนึ่งอยู่ที่การผูกขาดระบบโรงฉายในกรุงเทพมหานครที่มีตัวแทนอยู่เพียง 2 บริษัท และให้โควตาการฉายกับภาพยนตร์จากฮอลลีวูดเป็นหลัก รวมถึงระบบสายหนังในต่างจังหวัดที่เป็นตัวผูกขาดเครือข่ายการคัดภาพยนตร์จัดฉายตามโรงภาพยนตร์ต่างจังหวัด ปัญหาเหล่านี้ผลักดันให้บุคลากรในวงการภาพยนตร์ไทยพยายามเจรจากับภาครัฐ ผ่านการทำงานของสมาคมผู้กำกับภาพยนตร์ไทยและสมาพันธ์ภาพยนตร์แห่งชาติ ให้เจรจาไกล่เกลี่ยกับภาครัฐกิจโรงฉายให้มีการกำหนดสัดส่วนให้ภาพยนตร์ไทยสามารถยืนจำนวนโรง รอบฉาย และวันฉายได้นานกว่าปกติ

2.2 ปัญหาการเซ็นเซอร์และการห้ามฉาย และพระราชบัญญัติภาพยนตร์ฉบับใหม่ ปี พ.ศ. 2551 เป็นอุปสรรคประการหนึ่งที่ถูกมองว่าเป็นปัจจัยหลักในการทำให้ภาพยนตร์ไทยไม่เกิดการพัฒนานในทางเนื้อหา เนื่องจากกระบวนการและเกณฑ์ที่ใช้ในการตรวจพิจารณาฉายภาพยนตร์ ซึ่งถูกมองว่าล้าสมัย เพราะใช้เกณฑ์จากพระราชบัญญัติภาพยนตร์ ฉบับ พ.ศ. 2473 เป็นฐาน หลังจากที่มีการต่อสู้จากหลายภาคส่วนส่งผลให้มีการปรับปรุงกฎหมายฉบับนี้และที่เกี่ยวข้อง และประสบผลสำเร็จ จนเกิดการบังคับใช้พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ในที่สุด

ความแตกต่างของกฎหมายสองฉบับมีสาระสำคัญดังนี้ 1) นิยามคำว่า “ภาพยนตร์” ให้ครอบคลุม ภาพยนตร์รวมทั้งเทปและวีดิทัศน์ 2) ระบบการตรวจพิจารณาภาพยนตร์เปลี่ยนมาใช้เกณฑ์กำหนดประเภท ซึ่งมีเกณฑ์เฉพาะของแต่ละประเภท หรือคือระบบเรตติ้ง 3) ให้องค์คณะผู้พิจารณาภาพยนตร์ในรูปคณะกรรมการ พิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ที่มีมาอย่างหลากหลาย ทั้งตัวแทนภาครัฐ ภาคผู้ผลิต ภาควิชาการ และตัวแทน ประชาสังคม แทนที่เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ กระทรวงมหาดไทยแต่งตั้งมาอย่างในอดีต และ 4) การประกอบกิจการโรง ภาพยนตร์ต้องขออนุญาต โดยสรุปคือพยายามเปลี่ยนท่าทีของรัฐจากการควบคุม ไปสู่การกำกับดูแล และเปลี่ยน การดูแลภายใต้กระทรวงมหาดไทยไปเป็นกระทรวงวัฒนธรรม แต่ทั้งนี้ยังคงให้อำนาจในการสั่งห้ามฉาย และการ ตัดทอนเนื้อหาไว้อยู่

แต่ทั้งนี้กฎหมายลูก คือกฎกระทรวงที่กำหนดลักษณะของประเภทภาพยนตร์ พ.ศ. 2552 ข้อ 7 ที่ กำหนดการห้ามฉายภาพยนตร์ที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ 1) เนื้อหาที่กระทบกระเทือนต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ หรือ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 2) สาระสำคัญของเรื่องเป็นการเหยียด หยามหรือนำความเสื่อมเสียมาสู่ศาสนา หรือไม่เคารพต่อปูชนียบุคคล ปูชนียสถาน หรือปูชนียวัตถุ 3) เนื้อหาที่ ก่อให้เกิดการแตกความสามัคคีระหว่างคนในชาติ 4) เนื้อหาที่กระทบกระเทือนต่อสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศ 5) สาระสำคัญของเรื่องเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ และ 6) เนื้อหาที่แสดงการมีเพศสัมพันธ์ที่เห็นอวัยวะเพศ ซึ่งใน หลายประเด็นยังเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทางผู้สร้างภาพยนตร์ถือว่าเป็นการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก รวมถึงโยง มาสู่ปัญหาภาพยนตร์ไทยขาดการพัฒนาด้านเนื้อหาด้วย

ระบบเรตติ้งที่มีการประกาศจัดประเภทภาพยนตร์ใหม่โดยเฉพาะ มีทั้งหมด 7 ประเภทด้วยกัน เฉพาะ สำหรับการฉายในโรง ทั้งนี้ไม่รวมกับการจัดเรตของภาพยนตร์ที่เผยแพร่ทางวีดิทัศน์ ซึ่งได้แก่ 1) เรต ‘ส’ ภาพยนตร์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้และควรส่งเสริมให้มีการดู 2) ‘ท’ ภาพยนตร์ที่เหมาะสมสำหรับผู้ดูทั่วไป 3) ‘น13+’ ภาพยนตร์ที่เหมาะสมสำหรับผู้มีอายุตั้งแต่ 13 ปีขึ้นไป 4) ‘น15+’ ภาพยนตร์ที่เหมาะสมสำหรับผู้มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป 5) ‘น18+’ ภาพยนตร์ที่เหมาะสมสำหรับผู้มีอายุ 18 ปีขึ้นไป 6) ‘ฉ20+’ ภาพยนตร์ที่ห้ามผู้มีอายุต่ำกว่า 20 ปี และ 7) ภาพยนตร์ที่ห้ามเผยแพร่ในราชอาณาจักร ซึ่งไม่มีตัวอักษรสัญลักษณ์ (กองกฎหมาย กระทรวง วัฒนธรรม,สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551)

ภายใต้พระราชบัญญัติฉบับใหม่ ในปี 2555 เกิดกรณีภาพยนตร์ที่ไม่ได้ฉายเนื่องจากไม่ผ่านการพิจารณา หนึ่งเรื่องคือภาพยนตร์เรื่อง *เชกสเปียร์ต้องตาย* (Shakespeare Must Die) ของ สมานรัชฎ์ กาญจนะวณิช ซึ่ง ดัดแปลงมาจากบทละคร *Macbeth* ของ William Shakespeare คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์สั่งห้าม เผยแพร่ เนื่องจากมีเนื้อหาก่อให้เกิดความแตกความสามัคคีระหว่างคนในชาติ รวมถึงมีการอ้างถึงเหตุการณ์ 6 ต.ค. 2519 และเหตุการณ์ความไม่สงบในเดือน เม.ย. 2552 ด้วย ทั้งนี้เป็นกรณีที่สองของผู้กำกับหญิงคนนี้ หลังจากเรื่อง *คนกราบหมา* ไม่ได้รับใบอนุญาตให้ฉายในปี 2540 โดยมีข้อร้องเรียนว่ามีเนื้อหาดูหมิ่นพระพุทธศาสนา (มานิต ศรี วาณิชภูมิ,สัมภาษณ์, 2565)

นอกจากนี้ยังมีการเซนเซอร์ตัวเองไม่จัดฉาย เนื่องจากได้รับการท้วงติงทั้งจากทางคณะกรรมการพิจารณา และจากภาคประชาสังคมในส่วนเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม ให้มีการตัดบางฉากออก และเนื่องจากภาพยนตร์เป็นงานที่ใช้เงินลงทุนสูง จึงมักเกิดการต่อรองและประนีประนอม ทั้งกับคณะกรรมการพิจารณา ภายในกลุ่มผู้สร้างเอง รวมถึงไปขอข้อวินิจฉัยจากศาล ทำให้จบลงด้วยการปรับเปลี่ยนเนื้อหา หรือยอมตัดบางฉากออก และได้ฉายหรือเผยแพร่ในที่สุด โดยมีกรณีที่สำคัญดังต่อไปนี้

1) ภาพยนตร์เรื่อง *นาคปรก* (ปี 2553) ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา การนำเสนอเรื่องของโจรในคราบพระ ทำให้สมาคมพุทธศาสนสัมพันธ์กับองค์กรอาสาสมัครเพื่อสันติภาพโลกร้องเรียน ยื่นหนังสือต่อทางกระทรวงวัฒนธรรมให้ห้ามฉายภาพยนตร์เรื่องนี้ อย่างไรก็ตาม ผู้สร้างจึงได้ปรับแก้ไขเนื้อหา จนได้เข้าฉายในที่สุด (ผู้จัดการออนไลน์, 2553)

2) ภาพยนตร์เรื่อง *แมลงรักในสวนหลังบ้าน* (Insects in the Backyard) (ปี 2553) โดยกำกับของผู้กำกับเพศที่สาม ซึ่งภายหลังได้เข้าสู่สนามทางการเมืองอย่าง ัญญ์วรินทร์ สุชะพิสัษฐ์ ภาพยนตร์เรื่องนี้ถูกร้องเรียนว่าเนื้อหาขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน เนื่องจากตัวละครอยู่ในชุดนักเรียนแต่ไปขายบริการทางเพศ และมีฉากสูบบุหรี่ดื่มสุราในชุดนักเรียน ภาพยนตร์เรื่องนี้ถูกพิจารณาสองปีหลังจากที่ พระราชบัญญัติภาพยนตร์ฉบับใหม่ได้ออกมา โดยนับได้ว่าเป็นภาพยนตร์เรื่องแรกที่โดนแบนจากกฎหมายใหม่ ทาง ัญญ์วรินทร์เข้าใจว่าผลงานชิ้นนี้ของตนคงได้แค่รับการจัดประเภทให้เฉพาะผู้ใหญ่ที่สามารถดูได้ จึงทำการอุทธรณ์ต่อศาลปกครองในปี 2554 และด้วยความช่วยเหลือและสนับสนุนของหลายภาคส่วนประชาสังคมในปี 2558 ศาลปกครองมีคำสั่งให้ภาพยนตร์ออกฉายได้ แต่จะต้องยอมตัดฉากที่เป็นปัญหาออกเป็นเวลาสามวินาทีออก ซึ่งทางทีมงานก็ยอมตัดและได้เข้าฉายในเดือนพฤศจิกายน 2560 แม้ว่าภาพยนตร์จะมีเป็นที่รู้จักในด้านข่าวการโดนเซนเซอร์มาอย่างยาวนาน แต่กลับไม่ประสบความสำเร็จทางด้านรายได้มากนัก (ฉัฐดนัย คำโต, 2558)

3) ภาพยนตร์เรื่อง *อวบัติ* (2558) กำกับโดย ขนิษฐา ขวัญอยู่ ซึ่งได้ทำการปรับเนื้อหาตัดต่อใหม่ แล้วเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น *อวบัติ* แล้วกลับมาฉายได้ใหม่ โดยได้รับเรต น18+ จากแต่เดิมทางคณะกรรมการพิจารณา ภาพยนตร์และวิดิทัศน์พิจารณาห้ามฉายเนื่องจากมองว่าแสดงออกถึงภาพลักษณ์ที่ไม่ดีต่อศาสนาพุทธ โดยมีฉากอย่างเช่น สามเณรกำลังมีเมมา และการไม่เคารพพระพุทธรูป เป็นต้น (ฉัฐดนัย คำโต, 2558)

2.3 เนื้อหาวนเวียนซ้ำซากในภาพยนตร์ไทย ประเด็นนี้ข้อวิจารณ์ประการหนึ่งของการทรุดลงของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย คือ การขาดความหลากหลายของเนื้อหา โดยสังเกตได้จากประเภทภาพยนตร์ที่นิยมผลิตจะวนเวียนอยู่ไม่กี่ประเภทเท่านั้น วิทยานิพนธ์ “ธุรกิจภาพยนตร์ไทย : กรณีศึกษาบริษัทผู้สร้างภาพยนตร์ไทยขนาดใหญ่” ของ ดวงกมล หนูแก้ว จาก คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี 2448 ได้ศึกษาโครงสร้างธุรกิจภาพยนตร์ไทย และการเปลี่ยนแปลงของลักษณะธุรกิจภาพยนตร์ไทยหลังวิกฤติเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2541-2547) ว่าตลาดภาพยนตร์ไทยมีการกระจุกตัว จากการกำหนดทิศทางบริษัทผู้สร้างและบริษัทโรงภาพยนตร์ผู้นำตลาดเพียง 5 ราย และจากเริ่มแรกที่นิยมประเภทภาพยนตร์ชีวิตเป็นหลัก มาสู่ภาพยนตร์แนวบู๊ ฟี และตลกที่เพิ่มขึ้น (ดวงกมล หนูแก้ว, 2548)

แต่เมื่อเข้าสู่ยุคฟื้นฟูในช่วงทศวรรษ 2550-2560 ลักษณะแนวภาพยนตร์ซ้ำซากอย่างผีและตลกนี้ก็ยังคงอยู่ แต่เริ่มขยายมาสู่ภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกระเทย และพระ (ไทยรัฐออนไลน์, ปมหนังไทยซ้ำซาก "ผี ตลก กระเทย พระ" คนนิยม หรือไม่พัฒนา?) ซึ่งทำรายได้ดีโดยไม่เพียงแต่ตลาดในประเทศ แต่รวมถึงต่างประเทศด้วย และกล่าวได้ว่ามีค่ายภาพยนตร์ใหญ่เพียงไม่กี่ค่ายซึ่งกำหนดทิศทางของภาพยนตร์ไทย ได้แก่ สหมงคลฟิล์ม พระนครฟิล์ม M Pictures และ GDH ส่วนไฟว์สตาร์ที่เคยเป็นบริษัทชั้นนำมานานหลายทศวรรษก็ประสบกับภาวะถดถอย อย่างไรก็ตามส่วนหนึ่งของปัจจัยหลักที่ทำให้สภาวะเช่นนี้ก็คือผลลัพธ์ทางการตลาด เนื่องจากความนิยมในภาพยนตร์ประเภทนี้และผลงานของบริษัทเหล่านั้นนั่นเอง

ยังมีภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาที่หลากหลายปรากฏอยู่บ้าง ในกลุ่มภาพยนตร์นอกกระแส ภาพยนตร์ต้นทุนต่ำ และภาพยนตร์ทางเลือก แต่ก็ประสบปัญหาการมีจำนวนรอบการฉายต่ำ และกลุ่มคนดูจำกัด จึงวนเวียนฉายอยู่ตามเทศกาลภาพยนตร์ หรือโรงภาพยนตร์ทางเลือกไม่กี่โรงเท่านั้น

ทั้งนี้ ได้เริ่มมีทางเลือกใหม่ที่พยายามประสานระหว่างความเป็นศิลปะบันเทิงและความคิดสร้างสรรค์ เช่น ผลงานกำกับของ บิณฑ์ บันลือฤทธิ์ ที่สร้างภาพยนตร์เด็กอย่าง *ช้างเพื่อนแก้ว* (ปี 2546) *ปัญญา เรณู* ทั้งสามภาค (ปี 2554, 2555 และ 2556) และ *ฮักบี้ บ้านบาก* (ปี 2562) ซึ่งยอดขายได้พอสมควร และกรณี *ผู้ข่าวไต้หวัน อีสานอินดี้* ภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตคนอีสานร่วมสมัย ที่สร้างปรากฏการณ์จากภาพยนตร์เล็กๆ ต้นทุนต่ำที่ฉายเฉพาะในภาคอีสานแต่ทำรายได้กว่า 10 ล้านบาท และโด่งดังจนเข้ามาฉายโรงภาพยนตร์ในกรุงเทพฯ และปริมณฑล ในเวลาต่อมา

2.4 ยุคต่อเนื่องของบทบาทภาพยนตร์ไทยในกระแสภาพยนตร์โลก หากนับการที่ผลงาน *ลุงบุญมีระลึกชาติ* (Uncle Boonmee Who Can Recall His Past Lives) ที่กำกับโดยอภิชาติพงศ์ วีระเศรษฐกุล เป็นภาพยนตร์ไทยเรื่องแรกที่คว้ารางวัล Palme d'Or รางวัลสูงสุดในเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติที่เมืองคานส์ ฝรั่งเศส ในปี 2553 นับว่าเป็นหมุดหมายสำคัญของการที่ภาพยนตร์ไทยและบุคลากรภาพยนตร์ไทยได้ก้าวเข้าสู่กระแสภาพยนตร์นานาชาติ (อภิชาติพงศ์ได้เคยนำผลงาน *สัตว์ประหลาด!* (Tropical Malady) ของเขาได้รับรางวัล Jury Prize และเป็นภาพยนตร์ไทยเรื่องแรกที่ได้รับเข้าเลือกในสายประกวดหลักของเทศกาลภาพยนตร์เมืองคานส์ก่อนหน้านี้ในปี 2547 แล้ว และตามมาด้วยการที่เขาได้รับเลือกให้เป็นหนึ่งในคณะกรรมการตัดสินรางวัล (ส่วนของภาพยนตร์สายหลัก) ในเทศกาลภาพยนตร์เดียวกัน ในปี 2551) ความเคลื่อนไหวเช่นนี้ก็มีทั้งก่อนหน้าและสืบเนื่องต่อมา อาทิ ตัวอย่างดังต่อไปนี้

- ภาพยนตร์เรื่อง *เมืองเหงาซอว์รัก* (Wonderful Town) (ปี 2550) ของผู้กำกับนอกกระแสอย่าง อาทิตย์ อัสน์รัตน์ ซึ่งไม่เป็นที่รู้จักของคนไทย แต่ภาพยนตร์ของผู้กำกับคนนี้ได้ไปฉายในเทศกาลภาพยนตร์ระดับนานาชาติกว่า 50 เวที และได้รับรางวัล New Currents Award จากเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติปูซาน และรางวัล Tiger Award จากเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติร็อตเตอร์ดัม เนเธอร์แลนด์

- ภาพยนตร์เรื่อง *มหาสมุทรและสุสาน* ผลงานของผู้กำกับพิมพกา โตวิระ ได้รับรางวัล Best Asian Future Film Award ในงาน 28th Tokyo International Film Festival 2558 และ รางวัล FIPRESCI Prize ใน

งาน 40th Hong Kong International Film Festival 2559 รวมถึงที่พิมพ์กายังได้รับการคัดเลือกเป็นผู้อำนวยการฝ่ายคัดเลือกภาพยนตร์ในเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติสิงคโปร์ ปี 2560 ซึ่งถือว่าเป็นเทศกาลภาพยนตร์สำคัญรายการหนึ่งในเวทีโลก

- ภาพยนตร์เรื่อง *กระเบนราหู* (Manta Ray) ภาพยนตร์ขนาดยาวเรื่องแรกของ พุทธิพงษ์ อรุณเพ็ง ที่สะท้อนถึงปัญหาและทัศนคติต่อความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิกฤตผู้อพยพชาวโรฮิงญาในประเทศไทย เป็นภาพยนตร์ไทยเรื่องแรกที่คว้ารางวัล Orizzonti Awards ในสาขาภาพยนตร์ยอดเยี่ยม ซึ่งเป็นเวทีการประกวดสายรองจากเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติเวนิส ครั้งที่ 75 ปี 2561

- ภาพยนตร์เรื่อง *มะลิลา* (Malila The Farewell Flower) ภาพยนตร์แนวชายรักชายของผู้กำกับ อนุชา บุญยวรรธน ได้รางวัลภาพยนตร์ยอดเยี่ยม Kim Ji-Seok Awards จากเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติปูซาน ประเทศเกาหลีใต้ ปี 2560 และ รางวัลภาพยนตร์ยอดเยี่ยม NETPAC Awards จากเทศกาลภาพยนตร์ม้าทองคำ ประเทศไต้หวัน (Taipei Golden Horse Film Festival) และ รางวัลผู้กำกับยอดเยี่ยม จากเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติสิงคโปร์ (Singapore International Film Festival)

- ภาพยนตร์เรื่อง *ฉลาดเกมส์โกง* (Bad Genius) ออกฉายปี 2560 เป็นภาพยนตร์เปิดฉายในงาน New York Asian Film Festival 2017 และสามารถคว้ารางวัล "ภาพยนตร์ยอดเยี่ยม" (BEST FEATURE) จากงาน New York Asian Film Festival รวมถึงทำรายได้เป็นอย่างมากในจีน โดยเป็นสามรายได้ขึ้นถึงอันดับ 2 ของตารางภาพยนตร์ทำเงิน ในสัปดาห์หนึ่งในเดือนตุลาคม ปี 2560 และทำรายได้รวมกว่า 1,000 ล้านบาท (เก้า มีนานนท์, 2560)

จากตัวอย่างที่กล่าวมานี้ แม้ไม่อาจกล่าวได้ว่าภาพยนตร์ไทยมีคุณภาพที่เทียบได้กับชาติมหาอำนาจทางวัฒนธรรมของเอเชีย อย่างจีน ญี่ปุ่น และเกาหลี แต่ภาพยนตร์ไทยก็ไม่ใช่สิ่งแปลกปลอมในเวทีนานาชาติอีกต่อไป อย่างน้อยก็สามารถจัดได้ว่าเป็นแนวหน้าของกลุ่มประเทศอาเซียน และยังมีเอกลักษณ์ในทางการตลาดที่ชัดเจนระดับหนึ่ง

2.5 บทบาทที่ขยายของการเสฟสื่อภาพยนตร์ในไทยนอกเหนือจากการเป็นสื่อบันเทิง แม้ว่าความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการบริโภคภาพยนตร์ของคนไทยจะมีทิศทางที่น่าเป็นห่วงหลายประการ การหันไปเสฟภาพยนตร์ต่างประเทศเป็นหลัก การจำกัดกลุ่มประเภทภาพยนตร์ที่เลือกดู และการหดตัวของโรงภาพยนตร์แบบ stand alone เนื่องจากไม่ได้รับความนิยมเท่าโรงที่อยู่ในห้างสรรพสินค้าหรือตามมัลติเพล็กซ์ แต่มีความเคลื่อนไหวในทางที่ดีที่น่าสนใจ คือการเริ่มนำภาพยนตร์ไปใช้เพื่อหน้าที่อื่น นอกจากเพื่อสร้างประสบการณ์ทางสุนทรีย์และเพื่อความบันเทิง เช่นเพื่อการบำบัด และเพื่อประโยชน์ในการศึกษาสาส์นศาสตร์สาขาอื่น แม้จะเป็นความเคลื่อนไหวเล็กๆ ก็ตาม โดยมีกรณีศึกษาที่น่าสนใจดังนี้

- 1) โครงการ ‘ภาพยนตร์เพื่อผู้สูงอายุ’ ของหอภาพยนตร์ โดยเชิญชวนผู้สูงอายุมาชมภาพยนตร์โดยไม่มีค่าใช้จ่าย ในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งตามกำหนด และมีการอภิปรายนำโดยวิทยากรต่อหัวข้อนั้นภายหลังการฉาย โดยจัดทั้งที่ส่วนของหอภาพยนตร์ที่ศาลายา นครปฐม และที่จัดร่วมกับศูนย์ฝึกสมอง โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย โดยมีคุณหญิงจางงศรี หาญเจนลักษณ์ ผู้ริเริ่มโครงการ และผศ.นพ.สุขเจริญ ตั้งวงษ์ไชย หัวหน้า

ศูนย์ฝึกสมอง โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย เป็นวิทยากรหลักในแต่ละครั้ง ซึ่งได้จัดกิจกรรมกว่า 27 ครั้ง (เว็บไซต์หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน))

2) กิจกรรมผลิตภาพยนตร์และกิจกรรมอบรมโดยใช้ภาพยนตร์เป็นสื่อส่งเสริมการดำเนินงานของสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) มีหน้าที่ส่งเสริมการปรับปรุงการดำเนินงานของหน่วยงานด้านยุติธรรม ในส่วนกิจกรรมอบรม จัดโดยฝ่ายบริหารองค์ความรู้ของสถาบัน ในหลากหลายรูปแบบเช่นนำทีมเจ้าหน้าที่ของสถาบันดูภาพยนตร์เรื่อง *The Work* ซึ่งภาพยนตร์สารคดีมีเนื้อหาการติดตามถ่ายทำกิจกรรมบำบัดฟื้นฟูทางจิตใจแบบกลุ่ม เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และสร้างแรงบันดาลใจให้กับบุคคลากร ในการทำงานด้านการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด โดยฉายที่ Bangkok Screening Room ในเดือนมิถุนายน 2561 (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน), 2561)

ในส่วนการผลิต สถาบันได้อำนวยการสร้างภาพยนตร์เรื่อง *ข้อกำหนดกรุงเทพสำหรับผู้ต้องขังหญิง* (The Bangkok Rules for Women Prisoners) ซึ่งได้ไปฉายรอบปฐมทัศน์ ณ ห้องประชุม ห้องสมุด Dag Hammarskjöld Library สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2556 โดยเนื้อหาได้ชี้ให้เห็นถึงความต้องการอันมีลักษณะเฉพาะในการปฏิบัติของผู้ต้องขังหญิง รวมถึงแนวปฏิบัติที่ดี เพื่อส่งเสริม ข้อกำหนดกรุงเทพ หรือ Bangkok Rules ซึ่งเป็นข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง ซึ่งได้รับการรับรองจากที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยที่ 65 เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2553 ภาพยนตร์ความยาว 30 นาทีนี้ จัดสร้างโดยบริษัท ทูแฮนส์ ฟิล์ม เป็นผู้อำนวยการผลิต โดยมีการสัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังหญิง รวมถึงเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้านการราชทัณฑ์ และกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทย

3) โครงการเทศกาลสัปดาห์ภาพยนตร์วิทยาศาสตร์ โดยความร่วมมือระหว่าง Goethe Institute Bangkok และ องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ (อพวช.) มีการจัดอย่างต่อเนื่องทุกปี ร่วมกับภาคีเครือข่ายต่างๆ เริ่มเมื่อปี 2004 ซึ่งนำภาพยนตร์วิทยาศาสตร์คัดสรรมาฉายให้ชมโดยไม่มีค่าใช้จ่าย และมีกิจกรรมการศึกษาประกอบ ในกิจกรรมมีการนำภาพยนตร์สารคดีทางวิทยาศาสตร์ระดับโลกมาฉายเพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้และกระตุ้นความสนใจ โดยใช้ภาพยนตร์เป็นสื่อในการเรียนรู้และการส่งเสริมความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ พื้นที่ในการฉายและจัดกิจกรรมปรับเปลี่ยนไปตามสถานที่ต่างๆ ทั่วประเทศ โดยมีห้องฉายภาพยนตร์ของทาง อพวช. ที่รังสิตคลองห้า เป็นสถานที่หลัก (เว็บไซต์สถาบันเกอเธ่)

2.6 ภาพยนตร์ไทยกับทัศนศิลป์ ในอดีตศิลปินสายวรรณกรรมหรือศิลปะการแสดง เข้ามามีบทบาทกับงานภาพยนตร์ในฐานะผู้กำกับ ซึ่งถือว่าเป็นผู้สร้างสรรค์หลักของชิ้นงานนอกเหนือจากร่วมผลิตในบทบาทของการเป็นผู้เขียนบทหรือนักแสดง ซึ่งเกี่ยวข้องกับทักษะที่เชี่ยวชาญตามสาขา แต่ในช่วงทศวรรษ 2550 – 2560 ความเคลื่อนไหวประการหนึ่งที่ได้เห็นได้คือการที่มีศิลปินสาขาทัศนศิลป์เข้ามาสนใจการใช้สื่อภาพยนตร์เป็นเครื่องมือหรือช่องทางหนึ่งในการแสดงความคิดสร้างสรรค์ของตน หรือศิลปินสาขาภาพยนตร์เองมีความสนใจที่จะนำเสนอ

ผลงานของตนเองในรูปแบบที่แปลกแตกต่างออกไป ผ่านรูปแบบทางด้านทัศนศิลป์ หรือข้ามไปนำศิลปะตามแนวทางทัศนศิลป์อื่นเข้ามาผสมผสานในการนำเสนอผลงานของตนเอง โดยขอยกผ่านสามตัวอย่างดังต่อไปนี้

1) อภิชาติพงศ์ วีระเศรษฐกุล บัณฑิตด้านสถาปัตยกรรมจากมหาวิทยาลัยขอนแก่นผู้นี้ ได้ข้ามไปศึกษาด้านภาพยนตร์ในระดับปริญญาโทที่ Art Institute of Chicago สหรัฐอเมริกา และนับเป็นผู้บุกเบิกภาพยนตร์ในแนวทางศิลปะระดับนานาชาติ ซึ่งนอกเหนือจากภาพยนตร์ขนาดยาวที่สร้างชื่อเสียงให้แล้ว อภิชาติพงศ์ยังได้ผลิตภาพยนตร์สั้น ซึ่งมีลักษณะเชิงทดลอง และไม่เน้นการเล่าเรื่องตามขนบหลายเรื่อง รวมถึงการใช้สื่อที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น ภาพพิมพ์ digital video และศิลปะติดตั้ง ซึ่งหลังจากที่ผลงานที่ไม่ใช่ภาพยนตร์ได้รับเชิญไปร่วมแสดงตามนิทรรศการทัศนศิลป์ต่างๆ หลายครั้ง จึงได้มีนิทรรศการที่รวบรวมผลงานเหล่านี้มาจัดแสดงอย่างเต็มรูปแบบ ในชื่อ ‘คนกินแสง’ (The Serenity of Madness) โดยมี กฤติยา กาวีวงศ์เป็นภัณฑารักษ์ และผลิตโดย Independent Curators International (ICI) นครนิวยอร์ก และนำจัดแสดงไปทั่วโลก เช่น ไต้หวัน ฮองกง สหรัฐอเมริกา โปรตุเกส หลังจากเริ่มแสดงที่หอศิลป์ MAIAM Contemporary Art Museum ที่เชียงใหม่ เมื่อกรกฎาคม 2559 (Maiam Contemporary Art Museum, APICHATPONG WEERASETHAKUL: THE SERENITY OF MADNESS)

2) จักรวาล นิลธำรงค์ บัณฑิตจากคณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีความสนใจทางด้านภาพยนตร์และได้ไปศึกษาต่อที่ Art Institute of Chicago ที่เดียวกับอภิชาติพงศ์ และได้เป็นศิลปินในพำนักที่ Rijksakademie van Beeldende Kunsten นครอัมสเตอร์ดัม เนเธอร์แลนด์ นอกจากผลิตผลงานภาพยนตร์ทั้งขนาดสั้น และขนาดยาวอย่าง *Vanishing Point* ที่ได้รับรางวัล Tiger Award จากเทศกาล 2015 International Film Festival Rotterdam ในปี 2558 เมื่อมาเป็นอาจารย์ประจำคณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยังผลิตงานด้านวิดีโอจัดวางอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นผลงาน *Black Air* ที่ International Film Festival Rotterdam ปี 2551 นำภาพยนตร์สั้นเรื่อง *หิน-เป็น* (STONE CLOUD) ภาพยนตร์สั้นจัดวางเรื่อง *INTRANSIT* และวิดีโอจัดวางชื่อ *HANGMAN* ไปร่วมงานเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติเมืองเบอร์ลิน เยอรมนี ในปี 2557 รวมถึงโครงการภาพยนตร์จัดวางชื่อ *Side Reel ร่อนเรื่อง* ที่ผลิตร่วมกับ กำจร สันแก้ว จัดแสดงที่หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานครปี 2561 โดยใช้สื่อผสมระหว่างสื่อภาพยนตร์ระบบฟิล์ม สื่อภาพยนตร์ดิจิทัล ภาพถ่าย การจัดวางเครื่องฉายและหุ่นจำลองที่ใช้ในการถ่ายทำ มาแนะนำด้วยกัน (ณัฐธร กังวานไกล, 2552)

3) จุฬญาณนนท์ ศิริผล มหาบัณฑิตจากคณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ผลงานของเขามีความโดดเด่นทั้งด้านภาพยนตร์สั้น ภาพยนตร์ทดลอง สารคดี และกลุ่มงานวิดีโอจัดวาง โดยเน้นเสนอเนื้อหาด้วยความทรงจำ ทั้งในระดับส่วนตัวและระดับร่วมของสังคม รวมถึงเรื่องเหนือธรรมชาติ จุฬญาณนนท์ผลิตภาพยนตร์สั้น 18 เรื่อง และภาพยนตร์ขนาดกลางและขนาดยาว 3 เรื่อง ได้แก่ *ความเศร้าของภูตผี* (Insurgency by a Tapir) *Forget Me Not* (2561) และ *10 Years Thailand* (2562) ที่ทำร่วมกับผู้กำกับอีกสามคน (อภิชาติพงศ์ วีระเศรษฐกุล, วิศิษฐ์ ศาสนเที่ยง และ อาทิตย์ อัสสรรัตน์) (ภาณุ บุญพิพัฒนาพงศ์, 2564)

นอกจากนี้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังมีผลงานต่อเนื่องด้านนิทรรศการศิลปะ โดยนำเสนอแบบเดี่ยวมาแล้วถึงสี่ครั้ง ได้แก่ นิทรรศการที่ชื่อ “Ghost Orb” (2554) ที่ร้านอาหาร Eat Me, “Behind the Painting” (2559) ที่หอศิลป์ มหาวิทยาลัยปากร, “Museum of Kirati” (2560) ที่ Bangkok CityCity Gallery กรุงเทพฯ และ “From Earth to Heaven” (2561) ที่ Organhaus Art Space, Chongqing ประเทศจีน

ด้วยการเติบโตของปริมาณการจัดแสดงงานนิทรรศการศิลปะที่มีขึ้นงานเชิงภาพยนตร์เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการจัดแสดง ทำให้เกิดวาทะกรรมในหัวข้อ “การคัดสรรและออกแบบการฉายภาพยนตร์สำหรับพิพิธภัณฑ์และสถาบันศิลปะ” ขึ้นในปี 2561 โดยเป็นส่วนหนึ่งของการประชุมวิชาการด้านพิพิธภัณฑ์ “ASEAN Museum Forum 2018” จัดโดยมิวเซียมสยาม พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ซึ่งมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการการนำผลงานภาพยนตร์และมีลักษณะของความเป็นภาพยนตร์อย่างเช่น video/film installation เข้ามานำเสนอในพื้นที่ของพิพิธภัณฑ์หรือแกลเลอรีศิลปะว่าควรจะจัดการอย่างไรด้วย

2.7 การเติบโตของภาพยนตร์สารคดีในไทย ในขณะที่ทศวรรษ 2540 จนถึง 2550 เป็นยุคของการเติบโตของภาพยนตร์สั้น/ภาพยนตร์ศิลปะ/ภาพยนตร์ทดลอง โดยส่วนหนึ่งมาจากต้นทุนในการผลิตที่ถูกลง ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนมาใช้กล้องและเทปวิดีโอแทนฟิล์มม้วน ทศวรรษที่ 2550 – 2560 กล่าวได้ว่าเป็นยุคของการเติบโตของภาพยนตร์สารคดี ไม่เพียงแต่จำนวนที่ผลิตเพิ่มมากขึ้น แต่ยังรวมถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเช่นการจัดการประกวดแข่งขันและวาระในการฉาย และคุณภาพที่เพิ่มขึ้นโดยดูจากรางวัลที่ได้รับ รวมถึงวัฒนธรรมในการชม โดยมีตัวชี้วัดคือการเกิดขึ้นของ Documentary Club ที่เป็นผู้จัดจำหน่ายและจัดการฉายภาพยนตร์สารคดีโดยเฉพาะ ทั้งนี้มีกรณีศึกษามานับสนับดังนี้

1) การมอบรางวัล “ตุ๊ก” ซึ่งเป็นรางวัลที่มอบให้กับภาพยนตร์สั้นยอดเยี่ยมประจำปีในงานเทศกาลภาพยนตร์สั้น โดยมีมูลนิธิหนังไทย และหอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน) เป็นแกนหลักในการจัด จากการสืบค้นเริ่มมีการให้งานสารคดีครั้งแรก คือ ครั้งที่ 9 ปี 2548 หน้าที่ได้คือ *กลับบ้าน* ของศิวดล ระถิ เหตุผลที่แยกประเภทสายสารคดีออกจากภาพยนตร์สั้นกลุ่มอื่นๆ เพราะคณะผู้จัดเห็นว่ามีงานสารคดีส่งเข้าประกวดเพิ่มมากขึ้นทุกปี และต้องการสนับสนุนให้เกิดความสนใจต่อกลุ่มภาพยนตร์ประเภทนี้ (หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน), 2562)

2) เวที “รางวัลสุพรรณหงส์” ซึ่งถือว่าเป็นหนึ่งในรางวัลภาพยนตร์สูงสุดระดับชาติ ได้จัดประเภทรางวัลภาพยนตร์สารคดียอดเยี่ยมเป็นครั้งแรก ในการให้รางวัลครั้งที่ 24 ในปี 2558 ซึ่งผลงาน *Master* เรื่องราวของเจ้าของร้านวิดีโอภาพยนตร์นอกกระแสที่ดำเนินกิจการในลักษณะใต้ดินของผู้กำกับ นวพล อารังรัตนฤทธิ์ ได้รับรางวัลนี้เป็นเรื่องแรก ซึ่งเป็นผลงานแนวสารคดีขนาดยาวเรื่องแรกของเขา (Voice TV, 2558)

การที่สมาพันธ์สมาคมภาพยนตร์แห่งชาติ ผู้จัดรางวัลสุพรรณหงส์ได้ริเริ่มมอบรางวัลสายสารคดีนี้ในครั้งนี้ เพราะเห็นการเปลี่ยนแปลงทางปริมาณหนังสารคดีไทยที่เข้าโรงฉายในปี 2557 เพิ่มขึ้น และต้องการให้ความสำคัญกับภาพยนตร์ประเภทนี้มากขึ้น โดยมีภาพยนตร์สารคดีเข้าชิงทั้งหมด 6 เรื่อง นอกจาก *Master* ที่ชนะรางวัล ยังมีเรื่อง *The Cheer Ambassadors* โดย Luke Cassidy-Dorion, *Mother* โดย วรกร ฤทัยวาณิชกุล, *เอวังฯ* โดย

คงเดช จาตุรันต์รัศมี และ *ปฐมนิพนธ์* โดย กฤษฎา ทิพย์ชัยเมธา รวมถึง *By the River: สายน้ำติดเชื้อ* โดย นนทวัฒน์ นำเบญจพล ที่คว้ารางวัล Special Mention จากเทศกาลโลการ์โน สวิตเซอร์แลนด์

3) กระแสที่ภาพยนตร์สารคดีของไทยมีคุณภาพและได้รับรางวัลมากขึ้นในเวทีนานาชาติ ท่ามกลางการดิ้นรนของผู้สร้างภาพยนตร์อิสระนอกกระแสที่พยายามหาช่องทางให้ผลงานของตนเองได้เป็นที่รู้จัก และออกฉายในวงกว้างมากขึ้นโดยเฉพาะตามเวทีต่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ได้รับการสนับสนุนมากขึ้น โดยการส่งผลงานไปร่วมในสนามประกวด ต่างประเทศ ซึ่งภาพยนตร์สารคดีของไทยก็ได้รางวัลในระดับนานาชาติเพิ่มมากขึ้นและที่โดดเด่นคือผลงาน *Girls Don't Cry* ของนพพล อารังรัตนฤทธิ์ ที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตนักวิ่งเกิร์ลกรุ๊ปชื่อดัง BNK48 ที่ได้รับรางวัลภาพยนตร์สารคดียอดเยี่ยม จากเทศกาล See the Sound Film Festival เมืองโคโลญจ์ ประเทศเยอรมัน รวมถึงการที่ นนทวัฒน์ นำเบญจพล นำผลงานภาพยนตร์สารคดีที่เกี่ยวกับชาวบ้านคลิตี้ *By the River สายน้ำติดเชื้อ* พิชิตรางวัล Special Mention สาย Concorso Cineasti del presente หรือผู้กำกับหน้าใหม่ ในเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติโลการ์โน ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ (Locarno international film festival Switzerland) (อนันต์ ลือประดิษฐ์, 2558)

4) Documentary Club เป็นกลุ่มธุรกิจขนาดเล็กที่จัดจำหน่าย ฉาย และดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์สารคดีทั้งจากผลงานในประเทศและต่างประเทศ จัดตั้งในปี 2557 จากการริเริ่มของ ธิดา ผลิตผลการพิมพ์ อดีตบรรณาธิการนิตยสารภาพยนตร์ Bioscope โดยนำภาพยนตร์สารคดีจัดฉายตามวาระ ทั้งในโรงภาพยนตร์ หอศิลป์ แกลเลอรี โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย ร้านหนังสือ ฯลฯ ควบคู่กับกิจกรรมเสวนา และการศึกษาอื่นๆ เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมการชมภาพยนตร์สารคดี ซึ่งในช่วงแรก ธิดาดำเนินกิจการไปอย่างมีทุนจำกัด และมีการเปิดระดมการสนับสนุนจากสาธารณะ (public fundraising) เพื่อมาสนับสนุนกิจการของเธอ แต่เมื่อภาพยนตร์สารคดีได้รับเสียงตอบรับที่เพิ่มขึ้น ธิดาสามารถดำเนินโครงการของเธอได้อย่างสม่ำเสมอ หลายโครงการสามารถสืบเนื่องได้เป็นระยะเวลาหลายปี เช่นโครงการ “Cinema Diverse” เป็นการจัดร่วมกับหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร การประกอบของกลุ่ม Documentary Club แม้ว่าจะไม่มีโรงฉายประจำของตนเองในระยะแรก แต่สามารถเอาตัวรอดและเติบโตในทางธุรกิจได้ แสดงให้เห็นว่าตลาดภาพยนตร์สารคดีของไทยมีการก่อตัวและมีแนวโน้มจะขยายใหญ่ขึ้นด้วยปัจจัยหลายอย่าง ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือการเติบโตของกิจกรรมทางด้านสังคม การเมือง ศิลปะวัฒนธรรม รวมถึงการศึกษาแขนงต่างๆ ที่เพิ่มมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่นกิจกรรมทางการบรรยาย ประเด็นด้านสังคม การเปิดตัวหนังสือ การรณรงค์ในประเด็นทางการเมืองต่างๆ รวมถึงสุขภาวะ ซึ่งภาพยนตร์สารคดีสามารถเข้าไปเป็นกิจกรรมเสริมสอดแทรกได้เป็นอย่างดี และด้วยความสะดวกของอุปกรณ์ในการฉายยุคปัจจุบัน ทำให้สามารถฉายได้หลายลักษณะพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นตามห้องประชุมขนาดเล็ก ร้านกาแฟ หรือร้านหนังสือ ซึ่งเหล่านี้ล้วนเป็นฐานสำคัญของการดำเนินการของ Documentary Club (Documentary Club, Doc Club Theater คืออะไร?)

3. ความเคลื่อนไหวของภาพยนตร์ไทยที่สอดคล้องกับเหตุการณ์สวรรคตของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2559

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์ ภาพยนตร์ละคร (ผลงานที่ออกเผยแพร่ทางวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อปฐมภูมิก่อนนำไปเผยแพร่ทางสื่ออื่น แต่มีแนวทางการผลิตและองค์ประกอบการนำเสนอที่ดัดเทียมภาพยนตร์) และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องการเฉลิมและเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ซึ่งเป็นโจทย์หลักของงานวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มภาพยนตร์ทั้งขนาดสั้นและขนาดยาว ทั้งที่เป็นเรื่องเดียวและภาพยนตร์ชุด และงานเบ็ดเตล็ด : ได้รวบรวมกรณีศึกษา 19 กรณี โดย 18 กรณีเป็นผลงานขนาดยาวมาตรฐานที่มีเส้นเรื่องเดียวจำนวน 2 ผลงาน และภาพยนตร์ความยาวขนาดกลางหรือสั้นหลายเรื่องที่ผลิตอยู่ในชุดเดียวกัน มีแก่นเรื่อง และชื่อชุดร่วมกัน อีก 16 ผลงาน และมีหนึ่งหัวข้อที่รวมภาพยนตร์สั้นเบ็ดเตล็ด 4 กรณี โดยทั้งหมดมีข้อมูลพื้นฐาน เรื่องย่อ แนะนำสรุปแนวคิดของทุกเรื่องโดยมีสรุปข้อสังเกตไว้

กลุ่มภาพยนตร์ละครที่เผยแพร่ในสื่อโทรทัศน์เป็นลำดับแรก ได้รวบรวมกรณีศึกษา 4 กรณี โดยมี 3 กรณีที่เป็นผลงานหลายเรื่องรวมอยู่ในชุดเดียวกัน มีแก่นเรื่อง และชื่อชุดร่วมกัน และมีหนึ่งกรณีที่เป็นภาพยนตร์ละครขนาดยาวจบในตอน โดยมีข้อมูลพื้นฐาน เรื่องย่อ แนะนำสรุปแนวคิด ของทุกเรื่องโดยมีสรุปข้อสังเกตไว้เช่นเดียวกับกลุ่มภาพยนตร์ในหัวข้อแรก

กิจกรรมด้านภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับรัชกาลที่ 9 ได้รวบรวมกรณีศึกษา 6 กรณี ทั้งที่เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นก่อนการสวรรคต 3 กรณี ซึ่งมีการจัดการประกวดหนังสือเทิดพระเกียรติ ในช่วงปี พ.ศ. 2552 – 2553 โครงการเผยแพร่ภาพยนตร์ข่าวพระราชกรณียกิจ โดยหอภาพยนตร์ (องค์กรมหาชน) ในช่วง พ.ศ. 2555 และ การมอบรางวัลภาพยนตร์เทิดพระเกียรติยอดเยี่ยม โดยเป็นส่วนหนึ่งของการจัดมอบรางวัลพระสุรัสวดี (รางวัลตุ๊กตาทอง) ที่จัดโดยสมาพันธ์ภาพยนตร์แห่งชาติ และเป็นกิจกรรมหลังการสวรรคตอีก 3 กรณี ได้แก่ กิจกรรมที่รำลึกถึง "เมื่อครั้งเสด็จฯ ทอดพระเนตรภาพยนตร์" โดยหอภาพยนตร์แห่งชาติ (องค์กรมหาชน) และ fanpage หนึ่งในหลวง King's Movies I ทั้งคู่เกิดขึ้น ในปลายปี พ.ศ. 2559 แต่กิจกรรมแรกเคยจัดในปี พ.ศ.2555 มาก่อน และ กิจกรรม 70 สูดยอภาพยนตร์ไทยในสมัยรัชกาลที่ 9 โดยกระทรวงวัฒนธรรม ในปี พ.ศ. 2561 โดยมีข้อสังเกตโดยสรุปจาก ผู้วิจัยในช่วงท้ายของหัวข้อ

3.1 กลุ่มภาพยนตร์ทั้งขนาดสั้นและขนาดยาว ทั้งเป็นภาพยนตร์เรื่องเดียวและภาพยนตร์ชุด

ผู้วิจัยได้รวบรวมมาเฉพาะผลงานที่โดดเด่น มีวิธีการผลิตและถ่ายทำในระดับมาตรฐาน โดยตัดผลงานปลีกย่อยที่ผลิตโดยศิลปินภาพยนตร์และทีมงานสมัครเล่น รวมถึงของนักศึกษาเนื่องจากมีปริมาณมาก และได้เลือกมาจำนวน 18 กรณีทั้งที่เป็นภาพยนตร์เรื่อง ภาพยนตร์สารคดี ภาพยนตร์โฆษณา ภาพยนตร์แนวทดลองสร้างสรรค์ และอื่นๆ ทั้งที่เป็นภาพยนตร์ขนาดยาวจบในตอน ภาพยนตร์ขนาดกลางและภาพยนตร์ขนาดสั้นที่มีอยู่ในชื่อชุดและวาระการนำเสนอเดียวกัน โดยมีแก่นเรื่องที่แฝงไว้ในชื่อชุดร่วมกัน อำนวยการสร้างโดยทีมงานหรือองค์กร

เดียวกัน และมักออกฉายพร้อมกัน ทั้งนี้มีแยกหัวข้อย่อยของกรณีศึกษาที่ 19 สำหรับภาพยนตร์สั้นอีกสี่ผลงานที่ไม่เข้าพวกแต่มีความน่าสนใจ

ผลงานทั้งหมดได้จัดเรียงตามลำดับปีของการออกฉายครั้งแรก และระยะเวลาของการฉายครั้งแรก นอกจากนี้ยังระบุถึงองค์กรทั้งรัฐและเอกชนที่อำนวยความสะดวก และรายชื่อผู้กำกับ โดยตัดรายชื่อนักแสดงนำออกไป เพราะมีปริมาณมาก แต่ได้ยกไว้บางกรณีที่มีความสำคัญ รวมถึงย่อความของเรื่องย่อที่ได้ใช้ประชาสัมพันธ์ และให้แนวคิดของแต่ละชิ้นงานไว้ด้วย

ข้อมูลโดยสังเขปของแต่ละกรณีศึกษาทั้ง 18 รายการมีดังนี้

ลำดับ/ชื่อเรื่อง/ปีที่ฉาย	วาระที่ฉาย	ประเภท	อำนวยความสะดวก	แนวคิด
3.1.1 คีตราชัน 2539 (คณะกรรมการจัดทำภาพยนตร์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการดนตรีฯ, 2539)	ครอบรอบการครองราชย์ 50 ปี	ภาพยนตร์สารคดีขนาดยาว แบ่งเนื้อหาเป็น 7 ช่วง ดำเนินการผลิต: บริษัท กันตนา โมชั่น พิคเจอร์ จำกัด	คณะกรรมการจัดทำภาพยนตร์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการดนตรีฯ ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี	รวบรวมพระราชประวัติและพระอัจฉริยภาพด้านดนตรีความเป็นมาของบทเพลงพระราชนิพนธ์แต่ละเพลง โยงกับเหตุการณ์ในรัชสมัยมาบันทึกไว้
3.1.2 แต่พระเจ้าผู้ทรงธรรม 2550 (เว็บไซต์ Wikipedia และ ญัฏฐธร กังวาลไกล , 2550)	เจริญพระชนมพรรษา 80 พรรษา 5 ธันวาคม พ.ศ. 2550	ภาพยนตร์เรื่องขนาดสั้นชุด 9 เรื่อง โดยผู้กำกับที่มีชื่อเสียงที่ได้รางวัลศิลปาธรสาขาภาพยนตร์และผู้กำกับรุ่นใหม่ เช่น บัณฑิต ฤทธิกุล, เป็นเอกรัตนเรือง, อภิชาติพงศ์ วีระเศรษฐกุล และ วิศิษฐ์ ศาสนเที่ยง	สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม	
3.1.3 หยาดน้ำเพื่อชีวิต 2552 (เว็บไซต์กรมศิลปากร)	ครบ 30 ปีพระราชทานศูนย์ศึกษาการพัฒนาแก่ประชาชน	ภาพยนตร์เรื่องขนาดสั้นชุด (5 - 10 นาทีต่อเรื่อง) โดยผู้กำกับและศิลปินรุ่นใหม่ 11 คน	โครงการปิดทองหลังพระสืบสานพระราชดำริสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (องค์การมหาชน)	เพื่อเฉลิมฉลองโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานศูนย์ศึกษาการพัฒนาแก่ประชาชนครบ 30 ปี

3.1.4 7 หนังสือเฉลิมพระ เกียรติ โครงการ หนึ่งใน น้ำพระราชนิพนธ์ 2553 (Nangdee, 2560 และ slideshare, King Film)	วันเฉลิมพระ ชนมพรรษา 83 พรรษา 5 ธันวาคม พ.ศ. 2553	ภาพยนตร์เรื่องขนาด สั้นชุด 7 เรื่อง โดยผู้ กำกับมีอาชีพที่มี ชื่อเสียง ได้แก่ นนทรีย์ นิมิบุตร, เหมันต์ เซต มี, ปรัชญา ปิ่นแก้ว, พิง ลำพระเพลิง, พงษ์ พัฒน์ วชิรบรรจง, ยุทธนา มุกดาสนิท และ ทีมผู้กำกับ ภาพยนตร์เรื่อง แพนด้า	กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม และ กระทรวงคมนาคม	เชิญผู้กำกับที่มี ชื่อเสียงมาร่วมผลิต ผลงานร่วมกัน
3.1.5 ร้อยดวงใจให้พ่อ 2553 (ไทยรัฐ ออนไลน์, 2553)	เฉลิมพระ ชนมพรรษา 83 พรรษา 5 ธันวาคม 2553 และปีที่ 64 แห่งการครองสิริราช สมบัติ	ภาพยนตร์เรื่องขนาด สั้นชุด 4 เรื่อง โดยผู้ กำกับรุ่นกลางและรุ่น ใหม่ที่มีชื่อเสียง ได้แก่ เกษตร...ตะกอน” โดย นนทรีย์ นิมิบุตร, พิมพ์กา โตวิระ, เอเด เรียน อาทิตย์ อัสสรัตน์ และสมาคม ผู้ประกอบการอนิ เมชันและคอมพิวเตอร์ กราฟิกไทย	สำนักงานศิลปวัฒนธรรม ร่วมสมัย กระทรวง วัฒนธรรม	เพื่อปลูกจิตสำนึกให้ น้อมนำหลักการ 10 ประการตามรอยพระ ยุคลบาท
3.1.6 9 มหัศจรรย์ องค์ ราชันย์พลังแผ่นดิน 2553 (ThaiDFilm, 2553)	พระชนมพรรษา 83 พรรษา 5 ธันวาคม 2553 และ 64 ปี แห่งการครองสิริราช สมบัติ	ภาพยนตร์เรื่องขนาด สั้นชุด	สำนักงานศิลปวัฒนธรรม ร่วมสมัย กระทรวง วัฒนธรรม และ บริษัท แคนนอน มาร์เก็ตติ้ง (ไทย แลนด์) กำกับ: ภาณุ รังสี	การเรียงร้อยเรื่องสั้น ทั้งหมด 9 เรื่อง ความ ยาวเรื่องละ 12 นาที โดยทุกเรื่องมีชื่อ ขึ้นต้นด้วยคำ ‘คำ มหัศจรรย์’ ซึ่งล้วน โยงใยกับพระปรีชา ญาณ
3.1.7 ปิดทองหลังพระตอน ความฝันอันสูงสุด 2555 (คมชัดลึก ออนไลน์, 2559)	พระชนมพรรษา ครบรอบ 85 พรรษา 5 ธันวาคม 2555	ภาพยนตร์เรื่องขนาด ยาว	สำนักงานศิลปวัฒนธรรม ร่วมสมัย	เรื่องราวเกี่ยวกับ ความเสียสละของ เจ้าหน้าที่ใน 3 จังหวัดชายแดน ภาคใต้ โดยสนองรับ พระบรมราโชวาท โครงการมาจาก ชีวประวัติ 2 วีรชนผู้

				กล้า คือ ร.ต.อ.ธรณิศ ศรีสุข และ ร.ต.ต.ภฤติติกุล บุญ ลือ
3.1.8 ภาพยนตร์เฉลิมพระ เกียรติ เทิดเกล้า 2555 (Nangdee, 2560 และ วีปไซต์ , มูลนิธิชัยพัฒนา)	พระชนมพรรษา ครบรอบ 85 พรรษา 5 ธันวาคม 2555	ภาพยนตร์เรื่องขนาด สั้นชุด	บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ร่วมกับ มูลนิธิ ชัยพัฒนา	ด้วยฝีมือของ 9 ผู้ กำกับจาก 9 บริษัท ผลิตภาพยนตร์ชั้นนำ ได้แก่ จิระ มะลิกุล และทีม, บริษัท แฮฟ เอ็กู๊ดดรีม, บริษัท เวิร์คพอยท์ เอ็นเทอร์ เทนเมนท์, บริษัท กันตนา โมชั่นพิก เจอร์ส, บริษัท อาร์ เอส, บริษัท สหมงคล ฟิล์ม, บริษัท โอเรียน ทัล อายส์, บริษัท เอ็ม เทอร์ตี้ไนน์ และ บริษัท ไฟว์สตาร์ โปร ดักชั่น จำกัด
3.1.9 10 หนังสือ ในโครงการ “ทศพิธธรรมราชา” 2557 (แฟนเพจ มูลนิธิไทยพึ่งไทย และ Nangdee, 2560)	เฉลิมพระ ชนมพรรษา 5 ธันวาคม และโอกาส ฉลองสิริราชสมบัติ 68 ปี	ภาพยนตร์เรื่องขนาด สั้นชุด	มูลนิธิไทยพึ่งไทย	จัดทำขึ้นจากหลัก ทศพิธราชธรรมใน การครองแผ่นดินของ พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว โดย 10 ผู้ กำกับชั้นนำของ เมืองไทย ได้แก่ อรรถ พร ธีมากร, หม่อม ราชวงศ์เฉลิมชาตรี ยุคล, บัณฑิต ทองดี, ณัฐวุฒิ พูนพิริยะ, ธินิตย์ จิตนุกูล และ ก้องเกียรติ โขมศิริ เป็นต้น
3.1.10 ไทยนิยม 12 ภาพยนตร์สั้น เทิดพระเกียรติ	เฉลิมพระ ชนมพรรษา 87 พรรษา	ภาพยนตร์เรื่องขนาด สั้นชุด โดยผู้กำกับจาก สมาคมผู้กำกับ ภาพยนตร์ไทย และ	สำนักงานปลัดสำนัก นายกรัฐมนตรี (สปน.) สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน	ถ่ายทอดแนวคิด ค่านิยมหลัก 12 ประการ

พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว 2557 (กรุงเทพมหานคร ออนไลน์, 2557 และ Nangdee, 2557)		นักแสดงมีชื่อ รวม12 คน ได้แก่ บัณฑิต ทอง ดี, ปราโมทย์ แสงศร, ม.ร.ว. เฉลิมชาติรี ยุคล, อรรถพร ชีมา กร, ภาคภูมิ วงษ์จินดา , ก้องเกียรติ โขมศิริ, วรเวช ดานุวงศ์, มนัสนันท์ พันเลิศวงศ์ สกุล และบงกช คง มาลัย เป็นต้น	(สพฐ.) และหน่วยงาน ภาคเอกชน	
3.1.11 ได้ร่วมยุติธรรม 2557 (ryt9.com, 2557)	เฉลิมพระ ชนมพรรษาครบรอบ 87 พรรษา 5 ธันวาคม 2557	ภาพยนตร์เรื่องขนาด สั้นชุด 5 เรื่อง โดยผู้ กำกับร่วมสมัย 5 คน ได้แก่ธัญญ์วาริน สุขะพิสิษฐ์, มานัสส วรสิงห์, อรุพงศ์ รักษาสัตย์, ศิวโรจน์ คงสกุล และ ชากร ไชยปรีชา	สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม	เพื่อให้ข้าราชการและ ประชาชนทั่วไป ได้ น้อมนำพระบรม ราโชวาทและพระราช ดำรัสเกี่ยวกับความ ยุติธรรมไปใช้เป็น แนวทางในการดำเนิน ชีวิต
3.1.12 พระมหาชนก 2557 (TechHub, 2559 และ ข่าวสด ออนไลน์, 2560)		ภาพยนตร์อนิเมชัน ขนาดยาว	สำนักงานส่งเสริม อุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ แห่งชาติ (SIPA) กระทรวง เทคโนโลยีสารสนเทศและ การสื่อสาร กระทรวง วัฒนธรรม ร่วมกับ สมาคม ผู้ประกอบการอนิเมชัน และคอมพิวเตอร์กราฟิก ไทย กำกับ เกรียงไกร ศุภร สหัสรังสี ชาญชนก สุบรรณ ณ อยู่ชยา และ นพ ธรรมวานิช	เผยแพร่ให้ประชาชน ได้เห็นถึงพระอัจฉริย ภาพ และแสดงให้เห็น ถึงฝีมือของคน ไทย ในการผลิตคอน เทนต์ในรูปแบบดิจิทัล
3.1.13 คำอธิษฐาน และ ยาย บุญมา 2558 (Nangdee, 2560)	เฉลิมพระ ชนมพรรษา 88 พรรษา 5 ธันวาคม 2558	ภาพยนตร์เรื่องขนาด กลาง 2 เรื่อง	อำนวยการสร้าง: สำนักงานปลัดสำนัก นายกรัฐมนตรี โดย สำนักงานเสริมสร้าง เอกลักษณ์ของชาติ กำกับ : โมไนย ธาราศักดิ์	นำเสนอภาพความ จงรักภักดี ภายใต้ แนวคิด 2 ผ่าน มุมมองของชาว ต่างประเทศที่เดินทาง กลับมาเยี่ยมแม่ที่ ประเทศไทยในช่วงวัน

				เฉลิมพระชนมพรรษา และหญิงชราฐานะยากจนอาชีพทอผ้าขายที่ได้ทอผ้ารูปคุณทองแดงโดยคิดขึ้นด้วยตนเอง
3.1.14 คีตราชนิพนธ์ บทเพลงในดวงใจราษฎร์ 2558 (เพชบุรีคีตราชนิพนธ์)	ปี พ.ศ. 2557 ถือเป็นวาระครบรอบ 50 ปี ที่รัชกาลที่ 9 ทรงได้รับการประกาศพระเกียรติคุณให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกกิตติมศักดิ์จากสถาบันการดนตรีและศิลปะการแสดงแห่งกรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย	ภาพยนตร์เรื่องขนาดสั้นชุด โดย 4 ผู้กำกับ วัลลภ ประสพผล, นนทรี นิมิบุตร, ยงยุทธ ทองกองทุน และ ภาณุภูมิ วงศ์ภูมิ	อำนวยการสร้าง: บุญรอด บริวเวอร์รี่ และ สิงห์ คอร์ปอเรชั่น บริษัทผู้สร้าง: จีเอ็มเอ็ม ไท หับ, สวัสดิทวิสุข และ ซีเนม่าเซีย	พระเกียรติ และเผยแพร่พระปรีชาสามารถทางด้านดนตรีของ รัชกาลที่ 9 ถ่ายทอดออกมาเป็นภาพยนตร์เรื่องขนาดสั้นสี่เรื่องสี่ความหมายสะท้อนชีวิตต่างวัย
3.1.15 เรื่องของพ่อ 2559 (เพชบุรี กองทัพเรือ และ ยูทูบ “เรื่องของพ่อ”)	การสวรรคต	ภาพยนตร์สารคดีสั้นชุด 5 เรื่อง	กรมกิจการพลเรือนทหารเรือ กองทัพเรือ	เนื้อหาโยงเกี่ยวกับกิจการกองทัพเรือกับรัชกาลที่ 9 เดิมจะจัดทำเป็นสารคดีเฉลิมพระเกียรติโดยใช้กำลังพลในกองทัพเรือร่วมแสดง แต่ทุกคนสามารถถ่ายทอดออกมาจากชีวิตจริงมากกว่าที่ถือว่าเป็นการแสดง
3.1.16 พรจากฟ้า (A Gift) 2559 (GDH559,พรจากฟ้า)	การสวรรคต	ภาพยนตร์เพลงขนาดกลาง 3เรื่อง ได้แก่ "ยามเย็น" กำกับโดย ชยนพ บุญประกอบ กับ เกรียงไกร วชิรธรรมพร, 2) "Still on My Mind" กำกับโดย นิธิวัฒน์ ธราธร และ 3) "พรปีใหม่" กำกับโดย จิระ มะลิกุล	GDH 559 ร่วมกับสิงห์ คอร์เปอเรชั่น ผลิตโดยจอกว้างฟิล์ม และจัดจำหน่ายโดย	เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล และเป็นของขวัญต้อนรับปีใหม่ปี 2560 และได้รับแรงบันดาลใจจากเพลงพระราชนิพนธ์ 3 เพลง ผ่านการเล่าเรื่องราวความรักของหนุ่มสาว 3 คู่ที่

				มีลักษณะในการใช้ชีวิตที่แตกต่าง
3.1.17 ภาพยนตร์ชุด ของขวัญ 4 เรื่อง 2560 (sanook.com, 2560)	การสวรรคต	ภาพยนตร์เรื่องขนาด สั้นชุด กำกับโดย ปรัชญา ปิ่นแก้ว (นำเสนอเนื้อหาภาค อีสาน), นนทรีย์ นิมิ บุตร (ภาคกลาง), ก้อง เกียรติ โขมศิริ (ภาคใต้) และ ชูเกียรติ ศักดิ์วีระกุล (ภาคเหนือ)	สหมงคลฟิล์ม	เรื่องสั้น 4 เรื่องๆ ละ ราว 35 นาที โดยผู้ กำกับจะแบ่งเนื้อหา ตามภูมิภาคตามถิ่น เกิดและที่ถนัด
3.1.18 ถอดรหัสคำฟ้อง หนังสือ เกิดพระเกียรติใน หลวงรัชกาลที่ 9 2560 (ผู้จัดการ ออนไลน์, 2560 และ คมชัดลึกออนไลน์, 2560)	ครบรอบ 1 ปี การ สวรรคต	ภาพยนตร์เรื่องขนาด สั้นชุด 15 เรื่อง	กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัย และสร้างสรรค์	ถอดรหัสคำสอนจาก แนวคิดจากพระราช ดำรัส พระราชกรณีย กิจ และแนวทางที่ เป็นประโยชน์ที่ พระราชทานไว้ คัดเลือกผู้กำกับจาก ผู้ผลิตสื่อรุ่นใหม่ที่มี ความหลากหลายทั้ง สื่อออนไลน์ อนิเมชั่น ผู้ผลิตรายการ โทรทัศน์ และผู้กำกับ ภาพยนตร์

3.1.19 นอกจากนี้ยังมีกรณี เบ็ดเตล็ด มีทั้งหมด 4 กรณี ซึ่งเป็นภาพยนตร์ปลุกย่อย ได้แก่ ภาพยนตร์โฆษณา ภาพยนตร์ประกอบเพลงสรรเสริญพระบารมี และภาพยนตร์สารคดีทดลอง

ลำดับ/ชื่อเรื่อง /ปี/ข้อมูลอ้างอิง	วาระ	ประเภท	อำนวยการ สร้าง	แนวคิด และการเผยแพร่
3.1.19.1 Giving King หมอตตามรอยใน หลวง 2556 (CP E-News, 2557)		ภาพยนตร์โฆษณา	เครือเจริญ โภคภัณฑ์ และบริษัทใน เครือ	เล่าถึงเรื่องราวของหมอตอาสาที่เข้าไป ทำหน้าที่ในหมู่บ้านชนบทห่างไกลมาก ๆ เจออุปสรรคต่าง ๆ มากมาย เขาทั้ง ท้อและเหนื่อย บ่นไม่หยุดตลอดทาง จนกระทั่งทหารนายหนึ่งได้ถามเขาว่า “รู้มั๊ย? มีคนนึงเคยเดินขึ้นมาบนนี้โดย ไม่บ่นซักคำ” คน ๆ นั้นก็คือ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิ พลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทำให้เห็น

				ภาพการเดินทางอันยากลำบากของ หมอในตอนต้น การเดินทางแบบนี้ ทั้งเหนื่อยทั้งท้อแต่พระองค์เดินโดยไม่ บ่นอะไรเลยซักคำ พระองค์ไม่ จำเป็นต้องมาด้วยตนเองเลย แต่ พระองค์ก็มา ทรงยอมเหนื่อยยอมเจ็บ เพื่อประชาชนของพระองค์เอง ทำให้ เรารู้ว่าพระองค์ทรงงานหนักเพียงไหน การเผยแพร่:
3.1.19.2 สัญญาณ จากฟ้า VR009 2557 (mover.in.th, 2560)	วันสื่อสารแห่งชาติ ประจำปี 2557	ภาพยนตร์ ประชาสัมพันธ์ ขนาดยาว เทิดพระเกียรติ	คณะกรรมการ สรรหา กรรมการ กิจการ กระจายเสียง กิจการ โทรทัศน์ และกิจการ โทรคมนาคม แห่งชาติ (กสทช.)	ภาพยนตร์สั้นความยาว 8 นาที สร้าง จากเหตุการณ์จริงที่เกิดวาทภัยครั้ง ใหญ่ เมื่อปีพ.ศ. 2539 ที่จังหวัดราชบุรี ตอนนั้นที่พายุกระหน่ำ น้ำท่วมหนัก การติดต่อสื่อสารยากลำบาก ทำให้การ ช่วยเหลือเป็นไปอย่างล่าช้า จนกระทั่ง มีสัญญาณ ๆ หนึ่งใช้รหัส VR009 ติดต่อมาที่ศูนย์ ให้คำแนะนำถึงการ กระจายสัญญาณให้กว้างกว่าเดิม ทำ ให้การช่วยเหลือเข้าถึงอย่างรวดเร็ว สัญญาณนั้นเป็นสัญญาณจากพระ เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 พระองค์ทรง ตรัสผ่านอุปกรณ์สื่อสารส่วนพระองค์ ด้วยตัวพระองค์เอง ทำให้เรารู้ว่า พระองค์คอยเฝ้ามองประชาชนของ พระองค์และหาทางแก้ไขปัญหายุ่ง ตลอดเวลา พระบารมีในครั้งนั้น ทำ ให้ปวงชนชาวไทยสามารถผ่าน เหตุการณ์อันยากลำบากครั้งหนึ่งใน ประวัติศาสตร์มาได้ การเผยแพร่: สื่อออนไลน์
3.1.19.3 เพลง สรรเสริญพระบารมี 100 ปี ร้อยใจ ไทย 2556 (ryt9.com, 2560)	ทรงพระเจริญ พระชนมายุครบ 86 พรรษา 5 ธันวาคม 2556	ภาพยนตร์เพลง สรรเสริญพระ บารมี	มูลนิธิร่วม ร้อยใจไทย โดยมี ผู้สนับสนุน คือ บริษัท โตโยต้า, กระทรวง การพัฒนา สังคมและ	จัดสร้างภาพยนตร์เพลงสรรเสริญพระ บารมีที่แสดงออกถึงความร่วมมือร่วม ใจของบุคลากรในแวดวง อุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยและ สะท้อนถึงพัฒนาการของไทย ภาพยนตร์ในช่วงรัชสมัย การเผยแพร่: สถานีโทรทัศน์ทุกช่อง และโรงภาพยนตร์

			ความมั่นคง ของมนุษย์, การ ท่องเที่ยว แห่งประเทศไทย และ โรงงานยาสูบ กระทรวงกา รคลัง	
3.1.19.4 สวรรคาลัย 2559 (เพชบุรี Documentary Club) และ คนมอง หนัง, 2560)	หลังเหตุการณ์ สวรรคต และส่งเข้า ประกวด	ภาพยนตร์สารคดี ขนาดสั้น	กำกับ: อภิชน รัตน ायन	ภาพยนตร์สารคดีโดยผู้สร้างอิสระ 15 นาที่ บันทึกภาพเหตุการณ์ภายใน โรงพยาบาลศิริราช ในวันที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิ พลอดุลยเดชเสด็จสวรรคต (13 ตุลาคม 2016) ได้รางวัล ประกาศนียบัตรชมเชย รางวัลดึก เทศกาลภาพยนตร์สั้น ครั้งที่ 21 (ปี 2017) การเผยแพร่

ข้อสังเกตโดยสรุปต่อผลงานกลุ่มภาพยนตร์มีดังต่อไปนี้

- 1) ภาพยนตร์เฉลิมพระเกียรติรัชกาลที่ 9 นั้น มีรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลาย ทั้งภาพยนตร์ขาว
ภาพยนตร์สารคดี ภาพยนตร์อนิเมชัน ภาพยนตร์ทดลอง และภาพยนตร์ประกอบเพลงสรรเสริญพระบารมี เป็นต้น
- 2) ภาพยนตร์เฉลิมพระเกียรติส่วนใหญ่นำมาเผยแพร่ลงในสื่อโทรทัศน์ และสื่อออนไลน์ เช่น
youtube รวมถึงฉายซ้ำในโรงภาพยนตร์ และมีบางกรณีที่ทำเป็นแผ่น vcd/dvd และมีเอกสารประกอบ ซึ่งบาง
ผลงานมีการจัดทำหนังสือประกอบอย่างดี ภาพยนตร์เหล่านี้มักจะนำมาใช้ประกอบกิจกรรมเทิดพระเกียรติของ
หลังจากงานสวรรคตเนื่องในวาระสำคัญอย่างวันครบรอบวันเฉลิมพระชนมพรรษาและวันครบรอบวันสวรรคต
- 3) ทุนในการสร้างได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ โดยมีกระทรวงวัฒนธรรมเป็นหน่วยงาน
รัฐที่ให้การสนับสนุนมากที่สุด รองลงมาคือสำนักนายกรัฐมนตรี หน่วยงานรัฐอื่นๆ ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย
กระทรวงกลาโหม กระทรวงยุติธรรม กระทรวงคมนาคม และ กสทช. เป็นต้น บางผลงานอำนวยการสร้างในนาม
มูลนิธิ ซึ่งมีองค์กรรัฐเป็นผู้สนับสนุนหลักอยู่ทั้งนี้ผลงานที่มาจากการสนับสนุนของหน่วยงานรัฐ ส่วนหนึ่งเป็นการ
ผลิตเพื่อสนองใจหทัยเฉพาะ เช่นเพื่อชี้ให้เห็นว่าพระราชปณิธานและพระราชดำริของรัชกาลที่ 9 สามารถโยงกับ
ภาระหลักขององค์กรได้ อย่าง กสทช. *สัญญาณจากฟ้า VR009 กองทัพเรือ เรือของพ่อ* และกระทรวงยุติธรรม *ได้
ร่วมยุติธรรม* ในส่วนเอกชนมีกลุ่มบริษัทสิงห์ คอร์ปอเรชั่น เป็นองค์กรที่โดดเด่นในส่วนนี้ และบริษัทผลิตภาพยนตร์
กระแสหลัก ซึ่งมีสหหมงคลฟิล์ม และกลุ่มบริษัทในเครือ GMM Grammy โดดเด่นในส่วนนี้

4) ภาพยนตร์เหล่านี้มีเพียงส่วนหนึ่งที่ถูกฉายครั้งแรกในโรงภาพยนตร์อย่างเอกเทศ คือเป็นโปรแกรมหนึ่งภาพยนตร์ปกติ เช่นกรณี *ของขวัญ* และ *พรจากฟ้า* ส่วนใหญ่เป็นการฉายเพื่อเป็นกิจกรรมเสริมในการจัดกิจกรรมเทิดพระเกียรติ โดยเฉพาะที่อำนวยการสร้างโดยภาครัฐ การจัดฉายรอบแรกอาจจัดขึ้นในโรงภาพยนตร์ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการฉายแบบจำกัดรอบ จากการสนับสนุนขององค์กรรัฐที่อำนวยการสร้าง และกระจายไปสู่ระดับภูมิภาคภายหลัง

5) ภาพยนตร์เหล่านี้จำนวนมากกว่า 80 % ผลิตเป็นภาพยนตร์ขนาดสั้นหลายเรื่องรวมอยู่ในชุดเดียวกัน จากกรณีศึกษาที่ยกมา มีเพียง *คีตราชน* และ *ปิดทองหลังพระ* เท่านั้นที่เป็นภาพยนตร์ขนาดยาว นอกนั้นเป็นการรวมกลุ่มของผู้ผลิต/ผู้กำกับ ซึ่งมักจะผลิตโดยได้รับโจทย์ร่วมกันก่อนว่าจะมีแก่นประเด็นอะไรร่วมกัน ซึ่งมาจากผู้อำนวยการสร้างรวม มีทั้งที่จากการคัดเลือกแข่งขัน และการทาบทาม

6) ในระยะหลัง ภาพยนตร์ไทยได้กลายเป็นสื่อสำหรับผู้ชมที่เป็นวัยรุ่น ภาพยนตร์เฉลิมพระเกียรติที่ผลิตในช่วงหลัง รวมถึงช่วงสวรรคต ผู้สร้างจึงต้องพยายามสร้างเนื้อหาเพื่อให้เหมาะสมกับผู้ชมกลุ่มนี้ ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ *เมฆฝนบนป่าเหนือ* ที่กำกับโดย ชูเกียรติ ศักดิ์วีระกุล หนึ่งในภาพยนตร์ชุด *ของขวัญ* และ *พรจากฟ้า* จากบริษัท GDH 559 ซึ่งทั้งชูเกียรติและ GDH 559 มีความถนัดในการผลิตผลงานสำหรับกลุ่มคนดูที่เป็นวัยรุ่น

7) กล่าวได้ว่าภาพยนตร์เฉลิมพระเกียรติได้เปิดโอกาสและเป็นแบบฝึกหัดของผู้กำกับทุกระดับชั้น ทั้งที่มีชื่อเสียงมีความอาวุโส และรุ่นใหม่ อย่างไรก็ตามในภาวะที่อุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยในช่วงทศวรรษ 2540 ถึง 2560 อยู่ในภาวะซบเซาคล้ายกับที่มีโอกาสทางการตลาดอยู่บ้าง ประกอบกับมีคนรุ่นใหม่ที่จบการศึกษาสายตรงและนอกสายการผลิตภาพยนตร์ก้าวเข้ามาอยู่ในสายวิชาชีพนี้เป็นจำนวนมาก ภาพยนตร์เฉลิมพระเกียรติเหล่านี้จึงถือได้ว่าเป็นโอกาสให้ได้รับทุนในการสร้างงานในช่วงที่ว่างเว้นหรือขาดโอกาสจากการผลิตหนังปกติ

ในด้านการสร้างสรรค์ ภาพยนตร์เฉลิมพระเกียรติจึงเสมือนเป็นโจทย์ที่ศิลปินสายภาพยนตร์ต้องพยายามหาแนวทางที่หนีออกไปตลอดเวลา ผู้กำกับที่ผลิตหนังเฉลิมพระเกียรติไม่ได้มีแต่เพียงผู้กำกับรุ่นเก่า ที่มีภูมิหลังผลิตผลงานแนวอนุรักษ์นิยม หรือมีวิถีในการเล่าเรื่องในแบบเดิมๆ แต่ยังรวมถึงผู้กำกับที่มาจากสายหนังทดลองซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ และมีวิถีเล่าเรื่องหรือนำเสนอผลงานในลักษณะศิลปะภาพยนตร์ร่วมสมัย อย่าง เป็นเอก รัตนเรือง, อภิชาติพงศ์ วีระเศรษฐกุล, วิศิษฐ์ ศาสนเที่ยง, พิมพ์กา ไทวีส, อาทิตย์ อัสสรรัตน์, อรุพงศ์ รัชชาสัตย์ และ ชูเกียรติ ศักดิ์วีระกุล เป็นต้น ในจำนวนผู้กำกับแนวทางใหม่เหล่านี้ มี นนทรีย์ นิมิบุตร ผลิตผลงานออกมามากที่สุด ถึงสี่เรื่อง *เหรียญของพ่อ*, *เกษตร...ตะกอน*, *เดอะ ซิงเกอร์* และ *ดอกไม้ในกองขยะ* นับได้ว่าเป็นผู้ที่กำกับภาพยนตร์เฉลิมพระเกียรติมากที่สุด

กรณีศึกษาที่แตกต่างไปจากภาพยนตร์ข้างต้นคือ *เพลงสรรเสริญพระบารมี 100 ปี ร้อยใจไทย* เป็นการแผ่ความผูกพันของเหล่าบรรดาศิลปินนักทำภาพยนตร์ไทยที่มีต่อรัชกาลที่ 9 โดยสอดแทรกการบอกเล่าถึงภาพยนตร์ไทยที่โดดเด่นเป็นตัวแทนของประวัติศาสตร์หนังไทยร่วมสมัย ผ่านภาพยนตร์เพลงสรรเสริญพระบารมีที่เปิดฉายประกอบก่อนการฉายภาพยนตร์หลักตามโปรแกรม และ *สวรรคาลัย* เป็นภาพยนตร์สารคดีข่าวที่น่าพิศวง ภาพเคลื่อนไหวที่เก็บจากบรรดาพสกนิกรที่ได้เฝ้าติดตามพระอาการประชวรที่ โรงพยาบาลศิริราชในช่วงคืนวัน

สวรรณคมมาติดต่อย่างประณีต ซึ่งทำให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ของนักทำภาพยนตร์ไทยรุ่นใหม่ ที่จะผลิตผลงานเฉลิมพระเกียรติที่มีความแปลกใหม่ในเวลาจำกัด

8) แก่นประเด็นหลักที่นำเสนอ ได้แก่ 1) การโยกคุณธรรมพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับหลักการของการเป็นพระราชินี ตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นแบบอย่าง เช่นหลักทศพิธราชธรรม และหลักเศรษฐกิจพอเพียง 2) จากคำสำคัญที่มักถูกใช้เผยแพร่ในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเฉลิมพระเกียรติ เช่น ‘พ่อ’, ‘พลังแผ่นดิน’, ‘ปิดทองหลังพระ’ และ ‘ความฝันอันสูงสุด’ และ 3) จากเพลงพระราชนิพนธ์ต่างๆ โดยมีภาพยนตร์อนิเมชัน *พระมหาชิน* เพียงเรื่องเดียวที่มาจากงานวรรณกรรมพระราชนิพนธ์

9) ตามที่ได้สืบค้น ยังไม่ค่อยปรากฏงานด้านการวิจารณ์ต่อผลงานกลุ่มนี้ ในสื่อสิ่งพิมพ์ อาจต้องไปตามหาตาม archive ของ facebook ซึ่งสืบค้นยาก แต่เห็นได้ว่ามีมีการวิจารณ์และกล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง *ของขวัญ* ว่ารับการตอบรับที่ดีในด้านความคิดสร้างสรรค์ และ *พรจากฟ้า* ในแง่การตลาด

3.2 กลุ่มภาพยนตร์ละครที่เผยแพร่ในสื่อโทรทัศน์เป็นลำดับแรก

นอกเหนือไปจากกลุ่มภาพยนตร์ขนาดสั้น ขนาดกลาง และขนาดยาว การนำเสนอที่เน้นการเล่าเรื่องและสารคดี ผลงานที่สร้างสรรค์ด้านศิลปะด้วยภาพเคลื่อนไหว (motion pictures) ถูกนำมาใช้เป็นอย่างมากในการนำเสนอเนื้อหาว่าด้วยรัชกาลที่ 9 คือกลุ่มภาพยนตร์ละคร เป็นการผลิตงานบันเทิงภาพเคลื่อนไหวด้วยวิทัศน์ หากวิธีการผลิตมีความประณีตใกล้เคียงกับการผลิตภาพยนตร์ ทั้งในด้านการสร้าง ดารานำแสดง เนื้อหา การถ่ายทำ และองค์ประกอบศิลป์อื่นๆ โดยเผยแพร่ทางสื่อวิทยุโทรทัศน์เป็นลำดับแรก และอาจผ่านสื่ออื่นอย่างทางออนไลน์เป็นลำดับถัดมา การจัดฉายเป็นตอนๆ ซึ่งมีจำนวนตอนไม่มากในหนึ่งเรื่อง หรือเป็นการเล่าเรื่องสั้นๆ แบบจบในตอน แต่มีหลายเรื่องและออกอากาศร่วมกันเป็นชุด และที่เป็นลักษณะจบในตอนแต่มีขนาดยาวคล้ายภาพยนตร์ แต่ทั้งสามแบบจัดสร้างโดยทีมงานที่ผลิตผลงานทางละครวิทยุโทรทัศน์เป็นกิจการหลัก จึงมีการเติมคำว่า ‘ละคร’ เพื่อใช้เรียกผลงานในลักษณะนี้

ผลงานภาพยนตร์ละครเริ่มมีการผลิตจำนวนมากขึ้น จากพัฒนาการทางเทคโนโลยีการถ่ายทำด้วยกล้องบันทึกเทปและเทปวิทัศน์ที่มีความคมชัดและความละเอียดของภาพสูง โดยสามารถผลิตผลงานที่มีคุณภาพด้วยต้นทุนที่ต่ำ เนื่องจากไม่ต้องใช้ฟิล์มซึ่งมีราคาสูง กลุ่มภาพยนตร์ละครที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับรัชกาลที่ 9 แม้ว่าจะมีปริมาณไม่มากนัก แต่ถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีความเป็นกลุ่มก้อน และถือได้ว่าเป็นทั้งผู้นำ จากผลงานละครชุด *พ่อ* ที่ออกอากาศครั้งแรกในปี พ.ศ. 2542 และเป็นฐานในการสร้างสรรค์งานลักษณะนี้ออกมาอย่างชัดเจน เนื่องจากได้รับความสนับสนุนจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ผู้วิจัยสามารถรวบรวมมาได้สี่กรณีศึกษา ได้แก่

1) ภาพยนตร์ละครชุด *พ่อ* ออกอากาศ พ.ศ. 2542 ซึ่งดำเนินการผลิตและออกอากาศเป็นลำดับแรกในปี พ.ศ.2542 ในวาระครบรอบการครองราชย์ 72 ปี

2) ภาพยนตร์ละครชุด *เราเกิดในรัชกาลที่ 9 เดอะซีรีส์*

3) Little Big Dream ความฝันอันสูงสุด

4) ละครชุด ได้รับพระบารมี

ซึ่งทั้งสามเรื่องหลังดำเนินการผลิตและออกอากาศ หลังการสวรรคต 13 ตุลาคม พ.ศ. 2559

การที่ผู้วิจัยเลือกกลุ่มภาพยนตร์ละครมาศึกษา เนื่องจากกลุ่มผู้ผลิตและนักแสดงส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มเดียวกับภาพยนตร์ และเนื้อหาที่มีลักษณะที่ไม่แตกต่างจากภาพยนตร์ที่ฉายในโรง นอกจากนี้ตัวภาพยนตร์เองหลายเรื่องก็ได้ถูกมาเผยแพร่ซ้ำทางวิทยุโทรทัศน์หลังจากฉายในโรงโดยเฉพาะหลังการสวรรคต รวมถึงทั้งสองกลุ่มได้ถูกไปเผยแพร่ในลักษณะเรียกดูได้ตลอดเวลาในสื่ออินเทอร์เน็ต ส่วนกรณีภาพยนตร์ข่าวและภาพยนตร์สารคดีพระราชกรณียกิจ ที่ออกเผยแพร่ตามสื่อโทรทัศน์ไม่นำมาวิเคราะห์ในที่นี้ เนื่องจากมีปริมาณมาก อีกทั้งความสร้างสรรค์ที่แตกต่างเมื่อเทียบกับภาพยนตร์ และภาพยนตร์ละคร แต่จะนำมารวบวิเคราะห์ในบทต่อไป

ข้อมูลโดยสังเขปของแต่ละกรณีศึกษาทั้ง 4 รายการมีดังนี้

ลำดับ/ชื่อเรื่อง /ปีออกอากาศครั้งแรก	วาระที่ออกอากาศ	อำนวยการสร้าง/กำกับ/ เรื่องย่อ	แนวคิด
3.2.1 ละครชุด พ่อ (ละคร โทรทัศน์) 2542 (เว็บไซต์ Wikipedia และ Workpoint, 2559)	เฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ (72 ปี) 5 ธันวาคม พ.ศ. 2542	อำนวยการสร้าง: กองทัพบก, บริษัท เทเล ไฟฟ์ จำกัด และ โปรดักชั่น เฮาส์ 6 แห่ง กำกับ: บำเพ็ญ ชำนิบรรณ การ, อรุณ ภาวิไล, ฉลวย ศรีรัตนนา, ประจิตพล ตั้งศรี ตระกูล, ประสาน ชลศรา นนท์ และพิเชฐ ตงศิริ	ละครชุด พ่อ แบ่งออกเป็น 6 เรื่อง เรื่อง ละ 2 ตอนจบ รวมทั้งสิ้น 12 ตอน โดย นำเสนอเรื่องราวชีวิตของคนธรรมดา และผู้เป็น "พ่อ" จากทั่วทุกหนแห่งที่มี ความสอดคล้องกับแนวพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 และโครงการส่วนพระองค์ โดยผู้ที่ มาร่วมแสดงในละครชุด พ่อ จะไม่ซ้ำกัน ทั้งหมด มีเพียงสุเชาว์ พงษ์วิไล ที่ได้ แสดงละครชุดเดียวกันถึง 2 เรื่อง
3.2.2 เราเกิดในรัชกาลที่ 9 เดอะ ซีรีส์ 2559 (เว็บไซต์ Wikipedia และ ผู้จัดการ ออนไลน์, 2559)	สวรรคต	อำนวยการสร้าง: บริษัท เดอะ วัน เอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด กำกับ: กิตติ เชี่ยววงศ์กุล และทีม, สันต์ ศรีแก้วหล่อ, นิพนธ์ ผิวเณร และผอูน จันทร์ศิริ	ถ่ายทอดพระราชดำรัสที่ทรงวางแนว ทางการดำเนินชีวิต ไว้ให้กับเหล่า พสก นิกรชาวไทย รวมถึงเล่าเหตุการณ์ ย้อนกลับไปในวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2559 วันที่คนไทยทั้งประเทศต้อง โศกเศร้ากับการสูญเสียครั้งใหญ่ในชีวิต จนถึงวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2559 ที่ เหล่าพสกนิกรชาวไทยต่างพร้อมใจกัน โดยเฉพาะการร่วมร้องเพลงสรรเสริญ พระบารมี ณ ท้องสนามหลวง กรุงเทพมหานคร ผ่านภาพยนตร์ละคร 7 เรื่อง

3.2.3 Little Big Dream ความ ฝันอันสูงสุด 2559 (เว็บไซต์ Wikipedia และ youtube และ gmmgrammy.com, 2559)	สวรรณคดี	อำนาจการสร้าง: จีเอ็มเอ็ม แกรมมี่ จีเอ็มเอ็มทีวี กำกับ: ฉัตรแก้ว สุศิระ เรื่องย่อ: เรื่องของวัยรุ่น และวัยรุ่นหนุ่มสาวที่มีแนวการ ดำเนินชีวิตที่ได้รับแรง บันดาลใจมาจากรัชกาลที่9	ละครภาพยนตร์สั้นเทิดพระเกียรติ ภายหลังการเสด็จสวรรคต เพื่อสานต่อ แนวทางและคำสอนของพระองค์
3.2.4 ชื่อเรื่อง; ละครชุด “ได้รู้ พระบารมี” 2559 (Sanook.com, 2560)	สวรรณคดี	อำนาจการสร้าง: สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 7 ร่วมมือกับ 9 บริษัทผู้ผลิต ได้แก่ บริษัท พอดิคำ เอ็นเตอร์เทน เมนต์, ดาราวิดีโอ, มุมใหม่, กันตนา มูฟวี่ ทาวน์ 2002, มีเดีย สตูดิโอ, ดุมันดี, ป้า สังข์สอน, ดีต้า วิดีโอ โปร ดักชั่น และ สามัญการ ละคร	นำเสนอเนื้อหาจะสอดแทรกแนว ทางการใช้ชีวิต ที่มาจากพระราชดำรัส พระบรมราโชวาท พระราชดำริ รวมถึง พระราชกรณียกิจต่างๆ จำนวนทั้งหมด 9 เรื่อง นำเสนอโดยนักแสดงชั้นนำของช่อง 7 เช่น เวียร์-ศุกลวัฒน์, ซี-ศิววัฒน์, นิวิ- วงศ์กร, พอร์ช-ศรัณย์, อ่อม- อรรถพันธ์, มิกค์ ทองระย้า, ยุ้ย-จิรนนท์, ขวัญ-อุษา มณี และ พีค-ภัทรศยา

ข้อสังเกตโดยสรุปของกลุ่มภาพยนตร์ละครมีดังต่อไปนี้

- 1) อาจกล่าวได้ว่าความสำเร็จจากละครชุด พ่อ ซึ่งถูกนำมาออกอากาศซ้ำหลายครั้ง และได้สร้างแนวทางการนำเสนอต่อแนวการสร้างภาพยนตร์ชุดและภาพยนตร์ละครชุดที่ได้นำหลายเรื่องเข้าไว้ด้วยกันในเวลาต่อมา โดยมีแก่นประเด็นเดียวกันที่เกี่ยวกับคุณธรรมด้านต่างๆ ที่เชื่อมโยงกับรัชกาลที่ 9 และผลิตจากหลายทีมงาน
- 2) เนื่องจากการเผยแพร่ในสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่เป็นสื่อสาธารณะที่รับชมได้ฟรี และมีฐานผู้ชมในวงกว้าง ผลกระทบของงานกลุ่มนี้จึงเป็นไปในวงกว้าง อีกทั้งเป็นการเปิดมิติของการนำเสนอเรื่องของรัชกาลที่ 9 ที่ต่างจากไปภาพยนตร์ข่าวพระราชกรณียกิจหลังรายการข่าวภาคค่ำที่นำเสนอเป็นปกติทางวิทยุโทรทัศน์
- 3) ในด้านเนื้อหา เนื่องจากละครทางวิทยุโทรทัศน์เป็นการนำเสนอให้กับผู้ชมที่เป็นมวลชน และมักมีช่วงของโฆษณาในการออกอากาศ ลักษณะของเนื้อหาจึงมักจะย่อให้เหมาะกับผู้ชมที่เป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ และสอดคล้องกับรูปแบบการชมที่ไม่จริงจังเท่ากับการชมในโรงภาพยนตร์ แต่ด้วยความพร้อมและทักษะ

ประจำของทีมผู้เขียนบทและผู้ผลิตละครเหล่านี้ซึ่งมีทักษะในการผลิตผลงานในระยะเวลาจำกัด จึงทำให้เกิดงานการเล่าเรื่องราวด้วยรัชกาลที่ 9 ที่มีความแตกต่างไปจากกลุ่มภาพยนตร์

4) ในส่วนของภาพยนตร์ละครชุด 3 เรื่อง เป็นการผลิตที่ได้รับความร่วมมือร่วมใจจากหลายบริษัทในสังกัดของสถานีเดียวกัน ได้แก่ สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 สถานีช่อง 7 HD และกลุ่มช่องในสังกัดบริษัท GMM Grammy แสดงถึงความพร้อมที่จะถวายพระเกียรติและความอาลัยต่อรัชกาลที่ 9

3.3 กิจกรรมด้านภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับรัชกาลที่ 9

ในช่วงเวลาทั้งก่อนและหลังการสวรรคตของรัชกาลที่ 9 นอกเหนือไปจากการผลิตภาพยนตร์ทั้งขนาดสั้นและยาว รวมถึงภาพยนตร์ละครที่เผยแพร่ตามสื่อวิทยุโทรทัศน์และสื่อออนไลน์แล้ว ยังปรากฏกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจการภาพยนตร์อีกด้วย โดยได้ยกตัวอย่างกรณีศึกษา ซึ่งเรียงตามลำดับเวลาของการจัดกิจกรรม โดยแยกเป็นส่วนที่เกิดขึ้นก่อนการสวรรคต ทั้งก่อนและหลังการสวรรคต ดังนี้

กิจกรรมก่อนการสวรรคต ได้แก่

1) "คำสอนของพ่อ" โครงการเรารักในหลวง เป็นการจัดการประกวดภาพยนตร์สั้นเทิดพระเกียรติ ในช่วงปี พ.ศ. 2552 – 2553 เพื่อเทิดพระเกียรติเนื่องในวโรกาสครบรอบ 60 ปี แห่งพระราชพิธีพระบรมราชาภิเษก ซึ่งเป็นกิจกรรมแนวนี้นี้ในลำดับแรกๆ ก่อนที่จะมีการจัดประกวดในลักษณะเดียวกันต่อมา

2) “365 วันนี้ในอดีต พระราชมณเฑียรกิจในรัชกาลที่ 9” เป็นกิจกรรมการเผยแพร่ภาพยนตร์ข่าวพระราชมณเฑียรกิจและอื่นอย่างต่อเนื่องโดยหอภาพยนตร์แห่งชาติ (องค์การมหาชน) ในช่วง พ.ศ. 2555 เพื่อรับวาระเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 85 พรรษา

3) การมอบรางวัลภาพยนตร์เทิดพระเกียรติยอดเยี่ยม โดยเป็นส่วนหนึ่งของการจัดมอบรางวัลพระสุรัสวดี (รางวัลตุ๊กตาทอง) ที่ทางสมาพันธ์ภาพยนตร์แห่งชาติจัดขึ้น โดยมอบเป็นรางวัลพิเศษในปี พ.ศ. 2555, 2557 และ 2560

กิจกรรมทั้งก่อนและหลังการสวรรคต ได้แก่

5) "เมื่อครั้งเสด็จฯ ทอดพระเนตรภาพยนตร์" โดยหอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน) ซึ่งเป็นการจัดฉายภาพยนตร์ในช่วงปี พ.ศ. 2555 และ 2559

กิจกรรมหลังการสวรรคต ได้แก่

5) Fanpage หนังสือในหลวง King's Movies และกิจกรรม “คิดถึงพ่อขอฉายหนัง” ซึ่งเป็นกิจกรรมส่วนบุคคลของเจ้าของเพจ แลกกิจกรรมฉายหนังที่จัดควบคู่ในปลายปี พ.ศ. 2559

6) กิจกรรม 70 สุดยอดภาพยนตร์ไทยในสมัยรัชกาลที่ 9 ที่ได้ทำการคัดเลือกรายชื่อภาพยนตร์ที่โดดเด่นในช่วงระยะเวลา 70 ปี แห่งการครองราชย์ ซึ่งจัดโดยกระทรวงวัฒนธรรม ในปี พ.ศ. 2561

โดยรายละเอียดของกิจกรรมทั้งหมดดังนี้

3.3.1

ชื่อกิจกรรม: "คำสอนของพ่อ" โครงการเรารักในหลวง

ประเภทกิจกรรม: ประกวดหนังสือสั้น เทิดพระเกียรติ

ปีที่จัดกิจกรรม: 2552 - 2553

วาระที่จัด: เทิดพระเกียรติเนื่องในวโรกาสครบรอบ 60 ปี แห่งพระบรมราชาภิเษก

ผู้จัดกิจกรรม: สมาพันธ์ภาพยนตร์แห่งชาติ

รายละเอียดกิจกรรมที่จัด: ประกวดหนังสือสั้น ซึ่งเงินรางวัลรวมกว่า 10,000,000 บาท ที่ให้ทั้งบุคคลทั่วไป และเป็นนิสิต/นักศึกษา เข้าร่วม โดยส่งเรื่องย่อให้พิจารณาก่อนได้รับทุนไปผลิตภาพยนตร์สั้นความยาว 15 นาที และคัดเลือกภาพยนตร์สั้น 990 เรื่อง เพื่อนำไปเผยแพร่และออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมช่องเรารักในหลวง และในรอบสุดท้ายคัดเลือกภาพยนตร์ชนะเลิศ 6 เรื่อง ตามประเภทรางวัล

วิธีเผยแพร่กิจกรรม : ฉายภาพยนตร์ในงานเรารักในหลวง ฉายหนัง Re-run ที่ได้รับรางวัลอีกครั้งทางช่องเรารักในหลวง <<http://www.thekingfootstep.com>> (Contest War, 2553)

3.3.2

ชื่อกิจกรรม: 365 วันนี้อยู่ในอดีตราชกรณียกิจในรัชกาลที่ 9

ประเภทกิจกรรม: เผยแพร่ภาพยนตร์ข่าวอย่างต่อเนื่อง

ปีที่จัดกิจกรรม: 2555

วาระที่จัด: พระชนมายุครบ 85 พรรษา

ผู้จัดกิจกรรม: หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน)

รายละเอียดกิจกรรมที่จัด: กิจกรรมพิเศษ "365 วันนี้อยู่ในอดีตราชกรณียกิจในรัชกาลที่ 9" ขึ้นเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ และน้อมรำลึกพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ที่มีต่อพสกนิกรชาวไทย โดยหอภาพยนตร์จะคัดเลือกภาพยนตร์ข่าวที่เสนอพระราชมณเฑียรกิจของพระองค์ท่าน ที่ทางหอภาพยนตร์ได้อนุรักษ์ไว้

วิธีเผยแพร่กิจกรรม: เผยแพร่ข่าวต่อเนื่องไป 365 วัน(หรือ 1 ปี) โดยข่าวที่ถูกคัดนำมาเผยแพร่จะเป็นข่าวที่เกิดขึ้นตรงวันที่เผยแพร่ แต่เป็นเหตุการณ์ในอดีต โดยเผยแพร่นับตั้งแต่วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2555 เป็นต้นไปทาง facebook และ youtube channel ขององค์กร<<https://www.youtube.com/playlist?lis>

t=PLvc284hzb2J_0K2434Y7BA25k2L8E878P> (คมชัดลึกออนไลน์, 2559 และ หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน))

3.3.3

ชื่อกิจกรรม: การมอบรางวัลภาพยนตร์เทิดพระเกียรติยอดเยี่ยม

ประเภทกิจกรรม: การมอบรางวัลภาพยนตร์เทิดพระเกียรติยอดเยี่ยม โดยเป็นส่วนหนึ่งของในการจัดมอบรางวัลพระสุรัสวดี (รางวัลตุ๊กตาทอง)

ปีที่จัดกิจกรรม: 2555, 2557 และ 2560

วาระที่จัด: ตามแต่วาระเป็นครั้งคราวในปีที่มีภาพยนตร์เทิดพระเกียรติจำนวนมาก

ผู้จัดกิจกรรม: สมาพันธ์ภาพยนตร์แห่งชาติ

รายละเอียดกิจกรรมที่จัด: เท้าที่สืบค้นได้ มีการมอบรางวัลสามครั้ง

1) การประกวดรางวัลพระสุรัสวดีครั้งที่ 29 ปี 2555 : ภาพยนตร์เทิดพระเกียรติยอดเยี่ยม ได้แก่ นายอำเภอกล้วยน้ำว้า (ผลิตโดย เวิร์คพอยท์), เส้นทางแห่งชัย (สหมงคลฟิล์มอินเตอร์เนชั่นแนล), มหัศจรรย์เล็กน้อยแต่ยิ่งใหญ่ ตอน ร้อยเรื่องราว (ไฟว์สตาร์), กระท่อมผีป่า (GTH) และ ความฝันอันสูงสุด (HAVE A GOOD DREAM)

2) การประกวดรางวัลพระสุรัสวดีครั้งที่ 30 ปี 2557 : ภาพยนตร์เทิดพระเกียรติยอดเยี่ยม ได้แก่ แอนิเมชัน พระมหาชนก (สำนักพระราชวัง, กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, สำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์แห่งชาติ (องค์การมหาชน) และสมาคมผู้ประกอบการแอนิเมชันและคอมพิวเตอร์กราฟิกส์ไทย)

3) การประกวดรางวัลพระสุรัสวดีครั้งที่ 31 ปี 2560 : ภาพยนตร์เทิดพระเกียรติยอดเยี่ยม ได้แก่ ภาพยนตร์ชุดเรื่อง ของขวัญ ผลิตโดย บริษัท สหมงคลฟิล์ม ซึ่งเป็นภาพยนตร์สั้น 4 เรื่อง ได้แก่ ดอกไม้ในกองขยะ (กำกับโดย นนทรี นิมิบุตร), เมฆฝนบนป่าเหนือ (ชูเกียรติ ศักดิ์วีระกุล), สัจจะธรรม (ก้องเกียรติ ไข่มศิริ), และ The Letter (ปรัชญา ปิ่นแก้ว)

วิธีเผยแพร่กิจกรรม: มีออกอากาศพิธีการมอบรางวัลทางโทรทัศน์ (OK Nation Blog, 2556 และ Siamzone, 2558 และ 2561)

3.3.4

ชื่อกิจกรรม: "เมื่อครั้งเสด็จฯ ทอดพระเนตรภาพยนตร์"

ประเภทกิจกรรม: การจัดฉายภาพยนตร์

ปีที่จัดกิจกรรม: 2555 และ 2559

วาระที่จัด: พระชนมายุครบครบ ๗ รอบ และการสวรรคต

ผู้จัดกิจกรรม: หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน)

รายละเอียดกิจกรรมที่จัด: จัดขึ้นเพื่อระลึกถึงภาพยนตร์ที่ในหลวง รัชกาลที่ 9 เคยเสด็จฯ ทอดพระเนตร ทั้งภาพยนตร์ไทยและภาพยนตร์ต่างประเทศระดับตำนานของโลกต่างๆ โดยนำภาพยนตร์เหล่านั้น มาจัดฉายซ้ำ โดยมีจำนวน 9 เรื่อง ระหว่าง 22 – 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2555 ที่ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่ง กรุงเทพมหานคร ระหว่างวันที่ และ 1 – 9 มิถุนายน ปีเดียวกัน ที่ โรงภาพยนตร์ศรีศาลายา ในบริเวณหอภาพยนตร์ โดยมีทรศการประกอบ ซึ่งภาพยนตร์ที่จัดฉายได้แก่ *มือโจร, เรือนแพ, The Great Escape, Lord Jim, Amrapali, You only Live Twice, Jade Goddess, Love Story*, และ *แผ่นดินของเรา*

และมีการจัดอีกครั้งในปี พ.ศ. 2559 ที่โรงภาพยนตร์สกาล่า โดยนำภาพยนตร์คลาสสิกจำนวน 7 เรื่องที่เคยเสด็จทอดพระเนตร มาฉายเดือนละเรื่องตั้งแต่กรกฎาคมถึงธันวาคม ซึ่งมีในเดือนสุดท้ายจัดฉายสองเรื่อง และมีไฮไลต์คือการเปิดกิจกรรมด้วยภาพยนตร์ *สันติ-วิมาน* (2497) ภาพยนตร์ไทยคลาสสิกที่สูญหายไปนาน โดยภาพยนตร์อื่นได้แก่ *The Sound of Music*, *Doctor Zhivago*, *Psycho*, *Goldfinger*, *Spartacus* และ *Lawrence of Arabia* (จดหมายข่าวฉบับที่ 9 - หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน), 2555 และ ผู้จัดการออนไลน์, 2559)

3.3.5

ชื่อกิจกรรม: fanpage หนึ่งในหลวง King's Movies และกิจกรรม คิดถึงพ่อฉายหนัง

ประเภทกิจกรรม: แฟนเพจและกิจกรรมฉายหนัง

ปีที่จัดกิจกรรม: เริ่ม 2559

วาระที่จัด: สืบเนื่องจากการสวรรคต

ผู้จัดกิจกรรม: ส่วนบุคคล

รายละเอียดกิจกรรมที่จัด: นำเสนอและรวบรวม ผลงานภาพยนตร์จากทุกกลุ่มผู้ผลิตที่แห่งความ
รักต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 เพื่อให้ระลึกถึงพระองค์ท่าน โดยนำ
สิ่งที่สามารถชมภาพยนตร์เหล่านั้นได้มาเผยแพร่ และเคยจัดกิจกรรมเทศกาลภาพยนตร์แห่ง “มหाराชน ส่งเสด็จ
สู่สวรรคาลัย” ระหว่าง 19 ตุลาคม-8 พฤศจิกายน 2559 ที่ The Walk Night Market (เกษตร-นวมินทร์) เพื่อเปิด
โอกาสให้ร่วมลงนาม ถวายความอาลัย จุดเทียน สวดมนต์ถวาย และชมภาพยนตร์สั้น ภาพยนตร์เทิดพระเกียรติ ที่
หาดูยาก

วิธีเผยแพร่กิจกรรม: ติดตามได้ที่ <<https://www.facebook.com>

/%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%AB%E0

%B8%A5%E0%B8%A7%E0%B8%87-Kings-Movies-607295172782694/?ref=page_internal> (เนชั่นทีวีออนไลน์, 2559 และ เฟซบุ๊กหนังในหลวง King's Movies)

3.3.6

ชื่อกิจกรรม: 70 สุดยอดภาพยนตร์ไทยในสมัยรัชกาลที่ 9

ประเภทกิจกรรม: คัดเลือกภาพยนตร์เข้ารายชื่อ

ปีที่จัดกิจกรรม: 2561

วาระที่จัด: สืบเนื่องจากการสวรรคต และระลึกถึงช่วงระยะเวลา 70 ปี แห่งการครองราชย์

ผู้จัดกิจกรรม: กระทรวงวัฒนธรรม

รายละเอียดกิจกรรมที่จัด: คณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนที่สนใจได้มีส่วนร่วมเสนอรายชื่อภาพยนตร์ไทยที่สมควรได้รับเลือกให้เป็น “สุดยอดภาพยนตร์ไทยในสมัยรัชกาลที่ 9” ซึ่งมีประชาชนกว่า 29,844 คน ทั่วประเทศได้เสนอชื่อภาพยนตร์ที่ออกฉายในรัชสมัยที่รัชกาลที่ 9 มีภาพยนตร์ได้รับการเสนอชื่อ 359 เรื่อง และมีผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านภาพยนตร์ไทยส่งตัวแทนคัดกรองทั้งสิ้น 258 คน คัดภาพยนตร์จาก 359 เรื่อง เหลือ 133 เรื่องตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดดังนี้ 1) ภาพยนตร์นั้นต้องได้รับรางวัลใดรางวัลหนึ่งในงานประกาศรางวัลในระดับประเทศ หรือในงานประกาศรางวัลระดับนานาชาติที่ได้รับการยอมรับ อย่างน้อย 1 รางวัล 2) เป็นภาพยนตร์ที่ทำสถิติรายได้จากระบบการขายบัตรชมภาพยนตร์ของปกติ (BOX OFFICE) สูงสุด 5 อันดับแรก ของแต่ละปีพุทธศักราช 3) เป็นภาพยนตร์ที่สร้างแรงบันดาลใจต่อผู้ชม 4) เป็นภาพยนตร์ที่สะท้อนชีวิตคนไทยในสมัยรัชกาลที่ 9 และ 5) เป็นภาพยนตร์ที่ทรงคุณค่าทางศิลปะ (องค์รวม)

ถัดมาคือรอบคณะกรรมการประชุมพิจารณาใช้เกณฑ์แบ่งช่วงเวลาตลอดระยะเวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงครองราชย์ทั้งสิ้น 7 ทศวรรษ ออกเป็น 7 ช่วง แบ่งเป็นภาพยนตร์ 9-10 เรื่องต่อ 1 ทศวรรษ และรอบสุดท้ายหรือรอบคณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ เห็นชอบภาพยนตร์ทั้ง 70 เรื่อง และประกาศให้เป็น “สุดยอดภาพยนตร์ไทยในสมัยรัชกาลที่ 9”

ตัวอย่างรายชื่อภาพยนตร์เริ่มต้นจาก *สุภาพบุรุษเสือไทย* *เล็บครุฑ* และ *เศรษฐีอนาถา* (ตัวแทนภาพยนตร์ฟิล์ม 16 มม. ยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2) *สันติ-วิมาน* (ภาพยนตร์ 35 มม. สีเรื่องแรก และเป็นภาพยนตร์เรื่องแรกที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรรอบปฐมทัศน์ที่โรงภาพยนตร์เอ็มไพร์ เมื่อ พ.ศ. 2497) *แม่นาคพระโขนง* (ฉบับพ.ศ. 2502 ที่เป็นตำนานภาพยนตร์แนวสยองขวัญที่อยู่คู่กับชาวไทยมาอย่างยาวนาน) *นกน้อย* (นำเสนอโดยมิตร ชัยบัญชา และ เพชรา เขาวงกต คุชวัณวงการหนังไทย นับเป็นครั้งแรกของวงการภาพยนตร์ไทยที่ได้รับพระบรมราชานุญาตให้นำเพลงพระราชนิพนธ์ *ชะตาชีวิต* เป็นเพลงประกอบเรื่อง) *เงิน เงิน เงิน*, *ไท่* และ *มนต์รักลูกทุ่ง* (ตัวแทนภาพยนตร์เพลงที่กวาดรายได้ทั่วประเทศไป

อย่างกลมกลืน) เขาซื้อกานต์ ครัวบ้านนอก และ น้ำพุ (ตัวแทนภาพยนตร์สะท้อนสังคม) หนุมานพบ 7 ยอดมนุษย์ และ สุดสาคร ของปยุต เงากระจ่าง (ตัวแทนภาพยนตร์เยาวชน) บุญชูผู้น่ารัก 2499 อันธพาลครองเมือง และ สุริโยไท (ตัวแทนภาพยนตร์ที่ประสบความสำเร็จด้านรายได้) เพลงของข้าว และ ลุงบุญมีระลึกชาติ (ตัวแทนภาพยนตร์ที่ได้ประสบความสำเร็จในระดับนานาชาติ) พี่มาก...พระโขนง (ภาพยนตร์แนวตลกล้อเลียนยุคใหม่ ที่ประสบความสำเร็จด้านรายได้สูงสุดถึงกว่า 1000 ล้านบาท)

วิธีเผยแพร่กิจกรรม: กระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินการจัดนิทรรศการและจัดฉายเผยแพร่ภาพยนตร์ไทยให้ประชาชนได้รับชมฟรี โดยส่วนกลางจัดฉาย 10 เรื่อง โรงภาพยนตร์ สกาลา สยามสแควร์ วันที่ 24 – 27 เม.ย. 2561 ส่วนภูมิภาคจัดฉาย 9 เรื่อง ใน 4 จังหวัด โรงภาพยนตร์เมเจอร์ ซินีเพล็กซ์ ศูนย์การค้าเดอะมอลล์ นครราชสีมา โรงภาพยนตร์ เอส เอฟ เอ็กซ์ซีเนม่า เมญ่า เชียงใหม่ โรงภาพยนตร์ เอส เอฟ เอ็กซ์ซีเนม่า เซ็นทรัลเฟสติวัล ภูเก็ต และ โรงภาพยนตร์เมเจอร์ ซินีเพล็กซ์ หัวหิน ประจวบคีรีขันธ์ ตั้งแต่วันที่ 7 พ.ค. – 23 มิ.ย. 61 นอกจากนี้จะนำภาพยนตร์บางส่วนเผยแพร่เทศกาลภาพยนตร์ไทยในต่างประเทศโอกาสต่างๆ ด้วย (เว็บไซต์กลุ่มเลขานุการ คณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ กองนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม)

ข้อสังเกตโดยสรุปในส่วนของภาคกิจกรรมสนับสนุนมีดังต่อไปนี้

1) กิจกรรมเหล่านี้ก่อให้เกิด การส่งเสริมวัฒนธรรมภาพยนตร์ในมิติอื่นๆ ที่นอกไปจากการผลิต เช่น การจัดเทศกาล การจัดฉายรอบพิเศษ และการจัดทำรายชื่อกัดสรร ซึ่งก่อให้เกิดนิเวศของวัฒนธรรมด้านภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับการเฉลิมพระเกียรติ และการสานต่อพระราชปณิธานของรัชกาลที่ 9 ที่สมบูรณ์ ทั้งด้านภาคการสนับสนุน ภาคการศึกษา และภาคการจัดกิจกรรมประกอบ ทั้งในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง เช่นการมอบรางวัล ภาพยนตร์เฉลิมพระเกียรติดีเด่น การคัดสรรภาพยนตร์ดีเด่นประจำปีรัชสมัยและการระลึกถึงภาพยนตร์รอบเสด็จ และทั้งในแง่ของระบบนิเวศในองค์กรรวม เช่น การจัดประกวดในวงกว้างที่เปิดโอกาสให้ศิลปินสายภาพยนตร์ทุกระดับชั้น และการจัดเทศกาล ทั้งนี้เพื่อเสริมมิติที่การฉายภาพยนตร์แต่เพียงอย่างเดียวอาจทำให้เกิดความสมบูรณ์ได้

2) การจัดกิจกรรมนี้มีทั้งที่จัดโดยภาครัฐ เอกชน และส่วนบุคคล ทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง (กระทรวงวัฒนธรรม หอภาพยนตร์ที่เป็นองค์กรรัฐ สมาพันธ์ภาพยนตร์ ที่เป็นองค์กรวิชาชีพ) โดยอ้อม (fanpage หนึ่งในหลวง King's Movies) และที่ไม่เกี่ยวข้อง (อย่าง The Walk Night Market ที่ให้ความสนับสนุนด้านพื้นที่กับกิจกรรม “คิดถึงพ่อฉายหนัง”)

3) กิจกรรมเหล่านี้ใช้ความเชื่อมโยงของรัชกาลที่ 9 กับภาพยนตร์ซึ่งเป็นฐานที่ก่อให้เกิดการค้นคว้าเชิงประวัติศาสตร์ย้อนหลังของภาพยนตร์ไทย ซึ่งนับได้ว่าเพิ่งเริ่มต้นเป็นพาณิชย์ศิลป์กระแสหลัก และสามารถพัฒนาเป็นวัฒนธรรมบันเทิงกระแสหลักที่มีอิทธิพลได้ (แม้ว่าบางช่วงภาวะของการอ่อนแรงไปบ้างก็ตาม) ได้ในช่วงรัชสมัยรัชกาลที่ 9 นี้เอง

4) ในส่วนของกิจกรรมการประกวดภาพยนตร์เฉลิมพระเกียรติ จัดได้ว่าเป็นแรงผลักดันสำคัญอันหนึ่ง และเป็นส่วนของกระแสการประกวดเพื่อการผลิตภาพยนตร์สั้น ที่ถือได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญของการผลิตของกลุ่มคลื่นลูกใหม่ในวงการภาพยนตร์ไทย โดยเฉพาะในช่วงที่ตลาดการฉายภาพยนตร์ไทยตามโรงเกิดภาวะซบเซา

สูญเสียรายได้ให้กับภาพยนตร์ต่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตามภาครัฐให้การสนับสนุนค่าใช้จ่ายทั้งในส่วนการดำเนินงานและส่วนรางวัล

4. บทวิเคราะห์ และข้อสรุปรวม

ด้วยเนื้อหา 3 ประเด็นหลักที่เป็นแกนการวิจัยชิ้นนี้ ได้แก่ 1) ศึกษาและวิเคราะห์ความเคลื่อนไหวของ ศิลปะและธุรกิจภาพยนตร์ นับตั้งแต่ ก่อนหน้า ระหว่าง และหลังเหตุการณ์ 13 ตุลาคม 2559 โดยเน้นหนักช่วง ทศวรรษ 2550 จนถึงระยะการทำวิจัย 2) สกัดบทเรียนจากความเคลื่อนไหวของศิลปะภาพยนตร์ในสังคมไทยจาก บริบทนี้ ในช่วงกรอบเวลาเดียวกัน และ 3) ให้ข้อวิเคราะห์ และมุมมองเกี่ยวกับทิศทางของศิลปะวัฒนธรรมด้าน ภาพยนตร์ จากข้อมูลที่ได้รวบรวมและวิเคราะห์ตามที่แสดงให้เห็นข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสกัดวิเคราะห์และสรุปโดย ภาพรวม โดยแบ่งเป็นส่วนได้แก่ 4.1 บทเรียนที่ถอดได้จากกรณีภาพยนตร์ไทยกับในหลวงรัชกาลที่ 9 และ 4.2 บทเรียนที่เกี่ยวข้องกับภาพรวมของศิลปะและธุรกิจภาพยนตร์ไทย ซึ่งทั้งสองส่วนสามารถนำไปต่อยอดเพื่อเป็นข้อ สะท้อนและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทิศทางในการกำหนดนโยบายจากพื้นฐานของศักยภาพของศิลปะวัฒนธรรม สาขาศิลปะภาพยนตร์ได้ดังนี้

4.1 บทเรียนที่ถอดได้จากกรณีภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับในหลวงรัชกาลที่ 9

จากผลงานภาพยนตร์ไทยที่มีเนื้อหาหรือบริบทในการสร้างที่เกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ภาพยนตร์รัชกาลที่ 9) ที่มีมากกว่า 200 เรื่อง ทั้งที่สร้างก่อนและหลังเหตุการณ์ สวรรคต ในวันที่ 13 ตุลาคม 2559 จนถึงพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ ผู้วิจัยสามารถถอดประเด็นทั้งจาก ตัวเนื้อหา บริบทในการสร้าง และบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง ออกมาได้เป็นสองกลุ่ม ได้แก่ 1) ในส่วน เชื่อมโยงกับรัชกาลที่ 9 ส่วนพระองค์โดยตรง และ 2) ในส่วนการสร้างสรรค์ทางศิลปะการภาพยนตร์

4.1.1 ส่วนเชื่อมโยงกับรัชกาลที่ 9 ส่วนพระองค์โดยตรง

นอกจากการนำเสนอพระราชกรณียกิจและพระราชปณิธาน มาเป็นเนื้อหาหลักในการดำเนินเรื่องของ ผลงานกลุ่มภาพยนตร์รัชกาลที่ 9 แล้ว เนื้อหาและบริบทของภาพยนตร์กลุ่มนี้บางเรื่อง บางกรณี ยังสะท้อนให้เห็น ถึงลักษณะอันโดดเด่นส่วนพระองค์ของรัชกาลที่ 9 ที่เชื่อมโยงกับศิลปะการภาพยนตร์ออกมาอีกด้วย

ฉัตรชัย จันทศรี คอลัมนิสต์ประจำนิตยสาร Starpics ที่ได้ผลิตชุดบทความพิเศษ “ในหลวง ในหนัง ไทย” ได้ตั้งข้อสังเกตว่า “ถ้ามีโอกาสได้ดูภาพยนตร์ส่วนพระองค์ ก็จะมีโอกาสได้เห็นว่ามีพุทธะส่วนพระองค์ท่านเยอะมาก แสดงให้เห็นว่าทรงสนพระทัยเรื่องการถ่ายภาพอย่างจริงจัง และทรงมีมุมมองในฐานะศิลปินที่ดีมาก ภาพถ่ายฝี พระหัตถ์ และภาพถ่ายส่วนพระองค์ (ทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว) เหล่านี้เป็นจดหมายเหตุที่มีคุณค่ามาก เพราะ ได้บันทึกภาพความเป็นไปของประเทศไทยในช่วงเวลาหนึ่ง” (ฉัตรชัย จันทศรี, สัมภาษณ์, 2565)

ฉัตรชัยมองว่า ถ้านำคลิปผลงานส่วนพระองค์เหล่านั้นมาตัดต่อก็คงได้สารคดีที่ดีหลายเรื่อง ซึ่งก็ยังมีการอนุรักษ์ฟิล์มเหล่านี้ไว้อยู่ และมีส่วนในการเผยแพร่คลิปสั้นๆ ผ่านช่องทาง social media ต่าง ๆ และเป็นที่น่าสนใจว่า จากการเผยแพร่คลิปเหล่านี้ มักจะมีผู้ที่เข้ามาแสดงความคิดเห็นถึงรัชกาลที่ 9 ว่าคิดถึงสมัยที่ยังทรงงานเสด็จพระราชดำเนินไปยังที่ต่าง ๆ ซึ่งเขาคิดว่าสื่อสมัยใหม่เหล่านี้มีบทบาทในการเชื่อมโยงคนในยุคปัจจุบัน ทุกวัน ๆ กับรัชกาลที่ 9 ได้ ซึ่งจากการที่ได้ย้อนกลับไปดูภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวในอดีตเหล่านี้จะเป็นช่องทางในการศึกษาพระราชกรณียกิจและนำไปเป็นแบบอย่างได้

บุรณี รัชไชยบุญ ผู้กำกับภาพยนตร์ที่มีโอกาสถวายงานโดยตรงและโดยอ้อม ที่เกี่ยวข้องกับรัชกาลที่ 9 หลายครั้ง โดยตัวอย่างที่โดดเด่นได้แก่การเป็น executive producer ของภาพยนตร์ *คีตราชน* และ *พรจากฟ้า* รวมถึง เป็นผู้นำทีมงานอาสาสมัครช่างภาพนิ่งและภาพยนตร์มาเก็บภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวในช่วงการเตรียมงานและระหว่างการจัดงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพในช่วง 25 - 29 ตุลาคม 2560 โดยได้ให้ข้อสังเกตว่า “ที่คนในวงการภาพยนตร์ยอมอาสาช่วยงานพระราชพิธีครั้งนี้ รวมถึงผลิตผลงานภาพยนตร์ในรูปแบบต่างๆ ในวาระต่างๆ มากมาย เป็นเพราะพวกเราประทับใจที่ท่านทรงสนพระทัยในงานภาพถ่ายและภาพยนตร์ หลักฐานชิ้นสำคัญคือ พวกเราเห็นท่านประกอบกล้องถ่ายภาพ/กล้องถ่ายภาพยนตร์ในพระหัตถ์อยู่ตลอดเวลา อย่างภาพยนตร์สั้น ของการแสดงบัลเล่ต์ มโนราห์ พระองค์ท่านก็ทรงถ่ายเอง ตัดต่อเอง อำนวยการสร้างเอง ท่านทรงทำงานด้านนี้มาก่อนพวกเราเกิดเสียอีก” ซึ่งสะท้อนให้เห็นสายใยของบุคลากรในแวดวงภาพยนตร์ที่ผูกพันกับพระองค์ท่าน ที่มีมาอย่างยาวนาน นับแต่ครั้งช่วงต้นรัชกาลที่เสด็จพระราชดำเนินชมภาพยนตร์ไทยที่สำคัญหลายเรื่อง ตลอดจนเสด็จเป็นองค์อุปถัมภ์และเสด็จพระราชทานรางวัลตุ๊กตาทองด้วยพระองค์เอง (บุรณี รัชไชยบุญ,สัมภาษณ์,2565)

4.1.2 ในส่วนการสร้างสรรค์ทางศิลปะการภาพยนตร์โดยทั่วไป

โดยทั่วไปอาจมองว่าผลงานภาพยนตร์รัชกาลที่ 9 เกือบทั้งหมดถูกสร้างเพื่อเฉลิมพระเกียรติในวาระต่างๆ ทั้งก่อนหน้าและช่วงสวรรคตเป็นหลัก โดยมีเนื้อหาจำกัด และวาระในการฉายและการเผยแพร่จำกัดตามไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ ภาพยนตร์กลุ่มนี้มีวาระและโอกาสในการกลับมานำเสนอได้น้อยมาก เพียงในช่วงวันครบรอบวันสำคัญประจำปีที่เกี่ยวข้องกับรัชกาลที่ 9 และเป็นการฉายตามรายการโทรทัศน์ หรือนำมาแชร์หรือโพสต์ลิงก์คลิปภาพยนตร์บางเรื่องที่มีความโดดเด่น เพื่อเป็นการแสดงความระลึกถึงเพียงเท่านั้น

บัณฑิต ทองดี เป็นผู้กำกับที่ผลิตภาพยนตร์เฉลิมพระเกียรติจำนวนหนึ่ง และเป็นนายกสมาคมผู้กำกับภาพยนตร์ไทยในช่วงปีของการสวรรคต ทำให้มีโอกาสร่วมเป็นคณะกรรมการการจัด การคัดสรร การดำเนินการให้ทุนภาพยนตร์รัชกาลที่ 9 ร่วมกับผู้สนับสนุนจากทางภาครัฐและเอกชนหลายครั้ง ได้ให้ข้อมูลว่าส่วนหนึ่งที่มีภาพยนตร์กลุ่มนี้มากเพราะผลงานของรัชกาลที่ 9 มีมาก ตลอดระยะเวลาที่ยาวนานของรัชสมัย ทำให้มีประเด็นในการสื่อสารได้มาก รวมถึงทางหน่วยงานให้ทุนมองเห็นว่าสื่อภาพยนตร์สามารถเข้าถึงสาธารณชนได้ดี สะดวกที่จะเผยแพร่ในวงกว้างและฉายซ้ำได้ รวมถึงเรื่องราวในภาพยนตร์สามารถถ่ายทอดพระราชปณิธานต่างๆ ของพระองค์

ให้เป็นต้นแบบแก่พสกนิกร ได้มีพลังมากกว่าแนวข่าวหรือสารคดีที่เคยชมกันเป็นปกติ (บัณฑิต ทองดี, สัมภาษณ์, 2565)

ฉัตรชัย จันทร์ศรี จากนิตยสาร Starpics มองว่า “แน่นอนว่าคนทำหนังย่อมต้องพยายามฉีกแนวการทำหนังเฉลิมพระเกียรติให้มีความน่าสนใจ ภายใต้อำนาจที่หลายอย่าง ที่เคยถูกมองว่ามั่นคงเป็นกรอบ หรือทำบังคับของหนังประเภทนี้ จะฉีกแนวมากไม่ได้ เพราะจะเป็นเรื่องไม่เหมาะสม” ส่วนตัวเขาเองเคยร่วมเป็นกรรมการพิจารณาหนังสั้นเฉลิมพระเกียรติในโครงการหนึ่ง ซึ่งต้องอ่านบท และดูหนังสั้น 40-50 เรื่อง ซึ่งพบว่าแนวทางการดำเนินเรื่องของหนังส่วนใหญ่ มักเป็นไปในรูปแบบเดียวกัน โดยอาจพูดถึงความลำบากยากแค้นในชีวิต ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสาธารณสุข การถูกเอารัดเอาเปรียบ แล้วเรื่องก็จะพัฒนาไปสู่จุดพลิกผัน มีบทพิสูจน์คุณธรรม จนท้ายที่สุดหนังก็จะจบลงแบบ happy ending ส่วนตัวละครก็มักจะมีลักษณะขี้ขลาด ขี้กลัว เช่น เด็กไฟแต่อยากจน ข้าราชการผู้เสียสละ นายทุนหน้าเลือด นักการเมืองที่หาแต่ผลประโยชน์ ฯลฯ ซึ่งมองได้ว่าเป็นการนำเสนอที่ไม่สมจริงอย่างหนึ่ง (ฉัตรชัย จันทร์ศรี, สัมภาษณ์, 2565)

นนทรีย์ นิมิบุตร ผู้กำกับระดับแนวหน้าของไทยที่ผลิตหนังรัชกาลที่ 9 ออกมาจำนวนถึง 5 เรื่อง มีมุมมองว่า “การสร้างหนังเทิดพระเกียรติส่วนใหญ่จะออกมาแนวคล้ายๆกันหมดในช่วงแรกๆ อาจเพราะไม่มีใครกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงอะไรมากนัก เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องพระราชกรณียกิจ และพระราชดำรัส ซึ่งเสี่ยงตอบรับในช่วงแรกๆก็ยังไม่ดีนัก นานๆจึงจะมีเรื่องราวที่แปลกใหม่สักเรื่อง อาจด้วยเพราะงบประมาณและความคิดสร้างสรรค์กับเรื่องนี้ยังไม่ค่อยเกิดขึ้นมากนัก” ทั้งนี้ นนทรีย์ได้ให้ข้อมูลต่อว่า เมื่อเข้าสู่ช่วงการทรงพระประชวรอย่างยาวนาน หลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนหันมาให้ความสนใจร่วมมือกันทำภาพยนตร์รัชกาลที่ 9 ทำให้งบประมาณจึงมีมากขึ้น และเกิดความกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงวิธีการนำเสนอ โดยเชิญผู้ที่มีความสามารถในการคิด และผลิตมาร่วมงานมากขึ้น ผลงานจึงดีและแตกต่างขึ้นมากจนสังเกตอย่างชัดเจน เนื้อหาความคิดสร้างสรรค์ที่เพิ่มมากขึ้นและหลากหลาย ในกลุ่มผลงานที่ผลิตหลังจากการสวรรคต โดยได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “อยู่ที่วิถีคิดของหน่วยงานผู้ว่าจ้างและทัศนคติวิถีคิดของผู้กำกับมากกว่า ด้วยหลายๆ มี่งานที่มีรูปแบบที่สร้างสรรค์ออกมามาก จึงทำให้ผู้กำกับทั้งหลายพยายามที่จะต้องหาทางสร้างงานที่แตกต่างและได้รับการยอมรับมากขึ้น ซึ่งถือเป็นเรื่องดี เพราะภาพยนตร์เทิดพระเกียรติไม่ได้มีเรื่องของอาหารการกินได้เพื่อให้อิ่มท้อง หรือเรื่องการตลาดใดๆ จึงเป็นความอิสระของผู้กำกับที่จะรังสรรค์งานที่เป็นตัวเองได้เต็มที่ขึ้น โดยไม่ต้องห่วงว่ามันจะสร้างรายได้ให้หน่วยงานผู้ว่าจ้างได้มากแค่ไหน ความกดดันจึงแทบจะไม่มี” (นนทรีย์ นิมิบุตร, สัมภาษณ์, 2565)

จากผลงานจำนวนมากกว่า 200 เรื่องของกลุ่มภาพยนตร์รัชกาลที่ 9 ผู้วิจัยพบกรณีศึกษาที่น่าสนใจในส่วนของการคิดสร้างสรรค์เชิงศิลปะภาพยนตร์ ถือควรแก่การนำมาถอดบทเรียนดังนี้

4.1.2.1 พระจักรีนิวัตฟ้า กำกับโดย บุรณี รัชไชยบุญ

ภาพยนตร์ประกอบดนตรีลักษณะมิวสิกวิดีโอขนาดสั้นซึ่งใช้ประกอบนิทรรศการ “พระผู้ทรงเป็นนิรันดร์” ในพระที่นั่งทรงธรรม ในบริเวณพระเมรุมาศ ที่เปิดให้ประชาชนทั่วไปเข้าชมในช่วงภายหลังพระราชพิธี ผลงานชิ้นนี้คิดขึ้นโดยฉับพลันของบุรณีหลังจากได้รับมอบหมายในการนำทีมคนในวงการภาพยนตร์ ภาพยนตร์โฆษณา และ

ภาพนิ่ง มาบันทึกการเตรียมงานและช่วงงานพระราชพิธีถวายเพลิงพระศพ โดยตั้งอยู่ในจุดสุดท้ายของบริเวณ นิทรรศการ ซึ่งประกอบไปด้วยภาพนิ่ง และอุปกรณ์ต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ โดยหลังจากนำ footage ภาพเคลื่อนไหวจำนวนมากมาทดลองตัดต่อ เพื่อให้เกิดความประทับใจสูงสุดกับผู้ชม นิทรรศการที่มีความสำคัญยิ่งครั้งนี้ บุรณีกลับพบว่าการใช้ภาพนิ่งมาเรียงร้อยเป็นหลักทั้งหมด โดยมี ภาพเคลื่อนไหวเพียงชุดเดียวในตอนจบนั้นถ่ายทอดเรื่องราว อารมณ์ ความรู้สึกของพลกนิกรชาวไทย ที่ถวาย ความอาลัยให้การสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพลังทางอารมณ์ได้มากกว่า สื่อได้เร็วกว่าการใช้ ภาพเคลื่อนไหว เข้าหลักการที่ว่า หนึ่งภาพนิ่งสามารถตีความได้มากมาย ในขณะที่ภาพเคลื่อนไหวอาศัยเวลาในการ ทำความเข้าใจมากกว่า รวมถึงเป็นการนำเสนอภายใต้ข้อกำหนดที่จะต้องฉายจบใน 3-4 นาที สำหรับการยืนชม ในนิทรรศการ “ซึ่งแนวคิดหลักในการผลิตคือใช้การตัดต่อแบบ music video โดยใช้เพลงจากที่เลือกมาจำนวน หลายเพลง อาจจะมีผู้แย้งว่าภาพยนตร์ชิ้นนี้กลับมาจบด้วยการใช้ภาพนิ่ง ทั้งที่ตั้งต้นงานด้วยการร้อย footage ภาพเคลื่อนไหวจำนวนมากมาย” บุรณีกว่า (บุรณี รัชไชยบุญ, สัมภาษณ์, 2565)

4.1.2.2 *The Journey* บันทึกทางไกล...ถึงพ่อ กำกับโดย มนัสนันท์ พันเลิศวงศ์สกุล

แนวโน้มที่น่าสนใจในกลุ่มภาพยนตร์รัชกาลที่ 9 คือ มีนักแสดงหญิงจำนวนหนึ่งที่ได้รับโอกาสเข้าร่วมผลิต ในฐานะผู้กำกับ เช่น ศุภักษร ไชยมงคล (*ภาพที่ต่างกัน*) นกคปภา นาคประสิทธิ์ (*ศรัทธา*) จากชุดภาพยนตร์ “หยาด น้ำเพื่อชีวิต” (2552) และ บงกช คงมาลัย (*เปลี่ยน*) จากชุดภาพยนตร์ “ไทยนิยม” (2557) แต่ที่ดูโดดเด่นคือ มนัสนันท์ พันเลิศวงศ์สกุล ที่กำกับหนังขนาดยาวหนึ่งชั่วโมงเต็มในชื่อ *The Journey* บันทึกทางไกล...ถึงพ่อ ซึ่ง สร้างจากความรู้สึกสะท้อนใจกับเหตุการณ์สวรรคตเป็นการส่วนตัว มนัสนันท์เลือกที่จะผลิตงานสารคดี แทนที่จะ เป็นภาพยนตร์เรื่อง และเริ่มต้นโจทย์การทำงานด้วยการออกไปเห็นสถานที่ที่รัชกาลที่ 9 ทรงเติบโต ซึ่งก็คือเมืองโล ชานน์ สวิตเซอร์แลนด์

ทั้งนี้มนัสนันท์เลือกที่จะนำเสนออยู่ภายใต้เส้นเรื่องที่ว่าด้วยการเดินทางไปกลับประเทศไทยกับ สวิตเซอร์แลนด์ของรัชกาลที่ 9 ในช่วงที่ทรงพำนักตั้งแต่ปีพ.ศ. 2476 จนถึงปี พ.ศ. 2494 ซึ่งเป็นปีเสด็จนิวัติไทยเป็น การถาวร ภาพยนตร์สารคดีเรื่องนี้ได้กระแสนตอบรับเป็นอย่างดีทั้งยอดผู้เข้าชมและคำวิจารณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กับการแสดงให้เห็นถึงกระบวนการทำงานสารคดีที่มีการเก็บข้อมูลจากพระราชหัตถเลขา ไปรษณียบัตร ภาพถ่ายฝี พระหัตถ์ และ วิดีทัศน์พระราชทานสัมภาษณ์ รวมถึงการได้สัมภาษณ์บุคคลสำคัญที่เคยถวายงานพระองค์ เป็นฐาน ในการเล่าเรื่อง พร้อมกับการใช้ตนเองเป็นสื่อในการถ่ายทอดมุมมองของคนรุ่นใหม่ที่ได้เดินทางไปเยือนรอยสืบทอดพระ ราชประวัติ และมีความซาบซึ้งในตัวพระองค์ท่าน (สาวิตรี ปัญญาธิจิต, 2560)

4.1.2.3 *พรจากฟ้า* กำกับโดย ทีมผู้กำกับจาก GDH 559

เป็นภาพยนตร์ความยาวขนาดกลาง 3 เรื่องที่ถูกเรียงร้อยในการฉายในชุดเดียวกัน โดยมีบทเพลงพระราช นิพนธ์เป็นฐานในสร้างสรรค์ (motif) [2 endnote] ซึ่งเป็นสองเทคนิคการนำเสนอที่พบมากในงานกลุ่มภาพยนตร์ รัชกาลที่ 9 จุดเด่นของงานที่วางโครงการก่อนเหตุสวรรคต คือไม่ได้ตั้งใจที่จะนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับรัชกาลที่ 9 โดยตรง แต่ใช้กลวิธีการสร้างบรรยากาศของเรื่องให้สัมผัสได้ว่า พระองค์ท่านอยู่ในชีวิตของคนไทย ผ่านเพลงพระ

ราชนิพนธ์ หรือคำสอนต่างๆ และยังมีการใช้เทคนิคระบุเวลาของแต่ละเรื่องโดยเรียงปี แต่จะข้ามปี 2559 ไป เนื่องจากต้องเปลี่ยนวัตถุประสงค์เป็นการแสดงรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ จากเดิมที่ตั้งใจทำเพื่อเฉลิมพระเกียรติ นอกจากนี้ยังวางให้เป็นผลงานที่สามารถดูได้ทุกช่วงวัย แบบที่ชมได้ทั้งครอบครัว

พรจากฟ้า สามารถตีโจทย์การผลิตภาพยนตร์เกี่ยวกับรัชกาลที่ 9 ได้อย่างแหวกแนว ไม่ซ้ำซาก ผลงานทั้งเนื้อหาที่ดีและคุณลักษณะที่จะประสบความสำเร็จทางการตลาดได้ ซึ่งปรากฏว่าในช่วงปัจจุบัน พรจากฟ้า กลายเป็นภาพยนตร์ที่ถูกกลับมาฉายและเผยแพร่ซ้ำบ่อยที่สุดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะในช่วงวาระวันครบรอบวันเฉลิมพระชนมพรรษาวันที่ 5 ธันวาคม ที่เชื่อมต่อกับเทศกาลปีใหม่ เนื่องจากภาพยนตร์เรื่องนี้ใช้เพลงพระราชนิพนธ์ พรปีใหม่ เป็นฉากหลังหลักฉากหนึ่ง ทำให้คนทั่วไปสามารถดูได้อย่างเป็นงานบันเทิงที่แฝงสาระเรื่องหนึ่งโดยไม่ต้องอิงบริบทการเฉลิมพระเกียรติ

4.1.2.4 ภาพยนตร์ที่ไม่เน้นเส้นเรื่องจากกลุ่มผู้กำกับนอกกระแส

นอกจากผู้กำกับชั้นนำกระแสหลัก ผู้กำกับรุ่นใหม่ และนักศึกษาแล้ว ภาพยนตร์รัชกาลที่ 9 จำนวนหนึ่งยังมาจากฝีมือของผู้กำกับนอกกระแสที่แนวทางการทำงานไม่ได้อิงวิถีในการผลิตและการเผยแพร่ผลงานผ่านตลาดกระแสหลักในประเทศ และขึ้นชื่อว่าผลิตผลงานที่เน้นความคิดสร้างสรรค์ตามเส้นทางของตนเองเป็นแกน มากกว่าที่จะเอาใจตลาดภาพยนตร์ไทยโดยทั่วไป ตามที่ได้แจ้งไปในข้อสังเกตสรุปที่ 7 ในหัวข้อ 3.1 ที่ว่าด้วยผลงานกลุ่มภาพยนตร์รัชกาลที่ 9 เมื่อได้ศึกษาในรายละเอียด พบว่ามีผลงานอยู่อย่างน้อยสามชิ้นที่น่าศึกษาต่อในด้านความแหวกแนวไปจากการยึดโยงกับ ‘เพลงพระราชนิพนธ์’ ‘ภาพจำ’ ‘การรำลึกถึง’ ‘การส่งต่อคุณธรรม’ และ ‘การเปลี่ยนผ่าน’ อันเป็นประเด็นเนื้อหาหลักของภาพยนตร์รัชกาลที่ 9 โดยส่วนใหญ่ ซึ่งทั้งสามชิ้นงานมีลักษณะร่วมกันคือไม่ให้ความสำคัญกับเส้นเรื่อง หรือการดำเนินเรื่องที่มีตัวละคร โครงเรื่องและพัฒนาการของการลำดับเรื่องเหมือนกับผลงานชิ้นอื่นๆ ผลงานทั้งสามชิ้นได้แก่

1) *สวรรคาลัย* ภาพยนตร์สารคดีที่รวบรวมภาพถ่ายเคลื่อนไหวของพสกนิกรที่ได้เฝ้าติดตามพระอาการประชวรที่ โรงพยาบาลศิริราชในช่วงคืนวันสวรรคต นำมาตัดต่อร้อยเรียงได้อย่างน่าสนใจ ซึ่งนับเป็นความชาญฉลาดของผู้กำกับอย่าง อภิชน รัตนากายน ที่นำกล้องวิดีโอธรรมดาไปบันทึกช่วงเวลาที่สำคัญเวลาหนึ่งของประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย ที่เกิดการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ในวันที่ 13 ตุลาคม 2559 โดยเลือกที่จะจับภาพความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ความรู้สึกของกลุ่มผู้คนจำนวนมากที่อยู่ในภาวะระหว่างรอฟังข่าวการประชวรที่เป็นระยะเวลานาน ในจุดที่ใกล้ชิดกับกับบริเวณที่รัชกาลที่ 9 ทรงประทับรับการรักษายู่ ซึ่งแม้ว่าคุณภาพภาพและเสียงจะมีความดิบ แต่ผู้ชมสามารถสัมผัสได้ถึงบรรยากาศความรู้สึกสดๆ ประหนึ่งได้ร่วมเหตุการณ์สำคัญนี้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดแนวทางการสร้างสรรค์ทางด้านภาษาภาพยนตร์ที่น่าสนใจ

2) *นิมิต* (Meteorites) ของ อภิชาติพงศ์ วีระเศรษฐกุล และ 3) *เสียงเงียบ* (Silencio) ของ ศิวโรจน์ คงสกุล ซึ่งอยู่ได้ชุดภาพยนตร์ “แต่พระผู้ทรงธรรม” (2550) ที่ประกอบไปด้วยภาพยนตร์สั้น 9 เรื่อง ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ในวาระเฉลิมพระชนมพรรษา 80 ปี ซึ่งถือว่าเป็นโครงการภาพยนตร์เฉลิมพระเกียรติรุ่นแรกๆ โดยทั้งสองเรื่องมีความแปลกแตกต่าง ที่ไม่เพียงแต่แตกต่างไปจากผลงานเรื่อง

อื่นในชุดเดียวกัน และยังต่างจากผลงานอื่นๆ ในกลุ่มภาพยนตร์ ร.9 แทบทั้งหมด กล่าวคือในสองเรื่องนี้ ปรากฏพระบรมฉายาลักษณ์รัชกาลที่ 9 และยังไม่ปรากฏภาพ ถ้อยความ หรือท้องเรื่องใดที่ยึดโยงกับคุณลักษณะอันปรากฏชัดบ่งบอกในการใช้สื่อถึงรัชกาลที่ 9 ซึ่งหากไม่จัดฉายพร้อมกันกับภาพยนตร์เรื่องอื่นในชุดเดียวกัน ก็มีอาจทราบได้ว่าเป็นผลงานที่ได้รับทุนจากองค์กรรัฐที่มีโจทย์เกี่ยวกับการเฉลิมพระเกียรติ

เสียงเงิบ นำเสนอเรื่องราวของการเดินทางจากเมือง สู้ป่าเขา ชายทะเล และชุมชนเล็กๆ ของนักอัตเสียดูจะหมกมุ่นอยู่แต่กับภาระกิจการเก็บเสียงของตน และไร้การสนทนากับผู้คนรอบข้าง ส่วน *นิมิต* มีลักษณะคล้ายหนังส่วนตัว หรือมองได้ว่าเป็น home video รวมภาพอิริยาบถต่างๆ ของบุคคลในครอบครัวของตัวเอง อภิปาตพงศ์เอง โดยไม่มีแก่นเรื่องใดใด และให้แต่ละภาพแต่ละชอตมีอิสระในตัวของตัวเอง

ในบทวิจารณ์ ภาพยนตร์เฉลิมพระเกียรติชุด “แต่พระผู้ทรงธรรม” ในเว็บไซต์ thaicinema (ณัฐธร กังวาลไกล, 2550) ณัฐธร กังวาลไกล ได้เขียนกล่าวถึงผลงานสองเรื่องไว้อย่างมีประเด็นไว้ว่า “งานด้านภาพ *นิมิต* อาจจะชวนให้ปวดลูกตาไปบ้าง แต่ในฐานะหนังเรื่องหนึ่งก็เต็มไปด้วยอารมณ์และศิลปะที่น่าถวิลหา แต่ถ้ามองในฐานะของภาพยนตร์เทิดพระเกียรติในหลวง เชื่อว่าส่วนใหญ่ก็คงยากที่จะเข้าใจว่าคุณอภิปาตพงศ์ต้องการจะพูดถึงในแง่มุมไหน ผมคิดว่าอาจจะด้วยมุมมองใกล้เคียงกับคุณศิริโรจน์ก็เป็นได้

โดยสรุปแล้ว ภาพยนตร์เฉลิมพระเกียรติเกือบทั้งหมดได้รับการสนับสนุนทุนจากหน่วยงานทั้งรัฐและเอกชน มากกว่าจะมาจากการลงทุนสร้างของบริษัทอำนวยการสร้างภาพยนตร์ ทั้งในรูปแบบการให้ทุนแบบเปิด (ผ่านโครงการการให้ทุน ทั้งในรูปแบบคัดเลือกและแบบเปิดแข่งขัน) และแบบปิด (ผ่านการเป็นสปอนเซอร์โดยตรง) ซึ่งนักวิจารณ์ที่ตามติดผลงานกลุ่มนี้ ฉัตรชัย จันทศรี ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ในกลุ่มก้อนของคนผลิตงานกลุ่มนี้ส่วนหนึ่งเองก็ค่อนข้างจะเป็นมือสมัครเล่นที่มีประสบการณ์น้อย แนวความคิด หรือรูปแบบการนำเสนอจึงค่อนข้างเป็นแบบแผน ในขณะที่ผลงานโดยคนทำหนังมืออาชีพจะผ่านกระบวนการคิดที่ละเอียดรอบคอบมากกว่า

ผู้วิจัยขอตั้งข้อสังเกตว่างานกลุ่มนี้สามารถศึกษาในฐานะเป็นบทเรียนของการสร้างสรรค์ภาพยนตร์ที่มีท้องเรื่อง แรงบันดาลใจ ที่มาจากคุณงามความดีของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ทำประโยชน์ให้กับสังคมได้หรือไม่ ซึ่งอาจเป็นช่องทางหนึ่งในการค้นพบแนวทางทางเลือกในการสร้างผลงานแนวทางใหม่ ที่หลีกเลี่ยงรูปแบบความซ้ำซากของภาพยนตร์ไทยที่มักติดยึดติดกับสูตรสำเร็จอย่างแนวโรแมนติก วิयरุ่น ตลก ผี/สยองขวัญ และเพศทางเลือก นอกเหนือไปจากประโยชน์ในการเป็นจุดที่เปิดโอกาสให้กับคนเลือดใหม่ได้มีสนามฝึกฝนฝีมือ

4.2 บทเรียนที่เกี่ยวข้องกับภาพรวมของศิลปะและธุรกิจภาพยนตร์ไทย

จากการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวในระบบนิเวศของอุตสาหกรรมและแวดวงศิลปะภาพยนตร์ในประเทศไทย โดยเน้นหนักความเปลี่ยนแปลงในช่วงทศวรรษ 2550 – 2560 ตามที่ได้รายงานไว้ข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสกัดบทเรียนออกมาได้เป็นสามกลุ่มประเด็นใหญ่ ได้แก่ 1) กรณีศึกษาศิลปะภาพยนตร์ในไทย: จากฐานะเป็นช่องทางของศิลปะหลากหลายสาขามาสองทางให้แกกัน มาสู่การได้เทคโนโลยีมาช่วยสองทางให้แกกัน 2) สองทศวรรษแห่งการเปลี่ยนผ่านของภาพยนตร์ไทย (2550-2560) ‘ไทยสู่เทศ’ หรือ ‘ไทยเก่าสู่ไทยใหม่’ และ 3) อนาคตศิลปะภาพยนตร์ไทยในมือผู้เสพ ผู้สร้าง/ผู้ดำเนินธุรกิจที่เกี่ยวข้อง และผู้ให้การศึกษา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2.1 กรณีศึกษาศิลปะภาพยนตร์ในไทย: จากฐานะเป็นช่องทางของศิลปะหลากหลายสาขามาสองทางให้แก่นัก มาสู่การได้เทคโนโลยีมาช่วยสองทางให้แก่นัก

ภาพยนตร์ยังมีลักษณะเป็น ‘ศิลปะผสมสาขา’ อยู่สูง เนื่องจากต้องอาศัยบุคลากรที่มีทักษะด้านทัศนศิลป์ เข้ามาดูแลด้านองค์ประกอบศิลป์ ด้านวรรณศิลป์มาสร้างสรรค์บทภาพยนตร์ ด้านศิลปะการละครมารับผิดชอบด้านการแสดงของตัวละคร และด้านดนตรีมาเสริมด้านดนตรีประกอบ (ไม่นับช่างเทคนิคต่างๆ ในกระบวนการทั้ง ก่อนถ่ายทำ ระหว่างถ่ายทำ และหลังการถ่ายทำ) เห็นได้จากการมอบรางวัลภาพยนตร์ซึ่งจะมีการจัดสรรประเภทรางวัลให้กับบุคลากรด้านเหล่านี้ด้วย

แต่จากงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พบว่า กระแสภาพยนตร์ในไทยได้เริ่มก้าวไปสู่ขั้นตอนของการเป็น ‘ศิลปะข้ามสาขา’ คือมีศิลปินแขนงอื่นที่สนใจมาใช้สื่อภาพยนตร์เพื่อการสำแดงออกความคิดสร้างสรรค์ของตน โดยเป็นทางเลือกใหม่หรือทางเลือกเสริมจากศิลปะเดิมที่ตนเองมีพื้นฐานอยู่ ไม่ว่าจะเป็นกรณีศิลปินสายนักแสดงที่มีมาก่อนหน้าหลายทศวรรษ และศิลปินด้านทัศนศิลป์ที่เริ่มหันมาจากผลผลิตงานภาพยนตร์ (อย่างกรณีของจุฬญาณนนท์ ศิริผล)

นอกจากนี้ ศิลปะของการตัดต่อภาพยนตร์ ซึ่งมักถูกหยิบยกโดยนักทฤษฎีและนักสุนทรียศาสตร์ภาพยนตร์ว่าเป็นทักษะอันเป็นเอกลักษณ์ของภาพยนตร์ ที่ทำให้สามารถแยกออกมาเป็นศิลปะสาขาหนึ่งอย่างเป็นเอกเทศ ก็กำลังถูกท้าทายด้วยรูปแบบใหม่ของ ทัศนศิลป์ และศิลปะการแสดง ที่แต่เดิมอาศัยแต่เพียงภาพนิ่ง/วัตถุนิ่ง หรือการแสดงสด เป็นวิธีหลักในการนำเสนอ โดยหันมาใช้เทคนิคการนำเสนอทางด้านภาพและการจัดวาง และการแสดง อย่างมีมิติของการตัดต่อคล้ายภาพยนตร์ อย่างที่ไม่อิงกับเอกภาพทางด้านมิติของเวลาและสถานที่ ตามขนบเดิมในการนำเสนอและเล่าเรื่อง

ปฏิเสธไม่ได้ว่าภาพยนตร์เป็นที่รวมของเทคโนโลยีต่างๆ เป็นอย่างมาก ตั้งแต่กำเนิดของมันในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่ถูกมองว่าเป็นวัตถุแห่งนวัตกรรมมากกว่าศิลปกรรม กล่าวได้ว่าหากปราศจากอุปกรณ์ในการถ่ายทำและการฉายแล้ว ก็ไม่สามารถก่อให้เกิดการผลิตและการเสพศิลปะแขนงนี้ได้ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าเกิดสายธารที่สำคัญสองสายธารของบทบาทด้านเทคโนโลยีต่อภาพยนตร์ไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา

สายธารแรกคือเทคโนโลยีการรังสรรค์ภาพด้วยคอมพิวเตอร์กราฟฟิก ซึ่งแม้ว่าจะมีมานานแล้ว แต่เห็นได้ว่ามีนวัตกรรมใหม่ๆ ในการผลิตทั้งด้านภาพและเสียง ที่สามารถทำให้เกิดภาพยนตร์ที่ล้ำจินตนาการไปจากความ เป็นจริงได้สูง ตัวอย่างที่เด่นชัดคือผลงานฮอลลีวูดเรื่อง *Avatar* ที่ไม่ใช่ผู้แสดงจริง แต่สามารถจำลองภาพในคอมพิวเตอร์ให้เหมือนนักแสดงที่จริงออกมาได้ ซึ่งนวัตกรรมเหล่านี้ส่งผลต่อการผลิตภาพยนตร์ไทยจำนวนหนึ่งเช่นกัน อย่างในภาพยนตร์ชุด “ตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช” ที่มีถึง 6 ภาคด้วยกัน ที่มีการใช้เทคนิคพิเศษเป็นอย่างมาก

สายธารที่สองคือความนิยมของการชมภาพยนตร์ผ่านอุปกรณ์ส่วนตัวที่เพิ่มขึ้น ทั้งทางหน้าจอคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล จอโทรศัพท์มือถือ และจอโทรทัศน์ตามครัวเรือน ด้วยเหตุปัจจัยความนิยมไปชมภาพยนตร์ในโรง

ภาพยนตร์ที่ลดลง จุดชี้วัดสำคัญคือการปิดตัวลงของโรงภาพยนตร์ สกาลา ที่เป็นโรงภาพยนตร์แบบโรงเดี่ยว (stand alone) แห่งสุดท้ายของกรุงเทพฯ และการพักการฉายอย่างยาวนานระหว่างช่วงการระบาดของโรค Covid-19 รวมถึงการเข้ามาดำเนินกิจการในไทยของ Netflix บริษัทจัดจำหน่ายภาพยนตร์ข้ามชาติขนาดใหญ่ที่มีปริมาณภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ สารคดี และรายการบันเทิงจากหลายประเทศทั่วโลก ที่เน้นหนักการเรียกดูแบบ on demand ตามความสะดวกที่จะชมเมื่อไหร่ก็ได้ แต่ที่โดดเด่นก็คือความนิยมที่มีต่อการชมคลิปขนาดสั้นผ่าน application ในการชมภาพเคลื่อนไหวใหม่ๆ อย่าง TikTok ที่ได้เข้ามาบดบังอิทธิพลของสื่อเดิมอย่าง Youtube

พฤติกรรมในการเสพภาพความเคลื่อนไหวอย่างใหม่ ที่มีขนาดสั้นมากๆ และผ่านจอที่เล็กมากๆ และสามารถเรียกดูพร้อมฉายอยู่ตลอดเวลา (อย่างในกรณีของ TikTok clip) ที่ไปคล้ายคลึงกับรูปแบบการชมแบบ peep show ในยุคเริ่มแรกที่เทคโนโลยีภาพยนตร์ถือกำเนิดขึ้นมาในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เชื่อมต่อด้านคริสต์ศตวรรษที่ 20 ซึ่งไม่ได้มีแต่เพียงความยาวขนาดสั้นที่คล้ายคลึง แต่ตัวเนื้อหาเองก็มีลักษณะคล้ายภาพยนตร์สั้นผลิตง่าย ๆ ในครัวเรือน (home video) หรือ ถ่ายทำการกระทำของมนุษย์ที่สั้นๆ (short live action) ซึ่งในกรณีของไทย ก็ดูจะคล้ายกับคลิปภาพยนตร์สั้นส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7

แต่เหนืออื่นใด ในช่วงทศวรรษแห่งการเปลี่ยนผ่านที่ผ่านมา เทคโนโลยีด้านภาพยนตร์มีราคาที่ถูกลงเข้าถึงสะดวกมากขึ้น และใช้สอยได้ง่ายขึ้น ทำให้ศาสตร์และศิลป์ของการผลิตภาพยนตร์กลายเป็นเรื่องใกล้ตัว ไม่ไกลตัว ใครก็สามารถผลิตผลงานของตัวเองได้ไม่ยากลำบากนัก ถือได้ว่าเป็นการกระจายสิทธิและเปิดเสรีภาพในการเป็นนักทำภาพยนตร์ แต่ในส่วนของคุณภาพทางสุนทรียะนั้นเป็นสิ่งที่ยังต้องจับตามองทิศทางกันไป

4.2.2 สองทศวรรษแห่งการเปลี่ยนผ่านของภาพยนตร์ไทย (2550-2560) ‘ไทยสู่เทศ’ หรือ ‘ไทยเก่าสู่ไทยใหม่’

ณ ช่วงทศวรรษ 2560 ไม่มีคำถามกันอีกแล้วว่าภาพยนตร์ไทยมีที่ยืนอย่างเป็นทางการในตลาดอุตสาหกรรมภาพยนตร์โลกหรือไม่ เพราะผู้ชมทั่วโลกต่างรู้จักภาพยนตร์ไทยเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นผ่านแกนหลักอย่างอภิชาติพงศ์ วีระเศรษฐกุล สำหรับสายภาพยนตร์ศิลปะที่มีผู้นำอย่างเป็นเอก รัตนเรือง และนนทรีย์ นิมิบุตรกรุยทางมาก่อนในช่วงก่อนเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 รวมถึงหากไล่สืบนับไปถึงช่วงที่รัตน เปสตันยี และเชิด ทรงศรี ที่ได้บุกเบิกมาก่อนในหลายทศวรรษก่อน รวมถึงที่มีผู้กำกับอีกหลายคนตามหลัง หรือที่ผ่านแกนสายภาพยนตร์บู๊แอคชั่นที่ได้ จา พนม (ทัชชกร ยีรัมย์ - ชื่อจริง) ที่ยังโลดแล่นในเวทีนานาชาติอยู่ปัจจุบัน รวมถึงการเข้าไปปักหมุดในประเทศเพื่อนบ้านภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และใกล้เคียงอย่างจีน ที่ต่างรู้จักภาพยนตร์แนวโรมานซ์ แนวเพศทางเลือก แนวตลก และแนวผีสยองขวัญของไทยเป็นอย่างดี

แต่สิ่งที่ต้องยังต้องถามต่อไปคือ ภาพยนตร์ไทยจะก้าวต่อไปในเวทีนานาชาติอย่างไร ด้วยบทบาทอะไร และด้วยวิถีทางใด เมื่อทิศทางของภาพยนตร์ไทยในประเทศเองก็ยังอยู่ในช่วงที่คลอนแคลน เหลือบริษัทผลิตที่มีฐานอย่างแข็งแกร่งไม่เกิน 5 บริษัท และสัดส่วนการยืมโรงฉายยังให้ความสำคัญกับภาพยนตร์ต่างประเทศเป็นหลัก ไม่รวมถึงพฤติกรรมกระแสที่เริ่มหันไปสู่การชมผ่านจอเล็กดังที่กล่าวไปในหัวข้อก่อน ในช่วงห้าปีที่ผ่านมา อาจกล่าวได้ว่าอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยแทบไม่มีความเคลื่อนไหวแปลกใหม่ (เว้นเสียแต่เพียงกรณีของภาพยนตร์ชุด

ผู้ว่าไต้หวัน ที่มาด้วยการจัดการที่ไม่เคยมีมาก่อน ที่เป็นการอำนวยความสะดวก ผลิต และจัดฉายในเขตจังหวัดภาคอีสาน และประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก จนเกิดกระแสให้ได้เข้าฉายในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล รวมถึงจังหวัดอื่นๆ)

อย่างไรก็ตามท่ามกลางความเห็ดแห้ง มีภาพยนตร์ไทยที่โดดเด่นทั้งด้านความคิดสร้างสรรค์และประสบความสำเร็จด้านการตลาด มีผลงาน *ฉลาดเกมส์โกง* ที่ผลิตโดยบริษัทจอกว้าง และจัดจำหน่ายโดย GDH559 ซึ่งสามารถแหวกวงล้อมออกมาได้ทีนอกจากจะทำรายได้สูงสุดในประเทศในปี พ.ศ.2560 และยังสามารถต่อยอดรายได้ในต่างประเทศได้นับหลายร้อยล้านบาท รวมถึงถูกซื้อลิขสิทธิ์ไปผลิตซ้ำในประเทศอื่น และการได้รับรางวัลจากหลายเวทีประกวด ซึ่งผลตอบรับที่ดีทั้งด้านรายได้และรางวัล ทั้งจากในประเทศและต่างประเทศ ทำให้เกิดคำถามว่านี่คือภาพยนตร์ไทยในรูปแบบใหม่อย่างที่จะเป็นหรือไม่ แนวทางหนึ่งหรือไม่ ที่สามารถตอบมิติได้ทั้งความคิดสร้างสรรค์ในฐานะเป็นงานศิลปะ และได้ทั้งความนิยมจากฐานผู้ชมวงกว้างในฐานะเป็นพาณิชย์ศิลป์และสื่อสารมวลชนประเภทหนึ่ง ไม่นับเนื้อหาที่วิพากษ์วิจารณ์ความฉ้อฉลของสังคมที่ยังรากลึกในสังคมไทย

ความน่าสนใจของภาพยนตร์เรื่อง *ฉลาดเกมส์โกง* นอกบทเจรจาที่เป็นภาษาไทยแล้ว ท้องเรื่องของภาพยนตร์สามารถเกิดขึ้นที่ใดก็ได้ในโลกยุคปัจจุบัน การที่เยาวชนต่างแสวงหาหนทางการเอาตัวรอดแม้กระทั่งต้องคดโกง เนื่องจากอยู่ภายใต้ความกดดันของการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจและสังคม สามารถตั้งข้อสงสัยได้ว่านี่คือนิยามใหม่ของ ภาพยนตร์ไทย (Thai Cinema) ศตวรรษที่ 21 ที่ไม่จำเป็นต้องนำเสนอตัวละคร เนื้อเรื่อง ฉากหลัง และองค์ประกอบอื่นๆ ที่บ่งชี้ของความเป็นไทย เมื่อย้อนไปศึกษา ก็กลับพบว่า ภาพยนตร์ไทยในยุคก่อนหลายเรื่อง มีมิติของความเป็นสากล ไม่ว่าจะเป็นผลงานของ *โรงแรมนรก* ของรัตน์ เปสตันยี *ซู่* ของเป๊ยก โปสเตอร์ *คนภูเขา* ของวิจิตร คุณาวุฒิ ตลอดจนภาพยนตร์ของผู้กำกับเลือดใหม่ในยุคถัดมา เพิ่มพล เชยอรุณ เป็นเอก รัตนเรือง และวิศิษฐ์ ศาสนเที่ยง เป็นต้น)

ผู้วิจัยได้พบคำตอบอีกแหล่งหนึ่งคือภาพยนตร์โฆษณา ซึ่งผลงานของผู้กำกับ และบริษัทผู้ผลิตหลายคนของไทยมีชื่อเสียง และได้รับรางวัลอย่างสม่ำเสมอเนื่องในเวทีประกวดนานาชาติ และเป็นทั้งกล่าวขวัญและเป็นอย่างสูงในสื่อ Youtube ยกตัวอย่างเช่นผลงานของธนัญชัย ศรศรีวิชัย (ต่อ พี่โนมีน่า) และผลงานโฆษณาชุดของบริษัทเมืองไทยประกันชีวิต

4.2.3 อนาคตศิลปะภาพยนตร์ไทยในมือผู้เสพ ผู้สร้าง/ผู้ดำเนินธุรกิจที่เกี่ยวข้อง และผู้ให้การศึกษา

ด้วยขนาดและโครงสร้างของกระบวนการผลิตภาพยนตร์ ซึ่งเป็นศิลปะที่อาศัยผู้คนหลากหลายฝ่ายเข้ามาร่วมมากกว่าศิลปะแขนงอื่น นอกเหนือจากทีมฝ่ายศิลป์และฝ่ายเทคนิคดังที่ได้แจกแจงไปแล้ว ยังมีฝ่ายจัดจำหน่ายและฝ่ายโรงฉาย (หรือนำออกสื่ออื่น ในกรณีที่ไม่ได้ฉายโรง) รวมถึงผู้ชมที่ส่วนกำหนดทิศทางของการผลิตสร้างด้วย การที่ภาพยนตร์เรื่องใดเรื่องหนึ่งได้รับความนิยมและทำรายได้สูง ก็จะทำพามาสู่ทุนและโอกาสในผลิตสร้างผลงานชิ้นต่อไปของทั้งของบริษัทและทีมงานที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยขอตั้งข้อสังเกตกับบุคคลฝ่ายต่างๆ ที่อยู่ในระบบนิเวศ ว่าได้เคยมี กำลังมี และ/หรือจะมีบทบาทต่ออนาคตของภาพยนตร์ไทย ในมิติต่างๆ หรือไม่ อย่างไรดังต่อไปนี้

ฝ่ายผู้ชม แบ่งเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มก่อนและหลังสถานการณ์ระบาดของโรคโควิด-19

ก่อนสถานการณ์ระบาดของโรคโควิด-19 ได้เกิดภาวะการณ์กระจุกตัวของกลุ่มผู้เสพภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์ที่จำกัดอยู่ในกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงาน 18 – 35 ปีเป็นหลัก และนิยมชมภาพยนตร์ต่างประเทศเป็นหลัก (ในปี พ.ศ. 2562 จากที่เคยทำได้ปีละกว่า 1,000 ล้านบาท รายได้ของภาพยนตร์ไทยหดเหลือเพียงราว 800 ล้านบาท โดยที่มีภาพยนตร์ไทยเพียง 2 เรื่อง จากกว่า 40 เรื่องเท่านั้น ที่ทำรายได้เกิน 100 ล้านบาท คือ *Friend Zone-ระวัง..สิ้นสุดทางเพื่อน* และ *ตุ๊ดซี่ส์ แอนด์ เดอะเฟค*) (ไทยรัฐออนไลน์, 2563)

- และการปิดตัวของโรงภาพยนตร์แบบ stand alone โดยเฉพาะ สกาลา ในปี พ.ศ. 2563 ที่ถือได้ว่าเป็นการปิดฉากรูปแบบวัฒนธรรมยุคอาณานิคมโรงภาพยนตร์เป็นจุดศูนย์กลางของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบเมืองและเขตเทศบาล ที่เคยรุ่งเรืองมาโดยตลอดจากยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งการหดตัวในการสนับสนุนจากภาคคนดูไทยทั้งต่อตัวภาพยนตร์ไทยและตัวโรงฉายเช่นนี้ จะยังฝากความหวังของการเติบโตของภาพยนตร์ไทยกับคนดูในประเทศไว้ได้หรือไม่ รวมถึงจะสามารถฝากความหวังกับตลาดภาพยนตร์ไทยในต่างประเทศที่ว่ากันว่าเกิดการขยายตัวบ้างแล้วได้หรือไม่

- กลุ่มหลังสถานการณ์ระบาดของโควิด-19 การที่ไม่สามารถไปชมภาพยนตร์ที่โรงฉายเป็นระยะต่อเนื่องยาวนานในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 นั้น ก่อให้เกิดการเสพภาพยนตร์ผ่านจอโทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ส่วนตัว และจอโทรทัศน์ รวมถึง smart TV ที่บ้านเป็นหลัก การเติบโตของการผลิต การจัดจำหน่าย และการนำเข้าผลงานจากต่างประเทศ รวมถึงผลงานจากผู้ผลิตภายในประเทศในรูปแบบภาพยนตร์ละครโทรทัศน์ และละครชุดซีรีส์ ที่มีมาตรฐานการผลิตที่ทัดเทียม หรือเกือบทัดเทียมภาพยนตร์ ผ่าน platform ที่เติบโตและพัฒนารูปแบบกิจการอย่างรวดเร็ว อย่าง Netflix และ Youtube เป็นต้น จะส่งผลต่อพฤติกรรมการชม ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวหรือไม่อย่างไร รวมถึงหากสถานการณ์โรคระบาดคลี่คลาย หรือวิวัฒนาการจนส่งผลต่อการปรับตัวของผู้คนจนเป็นรูปแบบชีวิตในวิถีใหม่ จะเกิดรูปแบบพฤติกรรมการเสพงานภาพยนตร์อย่างไรได้บ้าง ตัวอย่างเช่น ความยาวของภาพยนตร์จะสั้นลงยิ่งกว่าเดิมหรือไม่ (จากแต่ก่อนเคยมีวัฒนธรรมการชมยาวถึง 3-4 ชั่วโมง) การชมแบบมีโฆษณาสั้น และการชมผ่านจอขนาดเล็ก หรือตามโรงฉายขนาดเล็กเป็นแกนหลัก จะเป็นรูปแบบการชมภาพยนตร์แบบวิถีชีวิตใหม่หรือไม่

นิยามของงานภาพยนตร์นอกกระแสจะเปลี่ยนไปหรือได้รับผลกระทบไม่ รสนิยมที่เติบโตของผู้ชมต่อภาพยนตร์สารคดี ภาพยนตร์ชุดจากผู้กำกับหลายคนที่มีดราม่าพร้อมกันโดยมีแก่นเรื่องยึดโยงเพียงคร่าวๆ ตลอดจนการชมภาพยนตร์แบบมีการเสวนาประกอบเป็นกิจกรรมร่วมเสริมจะส่งผลมากน้อยอย่างไร

การเกิดขึ้นของสถานที่ที่ชมภาพยนตร์ทางเลือก อย่าง ร้านหนังสือ ร้านกาแฟ ห้องสมุด ศูนย์กิจกรรมชุมชน หรืออื่น (ซึ่งที่จริงก็มีใช้สิ่งแปลกใหม่ เพราะในยุคเริ่มแรกของการฉายภาพยนตร์ในประเทศตะวันตก ก็ดำเนินไปในพื้นที่หลากหลายลักษณะ) นอกจากนี้อุปกรณ์สื่อสาร เช่น โทรศัพท์มือถือที่ดูจะเป็นฐานหลักในการดำเนินกิจกรรมประจำวันในการติดต่อสื่อสาร และขยายมาถึงการบริโภคข้อมูลข่าวสารและศิลปะวัฒนธรรม อาจจะมีส่วนลดบทบาทความเป็นประเพณีของงานศิลปะหรือไม่ เพราะหลายคนบริโภควรรณกรรม (ทั้งในรูปแบบการอ่าน

และการฟัง) ดนตรี ศิลปะการแสดง งานทัศนศิลป์ ผ่านจอเดียวกันกับที่ใช้บริโภคภาพยนตร์ ทั้งนี้ยังไม่นับรวมการบริโภคเนื้อหาที่พลิกไปกลับมา อย่างเช่น ภาควิชาสาร ภาควิชาธุรกิจ ภาควิชาการศึกษา ภาควิชาบันเทิงร่วมกันบนหน้าจอมือถือ

ท้ายสุด ความนิยมในความเป็นปัจเจก ความเป็นเอกเทศ และความชื่นชอบเสรีภาพในการเสพ จะส่งผลไม่น้อยเพียงใด ต่อการที่ผู้บริโภคจะเรียกร้องรูปแบบภาพยนตร์ที่ต้อง พร้อมเสิร์ฟ พร้อมให้เลือก พร้อมให้เปิดปิด และพร้อมมีเนื้อหาอย่างไร้ขีดจำกัด

ฝ่ายทีมงาน พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ ฉบับ พ.ศ.2551 ได้ก่อให้เกิดการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพแยกย่อยต่างๆ ทั้งในส่วนหลักอย่างผู้อำนวยการสร้าง ผู้กำกับ และนักแสดงที่มีการรวมตัวมาก่อนหน้า และฝ่ายวิชาชีพอื่นๆ อย่างนักพากย์ ศิลปินตลก นักข่าว นักวิชาการ ผู้จัดการจำหน่าย ฝ่ายเทคนิค ฯลฯ ซึ่งมีสมาพันธ์สมาคมภาพยนตร์แห่งชาติเป็นแกนกลาง ได้เกิดคำถามต่อความเข้มแข็ง และความต่อเนื่องในการทำงาน ทั้งต่อสมาชิกในแต่ละสมาคมเองและสาธารณชน ซึ่งมีแต่เพียงสมาคมผู้กำกับเท่านั้นที่มีบทบาทโดดเด่น หากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่มีอุตสาหกรรมภาพยนตร์เข้มแข็งอย่างสหรัฐอเมริกาหรือประเทศอื่นๆ จะเห็นได้ว่าสมาคมวิชาชีพของประเทศเหล่านั้นมีความตื่นตัวสูงมาก การมอบรางวัลภาพยนตร์ก็มักจะมาจากการจัดมอบโดยสมาคมองค์กรเหล่านี้ อย่างกรณีรางวัลสุพรรณหงส์ ที่จัดโดยสมาคมวิชาชีพภาพยนตร์

ฝ่ายภาควิชาการศึกษา ภาควิชาที่แต่เดิมเหมือนเป็นตัวประกอบของระบบนิเวศภาพยนตร์ไทย อย่างภาควิชาการศึกษากลับมีการเติบโตที่น่าสนใจ ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ในช่วงสองทศวรรษ(2550 – 2560) ที่ผ่านมา ซึ่งผู้วิจัยขอแยกการตั้งข้อสังเกตออกเป็นสองส่วนได้แก่ ส่วนของการให้การศึกษาเกี่ยวกับบุคลากรสายงานผลิตภาพยนตร์โดยตรง และส่วนของการให้ความรู้ด้านสุนทรียศาสตร์ภาพยนตร์กับผู้ชม

ภาควิชาการศึกษาเกี่ยวกับบุคลากรด้านภาพยนตร์ ปัญหาดังเดิมก่อนที่การเพิ่มขึ้นของบรรดาหลักสูตร ภาควิชา คณะใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตภาพยนตร์ในช่วงร่วมสองทศวรรษที่ผ่านมา เพื่อรองรับกระแสนิยมของคนรุ่นใหม่ที่มีต่ออาชีพผู้สร้างสรรค์งานภาพยนตร์ในแขนงต่างๆ ที่ว่า “คนเรียนหนังไม่ทำหนัง คนทำหนังไม่ได้จบหนัง” ในช่วงยุคทองของภาพยนตร์ไทย ดูจะเลือนหายไป ด้วยจำนวนบุคลากรที่จบสายตรง หรือสายใกล้เคียงทางด้านนี้ ได้มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก ดังที่ได้รายงานไปในบทวิเคราะห์ข้างต้น มีทั้งที่เป็นสาขาตามคณะนิเทศศาสตร์/สื่อสารมวลชน (ซึ่งถือเป็นสัดส่วนใหญ่) คณะด้านศิลปกรรมศาสตร์ (เช่นที่ มหาวิทยาลัยบูรพา และมหาวิทยาลัยขอนแก่น) คณะด้านการออกแบบ (เช่นที่ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และคณะสถาปัตยกรรม ศิลปะ และการออกแบบ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯ วิทยาเขตลาดกระบัง) คณะด้านสื่อดิจิทัล (เช่นที่ มหาวิทยาลัยศรีปทุม มหาวิทยาลัยกรุงเทพ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ซึ่งเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาด้านภาพยนตร์ในระดับอุดมศึกษาของไทยมีความยืดหยุ่นในด้านการจัดหลักสูตรให้องค์กับหลากหลายศาสตร์สาขา โดยดึงเอาจุดเด่นของคณะที่สังกัดเป็นฐานในการผลิตบัณฑิตด้านนี้

จากภาวะหดตัวของตลาดภาพยนตร์ไทย กลับสร้างผลกระทบต่อการหดตัวของตลาดแรงงานต่อบัณฑิตที่จบการศึกษาด้านนี้มา ที่ไม่มีการจ้างงานเพียงพอรองรับผู้จบการศึกษา และเมื่อการรุกคืบของ platform สื่อ

streaming ข้ามชาติที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทั้ง Netflix และ Youtube ที่นำผลงานต่างประเทศมาแย่งชิงสัดส่วนการรับชมภาพยนตร์และภาพยนตร์ละคร ทำให้โอกาสผลงานของคนไทยยิ่งถูกปิดกั้น นำมาสู่การจ้างงานที่ไม่เติบโต และเมื่อประสบกับสถานการณ์การระบาดโควิด-19 ทำให้ภาพยนตร์ไทยถูกงดฉายเป็นระยะเวลาเกือบสองปี (นับถึงปัจจุบัน) จึงมีผลงานเก๋ารอฉายจำนวนมาก ยิ่งส่งผลให้ปัญหาการไม่มีงานทำของผู้ที่ศึกษาสาขาการผลิตภาพยนตร์มากยิ่งขึ้น

ภาคส่วนการให้การศึกษาและความรู้แก่ผู้ชม ในส่วนนี้จากแต่เดิมที่ต้องอาศัยนักวิจารณ์ตามสื่อสาธารณะเป็นผู้ผลิตชุดข้อมูลด้านการเรียนรู้เกี่ยวกับภาพยนตร์เป็นหลัก ซึ่งก็มักจะเป็นผลงานตามกระแสที่เข้าฉายในโรงภาพยนตร์ แต่แนวโน้มใหม่ของการผลิตงานเขียนและงานกิจกรรมสายที่เรียกว่า ภาพยนตร์ศึกษา (cinema studies) เพิ่มขึ้น โดยได้นักวิชาการรุ่นใหม่ ทั้งที่จบจากต่างประเทศและในประเทศ ทั้งที่จบสาขานี้โดยตรงและสาขาอื่นที่เข้ามาศึกษาในฐานะสหศาสตร์ จึงเป็นปัจจัยหนุนในการผลิตบทความเชิงประวัติศาสตร์ศึกษา วิเคราะห์ อิงกรอบทฤษฎี และวิจารณ์บริบทของแวดวงภาพยนตร์ไทยอย่างหลากหลายมิติ โดยที่ไม่ต้องอิงกับวาระการฉายในโรง ซึ่งนับว่าเป็นแนวโน้มที่น่าจับตามอง

นักวิชาการกลุ่มนี้ มีทั้งที่เคยเป็นนักวิจารณ์ตามสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์มาก่อน ผู้ที่ไปศึกษาต่อในระดับหลังปริญญาตรี ทั้งที่ไม่เคยผลิตงานวิจารณ์ตามสื่อสาธารณะมาก่อน นักวิจารณ์อาชีพที่ไม่ได้ศึกษาต่อแต่มีพัฒนาการด้านการเขียนเชิงวิเคราะห์และเนื้อหาอย่างเด่นชัด อย่างไรก็ตามภาคส่วนนี้ยังมีความแข็งแรงเพียงพอที่จะรวมตัวเพื่อจัดกิจกรรมวิชาการ หรือกิจกรรมการวิจารณ์อย่างเข้มข้นและมีความต่อเนื่อง ในฐานะเป็นผู้สังเกตการณ์อย่างใกล้ชิดต่อความเคลื่อนไหวของภาพยนตร์ไทย แม้ว่าจะมีงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ และหนังสือ ออกมาจากนักวิชาการกลุ่มนี้พอสมควร แต่ประชาคมวิชาการไทยก็ขาดวารสารวิชาการด้านภาพยนตร์ศึกษาโดยเฉพาะ (การตีพิมพ์บทความวิชาการสายนี้ยังต้องพึ่งพิงวารสารสาขานิเทศศาสตร์ที่ถือว่าเป็นศาสตร์ใกล้เคียงที่สุด และสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ที่มีหัวข้อที่มีความเกี่ยวข้อง) มีแต่เพียง “วารสารหนังไทย” ของมูลนิธิหนังไทย ที่ได้รับการสนับสนุนจากหอภาพยนตร์ฯ ต่อมาที่พอจะมีพื้นที่จัดสรรให้เป็นประจำ ซึ่งก็ยังมีได้เข้าเกณฑ์วารสารวิชาการ รวมถึงกิจกรรมการประชุมภาพยนตร์วิชาการภาพยนตร์ศึกษา ที่จัดประจำปีอย่างต่อเนื่องมากกว่าสิบปีจากองค์กรเดียวกัน ก็ยังเป็นกิจกรรมของการรวมตัวทางด้านนี้อยู่เพียงกิจกรรมเดียว ทั้งนี้ อาจจะต้องให้เวลาสำหรับการฟักตัวของแวดวงภาพยนตร์ศึกษาไปอีกสักระยะ

ปัจจัยบวกที่สำคัญ คือ การที่นักวิชาการต่างสาขาก้าวเข้ามาใช้ภาพยนตร์เป็นวัตถุแห่งการศึกษา ซึ่งพบได้ตามสนามเวทีวิชาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์อยู่ทั่วไป โดยไม่จำกัดแต่เพียงสาขาที่มีความเกี่ยวข้องอย่างวรรณคดีเปรียบเทียบ และอาณานิคมศึกษา (Area Studies) อย่างที่เคยปรากฏไว้ก่อนหน้านี้ ซึ่งยังต้องติดตามต่อไปว่าความเคลื่อนไหวของนักวิชาการทั้งสายตรงและสายอ้อมเหล่านี้ สามารถส่งผลกระทบในทางบวกต่อพฤติกรรมการผลิตและการเสพภาพยนตร์ไทยของคนไทยที่กำลังอยู่ในจุดหัวเลี้ยวหัวต่ออย่างในทศวรรษ 2560 เช่นนี้หรือไม่อย่างไร

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอส่งต่อประเด็นที่ควรนำไปวิเคราะห์ศึกษาต่อ เนื่องด้วยกรอบการวิจัย ตลอดจนอุปสรรคที่เกิดขึ้นในช่วงการทำวิจัย ทำให้มีบางประเด็นที่ยังไม่สามารถทำให้ดำเนินการหรือศึกษาอย่างลึกซึ้งได้ โดยหวังให้

เป็นประโยชน์ในการให้ข้อวิเคราะห์ และมุมมองเกี่ยวกับทิศทางของศิลปวัฒนธรรมด้านภาพยนตร์ต่อไปในอนาคต ซึ่งมีประเด็นโดยย่อในรูปแบบคำถามดังต่อไปนี้

1. ตลาดของภาพยนตร์ไทยในอนาคตประกอบด้วยอะไรบ้าง (ในประเทศ ประเทศเพื่อนบ้าน นานาชาติ) แต่ละตลาดในสัดส่วนเท่าใด platform การเผยแพร่ของภาพยนตร์ไทยจะมีช่องทางใดบ้าง และช่องทางใดที่จะเป็นช่องทางหลัก และทางเลือก (โรงฉาย ระบบ streaming และ on demand อย่าง Youtube Netflix หรืออื่นๆ)
2. ลักษณะเด่นของภาพยนตร์ไทย (Thai cinema) คืออะไร ทั้งในประเทศและตลาดนอกประเทศ และมีความจำเป็นมากน้อยแค่ไหน ที่ New Thai Cinema ต้องมีความเชื่อมต่อกับ Old Thai Cinema
3. ควรจะสร้างยุทธศาสตร์ใดในการจัดการองค์กรที่เกี่ยวข้องในระบบนิเวศภาพยนตร์ ที่ได้พัฒนามาถึงขั้นหนึ่งแล้ว ทั้งในภาครัฐ เอกชน ภาควิชาชีพ ต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุม มีประสิทธิภาพ ลดความซ้ำซ้อน และส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยได้อย่างมีบูรณาการ
4. รูปแบบภาพยนตร์ทางเลือก ภาพยนตร์นอกกระแส ภาพยนตร์สารคดี ภาพยนตร์ละคร รวมถึงภาพยนตร์ในรูปแบบศิลปะข้ามสาขา จะสามารถเติบโตได้มากกว่านี้หรือไม่ และเป็นไปได้ในทิศทางใด
5. ภาพยนตร์ไทยศึกษาจะสามารถรวมตัวได้มีพลังมากกว่านี้หรือไม่ สามารถผลิตวารสารวิชาการทางด้านภาพยนตร์ศึกษา และการประชุมวิชาการ เป็นของกลุ่มที่เข้มแข็งและมีกิจกรรมต่อเนื่องได้อย่างสววรรณกรรมได้หรือไม่ นอกเหนือจากการผลิตบทวิจารณ์ตามสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ในฐานะคอลัมน์นิสต์หรือบล็อกเกอร์ และป้อนความรู้ด้านเนื้อหาให้กับนักศึกษาสาขาภาพยนตร์แล้ว จะสามารถสร้างคุณูปการอื่นกับระบบนิเวศโดยรวมได้หรือไม่
6. ผู้ชม ผู้ผลิต และคนในภาคส่วนต่างๆ ในระบบนิเวศภาพยนตร์ มีความพร้อมที่จะเผชิญกับนวัตกรรมใหม่ๆ ที่กำลังท้าทายวัฒนธรรมภาพยนตร์ทั่วโลกขณะนี้หรือไม่ อย่างไร
7. สังคมไทยและแวดวงภาพยนตร์ไทย ตลอดจนแวดวงการจัดการศิลปะวัฒนธรรมไทย ได้เรียนรู้อะไรจากงานภาพยนตร์รัชกาลที่ 9 นอกเหนือไปจากบริบทงานเฉลิมพระเกียรติ และจะนำไปต่อยอดอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับวาระในการสนับสนุนให้ผู้ผลิตหน้าใหม่สร้างผลงานที่หลุดพ้นจากกรอบทางด้านพาณิชย์ศิลป์

เชิงอรรถท้ายบท

โมติฟ (motif) ความคิดที่แสดงออกเป็นรูปธรรมด้วยงานศิลปะสาขาต่างๆ เป็นการแสดงออกซ้ำๆ จนกลายเป็นภาพจำ หรือลักษณะเฉพาะของงานศิลปะนั้นๆ ในคติชนวิทยา มีการจัดระบบของโมติฟของเรื่องเล่าพื้นบ้านอย่างเป็นศาสตร์ และในด้านดนตรี ริชาร์ด วากเนอร์ ใช้ Leitmotiv (ลีตาน่า) ในการเล่าเรื่อง หรือแสดงลักษณะเฉพาะของตัวละคร ซึ่งส่งอิทธิพลไปสู่ศิลปะแขนงอื่น เช่น วรรณศิลป์ ในการวิจัยครั้งนี้ โมติฟที่เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจ หรือลักษณะเฉพาะส่วนพระองค์ของรัชกาลที่ 9 แสดงออกด้วยศิลปะหลากหลายสาขา เป็นการใช้อุปสรรคมุขใจคนให้สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

บรรณานุกรม

สิ่งพิมพ์

- คณะกรรมการจัดทำภาพยนตร์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการดนตรีในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ. (2539). *คีตราชน : สื่อบัณฑิตภาพยนตร์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการดนตรีรอบปฐมทัศน์ วันศุกร์ที่ 20 ธันวาคม 2539 ณ หอประชุมใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย*, สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- จิราณัฐ โสภา และวนิชยา ศีลบุตร. (2560). รายงานวิจัย “พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเพื่อการดำรงความเป็นอารยะของสยามประเทศในยุคเปลี่ยนผ่าน”. พระปกเกล้าศึกษา.
- ณัฐดนัย คำโต. (2558). “การจัดการของผู้ผลิตภาพยนตร์เมื่อภาพยนตร์ถูกห้ามเผยแพร่ในประเทศไทย แสงศตวรรษ อินเซค อินเดอะ แบ็คยาร์ด และ อาบัติ”. วิทยานิพนธ์คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดวงกมล หนูแก้ว. (2548). “ธุรกิจภาพยนตร์ไทย : กรณีศึกษาบริษัทผู้สร้างภาพยนตร์ไทยขนาดใหญ่”. วิทยานิพนธ์คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นนทรี นิมิบุตร. (2560). การถ่ายทอดแนวคิดพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 สู่นวัตกรรมภาพยนตร์. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาการจัดการสื่อบันเทิง สถาบันกັນตนา.
- นิตยสาร BIOSCOPE . (2559 ธันวาคม). หน้าไทยในรัชกาลที่ 9. *Bioscope*.
- นิตยสาร STARPICS . (2559 พฤศจิกายน). ฉบับ In Memory of Our Beloved King. *STARPICS*. (871).
- ประกายกาวีล ศรีจินดา. (2554 กรกฎาคม-ธันวาคม). ภาพยนตร์ไทยยุคหลังหนึ่งร้อยปีกับความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. 18(2).
- ระดม อร่ามวิทย์. (2558). ทิศทางและแนวโน้มของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการสื่อบันเทิง สถาบันกັນตนา.
- องอาจ สิงห์ลำพอง. (2556 กรกฎาคม – ธันวาคม). การอภิปรายความการสื่อสารทางการเมืองจากภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์ไทยเรื่องตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช. *วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต*. 7(2):11-43.
- อดิษฐ์ เมธยาภิรมย์. (2561). การเล่าเรื่องภาพยนตร์โฆษณาส่งเสริมสังคม ระหว่าง พ.ศ. 2558 – 2560. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อาชารินทร์ แป้นสุข และอิบรอฮิม ยี่สุนทร. (2562). รายงานการวิจัย การสื่อสารนันทนาการแห่งอนาคตของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*. 39(4):20-40.
- อุณาโลม จันทรุ่งมณีกุล. (2561). รายงานวิจัย 120 ปี ธุรกิจภาพยนตร์ไทย ในมิติประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคมไทย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

Patsorn Sungsi. (2004). Thai cinema as national cinema. Thesis Doctor of Philosophy Murdoch University.

ออนไลน์

“กลุ่มเลขานุการคณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงาน ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม.สืบค้นจาก https://www.fapot.or.th/main/about/history/filmcommittee/ewt_dl_link.php?nid=64>

กรมศิลปากร. สืบค้นจาก < <https://www.finearts.go.th/main/view/20573>

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. “Thai Night AFM 2016 “อุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย” เดินหน้าอย่างโดดเด่นด้วยเอกลักษณ์อันโด่งดัง”. สืบค้นจาก <https://www.ditp.go.th/contents_attach/155255/155255.pdf>

กระทรวงวัฒนธรรม. สืบค้นจาก http://www.culture.go.th/culture_th/ewt_news.php?nid=1

กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. (2557). “เปิดตัวหนังสือ'ค่านิยม12ประการ'” สืบค้นจาก <<https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/618167>>

กลุ่มเลขานุการคณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ กองนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงาน ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. “70 สุดยอดภาพยนตร์ไทยในสมัยรัชกาลที่ 9” สืบค้นจาก <<https://www.m-culture.go.th/adminli/ebook/B0130/>>

กลุ่มเลขานุการคณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงาน ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. “ยุทธศาสตร์การส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์และวีดิทัศน์ระยะที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) (15 ต.ค. 2563)” สืบค้นจาก <<https://www.m-culture.go.th/>

กองกฎหมาย กระทรวงวัฒนธรรม. “สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551” สืบค้นจาก https://www.m-culture.go.th/legal/download/article/article_20200501160833.pdf

กองทัพเรือ.สืบค้นจาก <<https://www.facebook.com/RoyalThaiNavyFanpage/posts/3940249182669236/>>

แก้ว มีนนานนท์. (2560). “ปึกหมุดการเดินทางระดับนานาชาติของ ‘ฉลาดเกมส์โกง’ หลังความสำเร็จในไทย” สืบค้นจาก <<https://thestandard.co/badgenius-gointer/>

ข่าวสดออนไลน์. (2560). “ชีป่าทำดีวีดีการ์ตูนแอนิเมชัน เรื่อง “พระมหาชนก” 150,000 ชุด ให้ประชาชนที่มาราบพระบรมศพฯ”. สืบค้นจาก <https://www.khaosod.co.th/economics/news_181457>

คนมองหนัง. (2560). “เขียนถึง “หนังสือ 21” เท่าที่ได้ดู (2)”. สืบค้นจาก <<https://konmongnangetc.com/2017/09/18/21st-thaishortfilmfestival-2/>>

คมชัดลึกออนไลน์. (2559) “ภาพยนตร์เทิดพระเกียรติ ปิดทองหลังพระ”. สืบค้นจาก <https://www.komchadluek.net/entertainment/247485>

- คมชัดลึกออนไลน์. (2559). “ละครเทิดพระเกียรติ 9 เรื่องชุด ‘ไต้ร่มพระบารมี’”. สืบค้นจาก <<https://www.komchadluek.net/entertainment/250956>>
- คมชัดลึกออนไลน์. (2559). “วธ.เชิญชมภาพยนตร์ "365 พระราชนิพนธ์"” สืบค้นจาก <https://www.komchadluek.net/kom-lifestyle/246214>
- คมชัดลึกออนไลน์. (2560). “ถอดรหัสคำพ่อสอน” หนังสือเทิดพระเกียรติในหลวงรัชกาลที่ 9”. สืบค้นจาก <<https://www.komchadluek.net/news/ent/298935>>
- คีตราชนิพนธ์. สืบค้นจาก <<https://www.facebook.com/keetaraja>>
- จดหมายข่าวฉบับที่ 9 - หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน). (2555). สืบค้นจาก <https://www.fapot.or.th/assets/upload/newsmail/1582000262_1596270560@2x.pdf>
- ชมรมวิจารณ์บันเทิง. สืบค้นจาก <https://www.facebook.com/BangkokCritics/about/?ref=page_internal>
- ณัฏฐ์ธรร กังวานไกล. (2550). “บทวิจารณ์ ภาพยนตร์เฉลิมพระเกียรติ “แต่พระเจ้าผู้ทรงธรรม”. สืบค้นจาก <http://www.thaicinema.org/reviewsth38songtham.php>
- ณัฏฐ์ธรร กังวานไกล. (2550). “บทวิจารณ์ ภาพยนตร์เฉลิมพระเกียรติ “แต่พระเจ้าผู้ทรงธรรม”” สืบค้นจาก <<http://www.thaicinema.org/reviewsth38songtham.php>>
- ณัฏฐ์ธรร กังวานไกล. (2552) “ตัวตนและความคิดของคนทำหนังชื่อ "จักรวาล นิลธำรงค์"” สืบค้นจาก http://www.thaicinema.org/interview14_keng.php
- ไทยรัฐออนไลน์. (2553). “วธ.สร้างหนังเฉลิมพระเกียรติในหลวง “ร้อยดวงใจให้พ่อ”” สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/content/119721>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2558). “พลิกเกมสู่ GTH 'สหมงคลฯ' จัดเต็มหนังไทยครบสปี 58” สืบค้นจาก <<https://www.thairath.co.th/content/472442>>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2560). “พิษโควิด-19 ระบาด สั่งปิดโรงหนัง เปิดมูลค่าความเสียหายตัวเลขสูงลิบ” สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/entertain/news/1793503>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2562). “ปมหนังไทยซ้ำซาก "ผี ตลก กะเทย พระ" คนนิยม หรือไม่พัฒนา?” สืบค้นจาก <<https://www.thairath.co.th/clip/356071>>
- เนชั่นทีวีออนไลน์. (2559). “เทศกาลภาพยนตร์ "คิดถึงพ่อ...ขอฉายหนัง"” สืบค้นจาก <<https://www.nationtv.tv/news/378521446>>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2559). "หอภาพยนตร์" จัดปฐมทัศน์ "สันติ-วีณา" เมื่อครั้งเสด็จฯ ทอดพระเนตรภาพยนตร์ สืบค้นจาก <https://mgronline.com/drama/detail/9590000071217>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2559). “เราเกิดในรัชกาลที่ ๙ เดอะซีรีส์”. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/drama/detail/9590000112781>

- ผู้จัดการออนไลน์. (2560). “ถอดรหัสคำพ่อสอน” หนังสือเตือนพระเกียรติในหลวง ร.9” สืบค้นจาก <<https://mgronline.com/celebonline/detail/9600000107931>> 2017/09/18/21st-thaishortfilmfestival-2/>
- ภาณุ บุญพิพัฒนาพงศ์. (2564). “จุฬญาณนนท์ ศิริผล: ศิลปินผู้นอนบนพื้นถนนเพื่อประท้วงการควบคุมโดยอำนาจรัฐ. สืบค้นจาก <<https://thepeople.co/chulayarnnon-siriphol/>>
- มูลนิธิชัยพัฒนา. สืบค้นจาก <<https://www.chaipat.or.th/progress-report/899-manager-chaipattana-news/4289-6.html>>
- มูลนิธิไทยพึ่งไทย. สืบค้นจาก <<https://www.facebook.com/watch/ThaiPuengThaiFoundation/>>
- เรือของพ่อ” ตัวอย่างภาพยนตร์สารคดี จากราชนาวิ. สืบค้นจาก <<https://www.youtube.com/watch?v=8-m2N0thho8>>
- สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน). (2561). “TIJ จัด SESSION ดูภาพยนตร์ การบำบัดฟื้นฟู ผู้ต้องขัง” สืบค้นจาก <<https://www.tijthailand.org/th/movements/detail/2>>
- สมาคมผู้กำกับภาพยนตร์ไทย. สืบค้นจาก <<https://www.facebook.com/thaifilmdirectorpage/about/>>
- สมาพันธ์สมาคมภาพยนตร์แห่งชาติ. สืบค้นจาก <<https://www.mpc.or.th/ประวัติสมาพันธ์>>
- สาวตรี ปัญญาลิขิต. (2560). “‘The Journey บันทึกรoadไกล...ถึงพ่อ’ ภาพยนตร์สารคดีที่พาเราเดินทาง” สืบค้นจาก <<https://themomentum.co/the-journey-movie/>>
- สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย. สืบค้นจาก <<https://www.ocac.go.th/%e0%b8%9b%e0%b8%a3%e0%b8%b0%e0%b8%a7%e0%b8%b1%e0%b8%95%e0%b8%b4%e0%b8%aa%e0%b8%b3%e0%b8%99%e0%b8%b1%e0%b8%81%e0%b8%87%e0%b8%b2%e0%b8%99/>>
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน). “แผนปฏิบัติการสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563”. สืบค้นจาก <https://www.cea.or.th/storage/app/media/ITA2563/o10_CEA_Action_Plan_2563.pdf>
- หนังในหลวง King’s Movies. สืบค้นจาก <<https://www.facebook.com/%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%AB%E0%B8%A5%E0%B8%A7%E0%B8%87-Kings-Movies-607295172782694/>>
- หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน). (2562) “รางวัลตุ๊กตาทองไทยในฐานะเครื่องมือบันทึกประวัติศาสตร์” สืบค้นจาก <<https://www.fapot.or.th/main/information/article/view/176>>
- หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน). สืบค้นจาก <<https://www.fapot.or.th/main/about/history>>
- หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน). สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/playlist?list=PLvc284hzb2J_0K2434Y7BA25k2L8E878P>
- หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน). สืบค้นจาก <<https://www.youtube.com/watch?v=ttKOA1Ke4bw>>
- หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน). สืบค้นจาก <<https://www.fapot.or.th/main/educate/senior>>

- อนันต์ ลือประดิษฐ์.(2558). “มาป็นใจให้หนังสือสารคดี”. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/lifestyle/656347>
- อำนาจรัฐ”. สืบค้นจาก [https://thepeople.co/chulayarnnon-siriphol/Contest War. \(2553\). “ประกวดหนังสือ "คำสอนของพ่อ"">. สืบค้นจาก<<http://contestwar.com/contest/110>>](https://thepeople.co/chulayarnnon-siriphol/Contest War. (2553). “ประกวดหนังสือ)
- CP E-News. (2557). “ภาพยนตร์โฆษณา “King of Giving” ของเครือเจริญโภคภัณฑ์และกลุ่มทรู รับรางวัลสื่อมวลชนดีเด่น ประจำปี ค.ศ.2014 จากสื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย”. สืบค้นจาก <<http://www.cp-eneews.com/news/details/cpinternal/246>>
- Documentary Club. “Doc Club Theater คืออะไร?”. สืบค้นจาก <<https://documentaryclubthailand.com/doc-club-theater-%E0%B8%84%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%B0%E0%B9%84%E0%B8%A3/>>
- Documentary Club. สืบค้นจาก <<https://www.facebook.com/DocumentaryClubTH/posts/2968403426604130/>>
- GDH559. “พรจากฟ้า”. สืบค้นจาก <<https://www.gdh559.com/post/agiftfilm/>>
- gmmgrammy.com. (2559). “จีเอ็มเอ็มทีวี” ส่ง “Little Big Dream ความฝันอันสูงสุด” โปรเจกเล็กๆ ที่ยิ่งใหญ่จากใจวัยรุ่น เพื่อสานต่อที่พ่อทำ “พุด-มุก” หวนจับคู่ ชมพร้อมกัน 5 ธ.ค.นี้ บ่ายโมง ช่องวัน31”. สืบค้นจาก <<https://www.gmmgrammy.com/newsroom/news-single.php?id=2601>>
- King Film. สืบค้นจาก <<https://www.slideshare.net/LoogTao/king-film>>
- Maiian Contemporary Art Museum. “APICHATPONG WEERASETHAKUL: THE SERENITY OF MADNESS” สืบค้นจาก <<http://www.maiiam.com/exhibition/apichatpong-weerasethakul-the-serenity-of-madness/>>
- mover.in.th. (2560). “9 ภาพยนตร์สั้นเฉลิมพระเกียรติ “รัชกาลที่ 9” ที่หาได้ในยูทูบ”. สืบค้นจาก <<https://mover.in.th/m-article/9-movies-for-king-rama-9/>>
- Nangdee. (2557). “รวม ผกก. และ นักแสดงคุณภาพใน “ไทยนิยม” 12 ภาพยนตร์สั้นเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” สืบค้นจาก <<http://news.nangdee.com/viewtopic.php?nid=2822&Page=1>>
- Nangdee. (2560). “10 หนังสือ ในโครงการ “ทศพิธธรรมราชา” หนังสือเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว”. สืบค้นจาก <<http://news.nangdee.com/viewtopic.php?nid=9772&Page=1>>
- Nangdee. (2560). “7 หนังสือเฉลิมพระเกียรติ โครงการ “หนึ่งในน้ำพระราชหฤทัย”. สืบค้นจาก <<https://news.nangdee.com/viewtopic.php?nid=9782&Page=1>>
- Nangdee. (2560). “ชม 9 หนังสือ เทิดเกลาจากคำสอนของพ่อ”. สืบค้นจาก <<http://news.nangdee.com/viewtopic.php?nid=12768&Page=1>>

Nangdee.(2560). “2 หนังสือเฉลิมพระเกียรติ ร.9 โดย สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ” สืบค้นจาก
<<http://news.nangdee.com/viewtopic.php?nid=12785>>

OK Nation Blog. (2556). “การกลับมาอีกครั้งของ รางวัลพระราชทาน “พระสุรัสวดี” (ตุ๊กตาทอง)” สืบค้นจาก
< <http://www.oknation.net/blog/paradiso/2013/05/02/entry-1>>

ryt9.com. (2557). “กระทรวงยุติธรรม จัดฉายภาพยนตร์สั้นเทิดพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว”
สืบค้นจาก < <https://www.ryt9.com/s/govh/2047799>>

ryt9.com. (2560). “มูลนิธิร่วมร้อยใจไทย แลกของขวัญ โครงการ “สรรเสริญพระบารมี 100 ปี ร่วมร้อยใจไทย”
สืบค้นจาก <<https://www.ryt9.com/s/prg/1777429>>

sanook.com. (2560). “4 เรื่องซึ่ง ที่มาของเรื่องราวสุดประทับใจใน ภ."ของขวัญ" มอบให้คนไทยดูฟรี” สืบค้น
จาก <https://www.sanook.com/movie/72901/>

Sanook.com. (2560). “ช่อง 7 สี นำละครชุดพิเศษ “ไ้ร่มพระบารมี” ลงจอ 23-29 ตุลาคม” สืบค้นจาก
<<https://www.sanook.com/movie/72941/>>

Siamzone. (2558). “ผลรางวัลพระสุรัสวดี หรือตุ๊กตาทอง ครั้งที่ 30”. สืบค้นจาก
<<https://www.siamzone.com/movie/news/7233>

Siamzone. (2561). “ผลรางวัลพระสุรัสวดี หรือตุ๊กตาทอง ครั้งที่ 31” สืบค้นจาก
<https://www.siamzone.com/movie/news/8246>

TechHub. (2559). “SIPA ร่วมถ่ายทอด “พระมหาชนก” พระราชนิพนธ์ของพ่อ สู่แอนิเมชันแห่งความ
พากเพียร”. สืบค้นจาก <<https://www.techhub.in.th/the-story-of-mahajanaka-2/>>

ThaiDFilm. (2553). “ภาพยนตร์เฉลิมพระเกียรติ “๙ มหัตศรียย์ องค์ราชันย์พลังแผ่นดิน”. สืบค้นจาก
<http://www.thaidfilm.com/simple/?t2986.html>

Youtube. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=oQ94gY_2w3E>

Voice TV. (2558). “ ‘The Master’ ประเดิมภาพยนตร์สารคดีสุพรรณหงส์” สืบค้นจาก
<https://www.voicetv.co.th/read/173775>

Wikipedia. สืบค้นจาก

<https://th.wikipedia.org/wiki/Little_Big_Dream_%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%9D%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%AD%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%AA%E0%B8%B9%E0%B8%87%E0%B8%AA%E0%B8%B8%E0%B8%94>

Wikipedia.สืบค้นจาก

<[https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%9E%E0%B9%88%E0%B8%AD_\(%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B9%82%E0%B8%97%E0%B8%A3%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B8%A8%E0%B8%99%E0%B9%8C\)](https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%9E%E0%B9%88%E0%B8%AD_(%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B9%82%E0%B8%97%E0%B8%A3%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B8%A8%E0%B8%99%E0%B9%8C))>

Wikipedia.สืบค้นจาก

<<https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B9%81%E0%B8%94%E0%B9%88%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%9C%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B8%97%E0%B8%A3%E0%B8%87%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1>>

Wikipedia. สืบค้นจาก

<https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B9%80%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B9%80%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B8%94%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%8A%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A5%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88_%E0%B9%99_%E0%B9%80%E0%B8%94%E0%B8%AD%E0%B8%B0%E0%B8%8B%E0%B8%B5%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%AA%E0%B9%8C>

Workpoint. (2559). “ช่องเวิร์คพอยท์ หมายเลข 23 นำละครเทิดพระเกียรติ ชุด “พ่อ” ที่ถ่ายทำเมื่อ 17 ปีที่แล้วกลับมาให้ได้ชมกันอีกครั้ง”. สืบค้นจาก

<<https://www.workpoint.co.th/en/newsroom/press-releases/504/%E0%B8%8A%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B9%80%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%A3%E0%B9%8C%E0%B8%84%E0%B8%9E%E0%B8%AD%E0%B8%A2%E0%B8%97%E0%B9%8C-%E0%B8%AB%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B9%80%E0%B8%A5%E0%B8%82-23-%E0%B8%99%E0%B8%B3%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%B4%E0%B8%94%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%81%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%A3%E0%B8%95%E0%B8%B4-%E0%B8%8A%E0%B8%B8%E0%B8%94-%E0%B8%9E%E0%B9%88%E0%B8%AD-%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%96%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%97%E0%B8%B3%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%AD-17-%E0%B8%9B%E0%B8%B5%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B9%81%E0%B8%A5%E0%B9%89%E0%B8%A7-%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B9%83%E0%B8%AB%E0%B9%89%E0%B9%84%E0%B8%94%E0%B9%89%E0%B8%8A%E0%B8%A1%E0%B8%81%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%AD%E0%B8%B5%E0%B8%81%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B9%89%E0%B8%87>>

สัมภาษณ์

ชลิดา เอื้อบำรุงจิต. ผู้อำนวยการหอภาพยนตร์(องค์การมหาชน). (1 กรกฎาคม 2564). สัมภาษณ์.

ฉัตรชัย จันทศรี. คอลัมนิสต์ประจำนิตยสาร Starpics. (2 กรกฎาคม 2564). สัมภาษณ์.

นนทรีย์ นิมิบุตร. ผู้กำกับภาพยนตร์ไทยอาวุโส. (1 กรกฎาคม 2564). สัมภาษณ์.

บัณฑิต ทองดี. อดีตนายกสมาคมผู้กำกับภาพยนตร์ไทย. (7 กรกฎาคม 2564). สัมภาษณ์.

บุรณี รัชไชยบุญ. กรรมการผู้จัดการบริษัท โอเวชั่น สตูดิโอ จำกัด. (5 กรกฎาคม 2564). สัมภาษณ์.

มานิต ศรีวานิชภูมิ. ผู้อำนวยการสร้าง. (15 มีนาคม 2565). สัมภาษณ์.
